

474

کتابخانه
سعدی شیرازی

تفصیل
ای فکرتیج

مدرس
مدرسه
مدرسه

وکیل العصر

۲۷۲

T. C.
Milli Eğitim Bakanlığı
Köprülü Kütüphanesi
Başmemurluğu

Sayı : _____

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

لَمَنْتَ خَلَا بِرَاحِزٍ وَجَلَّ كَهْ طَاعَتُكَ مَوْجِبَ قَرِيبَتِ وَلِشُكْرِ انْدَرِش
مَزِيدِ نِعْمَتِ هَرِ نَفْسِ كِهْ فَرُو مِرُودِ مَدْحِ حَيَاتِست وِجُونِ بَرِي
اِيْدِ مَفْرَحِ ذَاتِ بِيْشِ دِهْ هَرِ نَفْسِ دُو نِعْمَتِ مَوْجُودِست وِبِهْرِ
نِعْمَتِ شُكْرِ وَاَجِبِ **بَيْتِ** اَزْدِست وِزبانِ كِهْ بَرَايِدِ كَرْمِهْدِ
شُكْرِشِ بَدْرَايِدِ اَعْمَلُوا آلِ دَاوُدَ شُكْرًا وَقَلِيلٌ مِّنْ عِبَادِيَ
الشُّكْرُ **بَيْتِ** بِنْدِهْ هَا نَبِهْ كِهْ زَقْفَصِيرِ خَوَلِيشِ عَزْدِ بَدْرَكاهِ
خَلَا اَوْرِدِ وِرْنِهْ سَزَا وَاَرْخَلَا وِتْدِيشِ كَسِ نَتَوَانْدِ كِهْ بَجَا
اَوْرِدِ بَارَانِ رَحْمَتِ بِيْ حَسَابِشِ هَمِهْ رَا رَسِيْدِهْ وِخَوَانِ
نِعْمَتِ بِيْ دِرِ بَغْشِ هَمِهْ جَا كَشِيْدِهْ وِپَرْدِهْ نَامُوسِ بِنْدِ كَابْگَاهِ
فَاَحْشِ نَدِرْدِ وِوَضِيْفَهْ رُوْزِ بَخْطَايِ مَنَكْرَهْ نَبَرْدِ
بَيْتِ اِيْ كَرِيْمِيْ كَمَا زَخْرَانَهْ غِيْبِ كَبُرُوْتِ سَاوْظِيْفَهْ خُورِ
دَاَرِيْ دُو سَتَا نَرَا كَا كِيْ مَحْرُومِ تَوَكَّلْ بَادِ شَهْمَانِ نَظَرِ
دَاَرِيْ فَرَاشِ بَادِ صَبَا رَا كَفْتِهْ نَا فَرَشِ زَمَرْدِيْنِ بَكْسَرِ دُو دَاِيَهْ
اَبِرِهَا رِيْرَا فَرْمُوْدِهْ نَا بَيَاتِ نَبَاتِ لَادِرْمِهْدِ زَمِيْنِ بِيْرُوْرْدِ
وِدِرْخَتَا نَرَا بَخْلَعَتِ نُوْرِ رُوْزِ قُبَايِ سِيْزُوْرُقِ دِرْ بَرَكْرَهْ
وَاطْفَالِ شَاخِ رَا بَقْدُومِ مَوْسَمِ رَبِيْعِ كَلَاهِ شُكُوْفَهْ بَرَسَرِ

نَهَادِهْ وِعُصَا رَهْ نَا بِيْ بَقْدَرِشِ شَهْدِ قَائِمِ شُدِهْ دَخْمِ حَرَمِ اَبَرِ
بِيْشِ نَخْلِ بَا سَقِ كَشْتِهْ **بَيْتِ** اَبْرُو بَادِ مَوْمِهْ وَخُورِ شِيْدِ وَفَلَكِ
دِرْ كَارِنْدِ نَا تَوَانِيْ بَكْفَا رِيْ وِبَغْفَلَتِ نَخُورِيْ هَمِهْ اَزْ بِهْرِ
نُوسِرْ كَشْتِهْ وِفَرْمَانِ بَرْدَارِ شَرْطِ انْصَافِ نَبَاشْدِ كِهْ تَوِ
فَرْمَانِ نَبِرِيْ دِرْ خِيْرَا سَتِ اَزْ سِرُوْرْ كَا مَنَاتِ وِمَفْحَرِ مَوْجُودِ
وِرَحْمَتِ عَالَمِيَانِ وَصِفُوْتِ اَدْمِيَانِ وَنَمَّهْ دُوْرِ زَمَانِ
مُحَمَّدِ مَصْطَفِيْ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ **بَيْتِ** شَفِيْعِ مَطْلَعِ
نَبِيِّ كَرِيْمِ قَسِيْمِ جَسِيْمِ بَسِيْمِ وَسِيْمِ بَلِّغِ الْعَالَمِيْنَ كُنْ
الْجَا بِيْجَالِدِ حَسَنَتِ جَمِيْعِ خَصَالَتِ صَلَوَاتُ عَلَيْهِ وَآلِهِ
بَيْتِ چِهْ غَمِ دِيُوَارِ اَمْتِ رَا كِهْ بَاشْدِ چُونِ تَوِشْتِيَانِ چِهْ بَاكِ
اَزْ مَوْجِ بَحْرِ اَزَا كِهْ بَاشْدِ نُوْجِ كَشْتِيَانِ هَرَكاهِ كِهْ يَكِيْ اَزْ بِنْدِ كَانِ
كَهْكَ رِبْرِيشِيَانِ رُوْزِ كَارِ دَسْتِ اَنَابَتِ بَا مِيْدَا جَابَتِ
بِدْرَكاهِ حَقِ جَلِ وِعَلَا بَرْدَارِ دَا بَزْدِ تَعَالِيْ دِرْ رُوِيْ نَظَرِ
نَكْنَدِ بَارِشِ بَخْوَانْدِ بَا زَا عِرَاضِ كَنْدِ بَارِشِ بَضْرِعِ وِزَارِ
بَخْوَانْدِ حَقِ سَمَاحَتِ وَتَعَالِيْ كُوِيْدِ بَا مَلَا يَكْتِيْ قَدِ اسْتَحْيَتِ
مِّنْ عَبْدِيْ وَلَيْسَ لَهُ رَبٌّ غَيْرِيْ فَقَدْ غَفَرْتُ لَهُ وَدَعَوْتُ
رَا اَجَابَتِ كَرْدَمِ وَحَاجَتِشِ رَا بَرَاوَرْدَمِ كِهْ اَزْ بِيَارِيْ دَعَا
وِزَارِيْ بِنْدِهْ شَرْمِ هِيْ دَاَرَمِ **بَيْتِ** كَرَمِ بِيْنِ وَلُطْفِ خَلَاوَنْدِ
كَلَرِ كَنْدِهْ كَرْدِستِ اَوْ شَرْمِ سَارِ عَاكِفَانِ كَعْبِهْ
جَلَالِشِ بَقْفَصِيرِ عِبَادَتِ مَعْرِفَنْدِ كِهْ مَاعْبِدِ نَاكِ
حَقِ عِبَادَتِكَ وَوَاَصْفَانِ حَلِيَهْ جَمَالِشِ بَخِيْرِ مَنَسُوْبِ
كِهْ مَاعْرِفَتَاكِ حَقِ مَعْرِفَتِكَ **بَيْتِ** كَرَكِيْ وَصَفِ اَوْ
زَمِيْنِ پَرِشِيْدِ بِيْ دِلِ اَزْ بِيْ نَشَانِ چِهْ كُوِيْدِ بَارِ عَاشِقَانِ
كَشْتِكَا نِ مَعْشُوقِندِ بَرِنَايِدِ زَكَشْتِكَا نِ اَوَارِ بَكِيْ رَحَابِ
دَلَانِ سَرِ حَيِيْبِ مَرَا قَبِهْ فَرُو بَرْدِهْ بُوْدِ دِرْ بَحْرِ مَكَا شَفِهْ

مستغرق شده نگاه که از آن حالت باز آمد یکی از اصحاب
بطریق انبساط گفت از آن بوسه آن که تو بودی ما را چه
نخفه کرامت آوردی گفت بخاطر داشتم که چون بدرخت
کل برسم دامن پرکنم هدیه اصحاب را چون رسیدم
بوی کلم چنان مست گردید که دامنم از دست برفت **قطعه** ای مرغ
سحر عشق ز پروانه بیاموز کان سوخته را جان شد
او از نیامد این مدعیان در طلبش بخیارند کانرا که
خبر شد خبری باز نیامد ای برتر از خیال و قیاس و مکان
و هم وز هر چه گفته اند شنیدیم و خوانده ایم
مجلس تمام گشت و باخر رسید عمر ما همچنان در اول
وصف تو مانده ایم **محمد بادشاه اسلام** ذکر جمیل سعدی
که در فواید عوام افتاده است وصیت سخنش که در بسط
زمین رفته و قصب الحبيب حدیثش که همچو شکر میخورد
ورقعه منشأش که چون کاغذ زرمی برند بر کمال
فضل و بلاغت او حمل نتوان کرد بل که خداوند جهان
و قطب دائرة زمان قائم مقام سلیمان ناصر اهل ایمان
شاهنشاه معظم انابك اعظم مظفر الدین ابو بکر
بن سعد بن زکی ظل الله فی ارضه رب ارض عنه بعین
عنایت نظر کرده است و تحسین بلیغ فرموده است
و اراده صادق نموده لاجرم کافه انام از خواص
و عوام بحبت او کرامت اند که الناس علی دین ملوکهم
قطعه زانکه ترا بر من مسکین نظرست انارم از آفتاب
مشهور ترست که خود دهه عیبها بدین بنده درست
هر عیب که سلطان بپندد هنرست **قطعه** کلی خوش بود
حمام روزی رسید از دست محبوبی بدستم

بدو گفتم که مسکی یا عبیری که از بوی دلاویز توستم
بگذاشتن که ناچیز بودم ولیکن مدتی باطل نشستم کمال
همشین در من اثر کرد و گریه من همان خاک که هستم **دعا اللهم**
متع المسلمين بطول حیاته وضاعف ثواب جمیل و حنانه
وارفع درجه اودایه و ولایه و دمر علل اعدائه و شنایه
بمثال فی القرآن من آیاته اللهم امن ببله و احفظ ولده
نظم لقد سعد الدنيا به دأب سعده و ایلده المولى بالوفا
النصر كذلك تشالینه هو عرفها و حسن نبات الارض
من كرم البذر ایزد تعالی و تقدس خطه پاك
شیراز را بهیبت حاکمان عادل و همت عالمان عامل
نازمان قیامت در امان سلامت نکه دارد **قطعه** سنائی
که من در اقالیم غربت چرا روزگاری بگردم درنگی
برون رفتم از تنگ ترکان که دیدم جهان درهم افشاده
چو موی زنگی **قطعه** اقلیم پارس را غم از آسیب دهر نیست
نابرش بود چو نای سایه خدا امر ز کس نشان ندهد در بسط
خاک مانند استان درت مأمن رضا برشت پاس خاطر بچایه
کان و شکر بر ما و بر خدای جهان افرین جزا یارب زیاد فتنه
نکه دار خاک پارس چنداں که خاک را بود و باد را بقا **اسب**
تالیف کتاب یکتب تأمل ایام گذشته میگردم و بر عمر تلف
کرده نأسف میخوردم و سنک سر آیه دل را با لباس دین
می سفتم و این بیتها مناسب حال خود می گفتم **مشق** هر دم از
عمر می رود نفیسه چون نکه کم نمائند بسی ای که بخواه رفت
و در خوابی مگر این پنج روز در پای جمل انکس که رفت و کار
نساخت کوس رحلت زدند و بار ساخت خواب نوشین
بآمد در جیل باز دارد پیاده را ز شکیل هر که آمد عارف

همه آدمی زاده بودند لیکن
چو کرکان بخون خوراک میزنند
درون مردی چون ملک نیک عصر
برون لشکری چون هریران جنگی
چو باز آمدم کشور اسوده دیدم
پلکان رها کرده خوی پلنگی
چنان بود در عهد اول که دیدم
چنان بر آشوب و توشه و تنگی
چنین شد در ایام سلطه عادل
انابك ابو بکر سعد بن زکی

نوساخت رفت و منزل بدیگره پرداخت و آن در کج
 همچنین هوسی و این عمارت بر نبرد کسی یار ناپایدار دوست
 مدار دوستی را نشاید این غدار نیک و بد چون همی بیاید
 مرد خنک آنکس که کوی نیکی برده برک عیسی بکور خویش
 فرست کس نیارد ز پس و پیش فرست عمر برفت و آفتاب
 تموز اندک ماند و خواجه غرق هنوز ای تهی دست نه
 در بازار ترست بر نیآوری دستار هر که مزروع خود بخورد
نویسید وقت خرمش خوشه باید چید پند سعدی بکوش جان
 بشنود چینیست مرد باش برو بعد از تأمل این معنی
 مصلحت آن دیدم که در نشیمن عزت نشستم و دامن رخت
 و اخود چینم و دفتر از گفته های پریشان بشنوم و من بعد پریشان
 نکویم **بیت** زبان بریده بکجی نشسته صم بکم به از کسی که
 نباشد زبانش اندر حکم نایکی از دوستان که در کجا و این
 من بودی و در حجره جلیس برسم قدیم از درد درآمد چندان که
 نشاط و ملاعبت کرد و بساط مراغبت کسرتد جواش نکفتم
 و سر از آنوی تعبد بر نکر فتم رنجیده نک کرد و گفت **قطعه**
 گوشت که امکان گفتار هست بگوای بر آدر بلطف و خوشی
 کد فریا جو پیک اجل درسد بحکم ضرورت زبان در کنی یکی از
 متعلقان منش بر حسب واقع مطلع گردانید که فلان غم
 کرده است و نیت جزم که بقیه عمر در دنیا معتکف نشیند
 و خاموشی کریندا کر توانی سرخیش کبر و راه مجانیت پیش
 گیر گفتا بغیرت عظیم وصحبت قدیم که دم بر نیلورم و قدم بر
 ندارم مگر آنکه که سخن گفته شود بر عادت مالوف و طریقی
 معروف که از دین دوستان جهالت و کجارت عین سهل
 و خلاف راه سوائت و عکس رای اولی لا لباب ذوالفقار

نسخه
 فراهم

علی در نیام و زبان سعدی در کام **قطعه** زبان در دهانای
 خردمند چیست کلید در کج صاحب هنر چو در بسته
 باشد چه داند کسی که جوهر فروشت با پیلور **قطعه** اگر چه
 پیش خردمندان خاموشی ادیت بوقت مصلحت آن به که در
 سخن کوخی دو چیز طیر عقلست دم فرو بستن بوقت
 گفتن و گفتن بوقت خاموشی فی الجملة زبان از مکالمه او
 در کشیدن قوت نداشت و روی از محاوره او گردانیدن
 مروت نداشت که یار موافق بود محبت صادق **بیت** چو چنگ
 ابوری با کسی برستیز کما زوی کریرت بود یا کریر حکم
 ضرورت سخن گفتیم و تفصیح کان بیرون رفتم در فصل
 ربيع که صولت بردار میده بود و او آن دولت و در رسیده
بیت پیراهن برک بردرختان چون جامه عید نیک بختان
قطعه اولاد بهشت ماه جلالی بلبل کونیند بر من
 بر قضبان بر کل سرخ از غم افشاده لالی همچو عرق بهر
 عذار شاهد غضبان شب را بوسستان یکی از دوستان
 اتفاق میثاق فساد موضعی خوش و حرم و درختان دلکش
 درهم گفتی که خرده مینا بر خاکش رنجته و عقد ثریا
 از تارکش او یخته **قطعه** روضه ماء نهرها سلسال
 دوحه سجع طیرها موزون ان پراز لاله های رنک
 رنگ وین پراز میوه های کونا کون باد در سایه
 درختانش کسترانیده فرش بوقلون بامداد آن که خاطر
 باز آمدن بر رای نشستن غالب آمد دیدمش دامن کل
 و ریحان و ضمیر آن فراهم آورده و غریبت شهر کرده گفتم
 کل بوستان را چنانکه دانی بقای نباشد و عهد گلستان را
 وفایی نه و حکما گفته اند هر چه نباید دل بستگی را نشاید

کتابس طریق چیست گفتم برای زهت ناظران و فحش خاطر آن
کتاب گلستان توأم تصنیف کردن که باد خزان را بر ورق
او دست تظاول نباشد و کردش زمان عیش و بے عیش را بطیش
حریف مبدل نکند **مشو** بجه کار ابدت ز کل طبقی از گلستان
من برورق کل همین روز پنج و شش باشد وین گلستان
همیشه خوش باشد حالی که من این سخن بگفتم دامن کل
برنجت و در دامنم آونجت کمال کریم اذا عهد وفا فضلی
دوران چند روز اتفاق در بیاض افتاد در حسن معاشرت و اذا
مجاورت در لباسی که متکلمان را بکار آید و منرسلان را بلاغت
افزاید جمله از کل بوستان بقیته موجود بود که کتاب
گلستان بعون الله الملك المنان تمام شد و تمام آنکه شود
بحقیقت که پسند بداید در بارگاه شاه جهان بنه ساه کردگار
و بر تو لطف پروردگار و در زمان که هفا لایمان المؤمنین
السماء عضد الدولة القاهرة سراج الملة الباهرة جمال الافام
مفخر الاسلام سعد ابن انايك الاعظم شاهنشاه العظم
مالك رقاب الامم مولی ملوك العرب و العجم سلطان البر
والبحر و ارب ملك سلیمان مظفر الدین ابوبکر بن سعد
بن زکی ادام الله تعالی اقبالهما و جعل الی کل خیر اما لهما
و بکر شمه لطف خداوندی مطالعه فرماید **قطعه** گر
التفات خداوندیش بیاراید نکارخانه چینی و نقش
ارزنگیست امید هست که روی ملال در نکشد ازین
سخن که گلستان نه جای دلشکست علی الخصوص که
دیباچه های بونیش بنام سعد ابی بکر سعد بن زنگیست **ذکر**
امیر کبیر فخر الدین ابوبکر ابی نصر دیگر عروس فکرم
از به جمالی سر بر نیارد و دوده یاس از پشت پای حجالت

المصور علی اعداء

بر ندارد و در زمره صاحب جمالان مغلی نشود مگر آنکه که
مغلی گردد بزبور قبول امیر کبیر عالم عادل مؤید مظفر ظهیر
سریر سلطنت مشیر تدبیر مملکت کهف الفقر ملاذ
الغریب مرب الفضل محبا لالتقیا افتخار ال قارس
بین الملك ملک الخواص فخر الدولة والدین غیاث الاسلام
والمسلمین عمدة الملوك و السلاطین ابوبکر بن ابی نصر
اطال الله عمره و اجل قدره و شرح صدره و ضاعف
اجره که مدوح اکابر افاقت و مجمع مکارم اخلاق
بیت هر که در سایه عنایت اوست کنش طاعتست
و دشمن دوست بر هر یکی از سائر بندگان و خواشی خرمی
معینست که اگر در ادای آن برخی تنها و نیکاسل رو دارند
هر آینه در معرض خطاب آیند و محل عتاب مکر برین
طائفة درویشان که شکر نعمت بزرگان واجبست بر
ایشان و ذکر جیل و دعای خیر و ادای چنین خرمی در
غیبت اولیترست که در حضور که این بتصنع نزدیک
و از آن تکلف دور و با حاجت مقرون **قطعه** پست دوناى فلك راست
شدا ز خرمی تا جو فرزند نا و مادر ایام را حکمت محض است اگر
لطف جهان آفرین خاکد بند مصیبت عام را دولت جاوید
یافت هر که بگو نام زبیت که عقبش ذکر خیر زند که نام را
وصف ترا کرد و در نکد اهل فضل حاجه مشاطه نیست دوی
دل آرام را **عذر تقصیر خرمی و موجب اختیار غزلت**
تقصیر و تقاعدی که در مواظبت حرمت بارگاه خداوندی
میرود بنا بر آنست که طائفة حکمای هند در فضائل بزرگمهر
سخن می گفتند آخر چنین عیش نداشستند که در سخن گفتن
بطیشت بقی در نیک بسیار میکند مستمع بی منتظر باید

بود ناوی نقر بر سخن کذب بر جهر بشنید و گفت اندیشه
 گردن چه گویم از بسیمانی خوردن که چرا گفتم **مشوی** سخن
 دان پرورده پیر کهن بیند بشناسد که بگوید سخن مزنی
 تأمل بکناردم نکوگوی کرد بر کوی چه غم بیندیش و آنکه
 بر او نفس وزان پیش کن بس که گویند بس بنطق آدمی
 بهتر است از دو اب دو اب از توبه که نکوی صواب فکیف
 در نظر اعیان خدا و نای غره نصره که مجمع اهل دلت و مرکز علم
 منجر اگر در سیاق سخن دیری کم شو می کرده باشم و بیعت
 منجابه بحضرت عزیز آورده و شبیه در بازار جوهریان جوی
 نیارد و چراغ پیش افتاب بر توی ندارد و مناره بلند در
 دامن کوه الوند است نماید **مشوی** هر که کردن بدعوی افرازد
 دشمنی از هر طرف بدو تازد **مصع** خویش را بکردن اندازد
 سعدی افاده است ازاده کس نباید بچنگ افاده اول اندیشه
 و آنکه می گفتار پای پستام دست و پیر دیوار نخل بندم ولی
 نه در بوستان شاهدم من ولی نه در کعبان لقار حکیم
 را گفتند که حکمت از کجا موختی گفت از نابینایان که ناجای
 نبیند پای نههند قدم الخروج قبل الولوج **مصع** مرد
 بت بیازمای و آنکه زن کن **نظم** گرچه شاطر بود خرو و سنجک
 چه زند پیش باز رو بین جک گرچه شیرست در گرفتن موش
 لیک موشست در مصاف پلنک اما با اعتماد سعت اخلاق
 بزرگان که چشم از عوایب زبردستان ببوشند و در افشای
 جرایم کهتران نکوشند کلمه چند بوسیله اختصار از
 نوادر آثار و حکایات و اشعار و سیر ملوک ماضی درین
 کتاب درج گردیده و برخی از عمر که نمایه برو خرج موجب
 تصنیف کتاب کلستان این بود و بالله التوفیق **قطعه**

بماند سالها این نظم و ترتیب ز ما هر ذره خاك افاده چایی
 غرض نقشیست که ما بازماند که هستی را نمی بایم بقای
 مکر صاحب دلی روزی برجت کند در کار در ایشان دعا بی
 امعان نظر در ترتیب کتاب و تهذیب ابواب ایجاز سخن
 مصلحت دید تا مرین روضه رعنا و حدایق علیا چون بهشت
 بهشت باب اتفاق افتاد ازین سبب مختصر آمد تا بملالت
 نیجامد **باب اول** در سیرت پادشاهان **باب دوم** در
 اخلاق درویشان **باب سیوم** در فضیلت قناعت **باب**
چهارم در فوائد خاموشی **باب پنجم** در عشق و جوانی
باب ششم در صفت پیری **باب هفتم** در تاثیر تربیت
باب هشتم در ادب صحبت **باب نهم** در مدت که ما را وقت خوش
 بود ز هجرت شش صد و پنجاه و شش بود مراد ما یعنی
 بود و کفیم حواله با خدا کردیم و رفتیم **باب اول** پادشاهان
 شنیدم که بکشتن اسیری اشارت کرد بچاره در آن حال
 نو میدی به زبانی که داشت ملک را دشنام دادن گرفت
 و سقط گفتن که گفته اند هر که دست از جان بشوید هر چه
 در دل دارد بگوید **بیت** اذایش الانسان طال اسانه
 گسور مغلوب یصول علی الکلب **بیت** وقت ضرورت جو
 نماند کزیر دست بگیرد سر شمشیر نیز ملک برسد بیک
 چه میگوید یکی از وزراء نیک محضر گفت ای خداوند
 میگوید والکاظمین الغیظ والعافین عن الناس
 ملک را برو رحم آمد و از سر خون او رد گذشت وزیر دیگر
 که صدا بود و گفت انبای جنس ما را نشاید در حضرت
 پادشاهان جز براسی سخن گفتن این ملک را دشنام و اسرا
 گفت ملک روی ازین سخن در هم کشید و گفت مراغان

تاریخ کتاب

در سیرت پادشاهان
حکایت

دروغ وی بسندیده ترامد ازین راست که تو گفتی که
 انرا روی در مصلحتی بود و این را بنا بر خجست و حکما گفته
 اند که دروغ مصلحت امیزه که از راست فتنه انگیز
بیت هر که شاهان کند که او گوید حیف باشد که جز
 نکو گوید **حکایت** بر طاق ایوان فریدون نوشته شد
شوی جهان ای برادر غماند بکس دل اندر جهان فرین
 بند و بس مکن تکیه بر ملک دنیا و بشت که بسیار
 گس چون تو برورد و گشت چون اهنک رفتن کز جان
 پاک چه بر تحت مردن چه بروی خاک **حکایت** یکی از ملوک
 خراسان سلطان محمود سبکتگین را در خواب دید بعد
 از وفات او بصد سال جمله وجود او ریخته سود و خاک
 شده مگر جثمان او که همچنان در چشم خانه می کردید
 و نظر میکرد سائر حکما از تاویل آن عاجز ماندند مگر درویشی
 به خربت بجا آورد و گفت هنوز نکرانست که ملکش باد
 یگرانست **قطعه** بس نامور بر زیر زمین دفن کرده اند که هشتاد
 بروی زمین بر نشان نماند و آن پیر لاشه را که سپردند زیر
 خاک خاکش چنان بخورد که او استخوان نماند زند
 است نام فرخ نوشروان بخیر کرچه بسی کدشت که نوشروان
 نماند خیری کنای فلان و غنیمت شمار عمر زان پشتر که
 بانک براید فلان نماند **حکایت** ملک زاده را شنید مگر
 کوتاه بود و حقیر و دیگر برادرانش بلند و خوب روی باری
 پدرش بکراهیت و استحقاق در روی نظر کرد پس بفرست
 دریافت و گفت ای پدر کوتاه خردمند به از نادان بلند نه هر
 بقامت مهتر قیمت بهتر الشاة نظیفه و الفیل جیفه **بیت**
 اقل جبال الارض طور وانه لا عظم عند الله قدر او من لا **قطعه**

ان شنیدی که لا غرانا گفت روزی بایله فریه اسب تازی
 اگر ضعیف بود همچنان از طویله خریه پدر و ارکان دولت
 پسندند و برادران بجان برنجیدند **نظم** نامرد سخن نگفته
 باشد عیب و هنرش نهفته باشد هر پیشه کان مبرک
 خالیت شاید که پلنگ خفته باشد شنید مکر دران مدت
 ملک را دشمنی صعب روی نمود چون دو لشکر روی بهم
 آوردند اول کسی که اسب در میدان جهانید ان بود و گفت
قطعه ان نه من باشم که روز جنگ بینی پشت من از منم کاند
 میان خاک خون بینی شری کان که جنگ ارد بخون خویش
 بازی میکند روز میدان و انکه بگریزد بخون لشکری
 این بگفت و سر سپاه دشمن زد و تنی چند از مردان کار دیده
 بنیداخت چون پیش پدر آمد زمین خرمیت پیوسید و گفت
قطعه ای که شخص منت حقیر نمود تا در شتی هنر پنداری
 اسب لا غر میان بکاراید روز میدان نه کار پرواری
 آورده اند که سپاه دشمن بسیار بود و اینان اندک طائفه
 اهنک گریز کردند پس نغمه بزد و گفت ای مردان بکوشید
 تا جامه زنان بنوشید سواران را بکشتن او تهوور زیاده گشت
 و بیکیار حمله کردند شنید مکر هم دران روز بر دشمن
 ظفر یافتند ملک سرو چشمش پیوسید و در کار گرفت و هر
 روز نظر پیش کرد تا ولی عهد خوش کرد برادران حسد بردند
 و زهر در طعامش کردند خواهرش از غرقه بدید و در ریخته
 برهم زد پس در ریافت و دست از طعام باز کشید و گفت
 محالست که هنرمندان بگیرند و بی هنران جای ایشان گیرند
بیت کس نیاید بر زیر سایه بوم و رهای از جهان شود
 معدوم پدر را ازین حالت کاهی دادند برادرانش

سینه

هر پیشه کان مبرک است

بخواند و گوشمالی بواجبی داد پس هر یکی را از اطراف بلاد
 حصه مرضی معین کرد تا فتنه نشست و نزاع برخاست
 و گفته اند در ویش در کلبی پنجسند و دو پادشاه در
 اقلیمی نیکند **قطعه** نیم نانی که خورد مرد خدا بیک درویش
 گذریدی دگر **ملك** اقلیمی بکیرد پادشاه همچنان در بند اقلیمی
 دگر **حکایت** طائفه دزدان عرب بر سر کوهی نشستند بودند
 و منفذ کاربان بسته و رعیت بلدان از مکاید ایشان مرعوب
 و لشکر سلطان مغلوب حکم آن که ملاذی منبع از قله کوهی
 بدست آورده بودند و ملجاء و مأوی خود ساخته مدبران **ملك**
 آن طرف در دفع مضرت ایشان مشورت کردند اگر این طائفه
 برین نسبی روزگاری مداومت نمایند مقاومت با ایشان متع
 گردد **مشکو** درختی که اکنون گرفت پای بر نیروی شخصی براید
 لچای و درش همچنان روزگاری هلی بگردنش از پنج برگی
 سرچشمه شاید گرفتن بپیل چو برشد نشاید گذشتن بپیل
 سخن برین مقرر شد که یکی را پنجسند ایشان برکاشتند و فرصت
 نگاه داشتند تا وقتی که بر سر قومی راند بودند و بقیه خالی
 مانده تنی چند از مردان واقعه دیده و جنگ از موده را بفرستاد
 تا در شعب جبل پنهان شدند شبانگاه که دزدان باز آمدند
 کرده و غارت آورده سلاح بکشدند و غنایم بنهادند
 نخستین دشمنی که بر سر ایشان تاخت خواب بود چند آنکه
 پاسی از شب بگذشت **بیت** قرص خورشید رسا هیرفت
 یونش اندر دهان ماهی هیرفت مردان دلاوران از کین بدر
 جستند و دست همه را یکان یکان بر کف بستند بامداد
 بدرگاه **ملك** خاطر آوردند همه را بکشتن اشارت فرمود اتفاق
 در آن میان جوانی بود که میوه عنفوان شبانش نورسیده

و سبزه گلستان عذارش نودمیده یکی از وزر پای تحت **ملك**
 بوسه داد و روی شفاعت بر زمین نهاد و گفت این پسر همچنان
 از بلع زندگانی بر نخورده و از ریعان جوانی تمتع نیافته تو
 بکرم اخلاق خداوندی است که پنجسند خون او برینک مش
 نهاد **ملك** روی ازین سخن درهم کشید و موافق رأی بلندش نیامد
بیت پرتو نیکان نکیرد هر که بنیادش بدست تربیت نا اهل
 را چون کرد کان بر کند دست نسل تبار ایشان منتقطع کردن
 اولیتر است و پنج بنیاد ایشان بر آوردن بهتر که آتش نشانند
 و آخر که آتش واقعی کشتن و بچه نگاه داشتن کار خردمندان
 نیست **قطعه** ابراکر آب زندگانه بارد هرگز از شاخ بید بر
 نخوری با فرومایه روزگار مهر کزنی بویا شر نخوری
 وزیر این سخن بشنید طوعاً و کرهاً پسندید و بر حسن رأی
ملك افرین خواند و گفت آنچه خداوند دام ملکه فرمود عین
 حقیقتست که اگر در سلك صحبت آن بدان تربیت یافتی یکی از
 ایشان شدی اما بیکه امید و ارست که بصحبت صالحان
 تربیت پذیرد و خوی خردمندان گیرد که هنوز طفلست
 و سیرت بغی و عناد آن گروه در نهاد وی ممکن نشد است
 و در حدیثست که ما من مولود الا و قد یولد علی فطره الاسلام
 ثم ابواه یهودانه و بنصرانه و میجسانه **قطعه** با بدان
 یار گشت همسر لوط خاندان بنویش کم شد سدا صحاب
 کف روزی چند پی نیکان گرفت و مردم شد این بگفت
 و طائفه ازندمای **ملك** با او بشفلت یار شدند تا **ملك** از سر
 خون او در گذشت و گفت پنجسندم اگر چه مصلحت ندیدم
دلی دانی که چه گفت زال بارستم کرد دشمن توان حقیر
 و بیچاره شمرد دیدم کیسی که آب ز سر چشمه خرد چون

بیشتر آمد شتر و بار بر فی الجمله وزیر سپهر را بخانه برد و نیاز
 و نعمت پرورد و استاد و ادیب بترتیبش نصب کرد تا حسن
 خطاب و رد جواب و سایر آداب ملوکش بیاموختند تا در
 نظر همگان پسندیده آمد یاری وزیر از شمائل و اخلاق او
 در حضرت ملک شمه می گفت که تربیت عاقلان در وی
 اثر کرده است و جهل قدیم از جبهت او بدر **بیت** ملک را ازین
 سخن تبسم آمد و گفت **بیت** عاقبت کرک زاده کرک شود
 گرچه با آدمی بزرگ شود سالی دو برین برآمد طائفه او باش
 محله در او پیوستند و عقد مراقت بستند تا بوقتی فرصت
 وزیر را باد و پیرش بکشت و نعمتی بی قیاس برداشت و در
 مفارقه دزدان بجای پدر بنشینست و عاصی شد ملک ازین
 خبر دست تحیر بدندان گرفت و گفت **بیت** شمشیر نیک از
 آهن بد چون کند کشتی تا کس بتریت نشود ای حکیم کس
 باران که در لطافت طبعش خلاف نیست در بلبل لاله
 روید در شوره بوم **بیت** حسن **بیت** زین شو سبیل بر نیارد
 در و تخم عمل صنایع مکران نکویی با بدان کردن چنانست که
 بد کردن بجای نیک مردان **حکایت** سرهنگ زاده را در شری
 اغلش دیدم که عقل و یکاسی و فهم و فراستی زائد الوصف
 داشت هم از عهد خردی آثار بزرگی در ناصیه او پیدا **بیت**
 بالای سرش زهوش مندی می یافت ستاره بلندی فی الجمله
 مقبول نظر سلطان آمد که حال صورت و کمال معنی داشت
 و حکما گفته اند تو آنکری بهرست نه بمال و بزرگی بعقلست
 نه بسال انبای جنس او برو حسد بردند و بخیا ننی متهم
 کردند و در کشتن سعی به فائده نمودند **بیت** دشمن چه کند چو
 مهربان باشد دوست ملک بر رسید که موجب خصمی ایشان در

یافت

مصراع اول شفعه
 باغاشن خویش بکربان باشد در

حق تو چیست گفت در شایه دولت خداوندی همگان را راضی
 کردم مگر حسود را که راضی نمیشود الا بزوال نعمت من دولت
 و اقبال خداوندی باد **قطعه** توانم آن که نیاز دارم اندرون
 کسی حسود را چه کنم کوز خود برنج بمیر تا برهی ای حسود
بیت رنجست که از مشقت آن جز بمرک نتوان رست
قطعه شور و خجتن باز رو خواهند مقبل از زوال
 نعمت و جاه کرنیند بر وز شب پر چشم چشمه
 افتاب را چه گاه راست خواهی هزار چشم چنان
 نور بر هر کافاب شباه **بیت** یکی را از ملوک عجم حکایت
 کند که دست تطاول بمال رعیت دراز کرده بود و جور
 و اذیت آغاز خلق از مکاید ظلمش در جهان بر قند
 و از کربت جورش راه غربت گرفتند چون رعیت کم شد
 ارتفاع ولایت نقصان پذیرفت و خزینه تهی ماند
 و دشمنان از هر طرف زور آوردند **قطعه** هر که فریاد رسی
 روز مصیبت خواهد کود را یام سلامت بخوان مروری
 گوش بند خلقه بکوش از تنواری برود لطف کن لطف
 که بیکانه شود خلقه بکوش روزی در مجلس او کتاب شاهانه
 می خواندند در زوال مملکت ضحاک و عهد فریدون وزیر
 ملک را پرسید که فریدون کج و ملک و حشم نداشت برو
 پادشاهی چه گونه مقرر شد گفت انجمن آن که شنیدند
 خلقی برو بتعصب گرد آمدند و تقویت کردند پادشاهی
 یافت وزیر گفت چون گرد آمدن خلق موجب پادشاهیست
 و تو خلق را چرا بریشان میکنی مگر سر پادشاهی نداری
بیت همان به که لشکر بچان پروری که سلطان
 بلشکر کند سروری گفت موجب گرد آمدن شهباه

دست ۸

ورعیت چیست گفت پادشاه را عدل باید تا برو کرد
 نیدن و رعیت تا در سایه دولتش ایمن نشینند و تره در
 نیست **نیز** کند جور پیشه سلطان که نیاید ز **سکر**
 چوبانی پادشاهی که طمع ظلم افکند پای دیوار ملک
 خویش بکند ملک را بند و زین را مح موافق طبع نیامد بند
 فرمود و بزرگان فرستاد بسی بر نیامد که بنی عم سلطان **بملا**
 رعیت برخاستند و بمقاومت لشکر را راستند و ملک **بملا**
 خواستند قوی که از دست نطا اول او بجان آمده بودند
 و پریشان شده برایشان کرد آمدند و تقویت کردند تا ملک
 از تصرفش بدر رفت **قطعه** پادشاهی کور و اوار دستم بر
 زبردست دوستدارش روز سختی دشمن زور و دست
 بار رعیت صلح کن و ز جنگ خصم ایمن نشین زانکه شاهنشاه
 عادل را رعیت لشکر است **حکایت** پادشاهی با غلام عجبی در
 کشتی نشسته بود غلام دیگر دریا ندیده بود و محنت کشتی
 نیاز موده کوبه و زاری اغار کرده و لرزه بداند امش افتاد
 چند آنکه ملاطفت کردند آرام نگرفت ملک را عیش از منغص
 شد چاره نمی دانستند حکیمی در آن کشتی بود گفت اگر فرطی
 من او را خاموش کنم پادشاه گفت عایت لطف باشد حکیم
 فرمود تا غلام را بدریا انداختند باری چند غوطه خورد
 مویش بگرفتند و سوی کشتی آوردند بهر دوست در
 دنبال کشتی او بخت جوئی برآمد بکوشه بنشست و قوریات
 ملک را پسندیده آمد گفت درین چه حکمتست گفت اول
 محنت غرق شدن پختشیده بود قدر سلامتی نمی دانست
 همچنین قدر عافیت کسی داند که بمصیبت گرفتار آید **قطعه**
 ای سیر ترانان جوین جوش نماید معشوق منست آن که

نیز دیک تور شست حوران بهشتی را دوزخ بود اعراق
 از دوزخیان پرس که اعراق بهشتیست **بیت** فرقت
 میان آن که یارش در بر با آن که دو چشم انتظارش بر
 در عایت هرگز تاجدار را کشتند و زیران بدر را چه خطا
 دیدی که بند فرمودی گفت خطای معلوم نکردم ولیکن
 دیدم که مهتاب من در دل ایشان بی گرانست و بر عهد
 من اعتماد کلی ندارند ترسیدم که از بیم کزند خویش فضا **قطعه**
 من کشد پس حکما را کار بسته که گفته اند **قطعه** از آن که تو
 ترسند بنرس ای حکیم و کربا جو او صد برای بخت از آن
 مار بر پای را می زند که رسد سرش را بگوید بسنگ
حکایت یکی از ملوک عرب رنجور بود در حالت پیری و
 امید از زنده گانی قطع کرده ناگاه سواری از در در آمد
 بشارت آورد که فلان قلعه را به دولت خداوندی کنایم
 و دشمنان استیر شدند و سپاه و رعیت آن طرف بجای
 مطیع فرمان گشتند چون این سخن بشنید نفسی سر
 برآورد و گفت این موفده مرا نیست دشمنان مراست بغی واران
 مملکت **قطعه** درین امید بسر شد درین عمر عزیز که آن چه
 در دست از درم فراز آید امید بسته برآمد ولی چه
 فائده زانکه امید نیست که عمر گذشته باز آید **قطعه**
 پس رحلت بگرفت دست اجل ای دو چشم و دایه سر
 بکنید روزگارم بشد بنادانی من نکردم شاهد بکنید
 ای کف دست و ساعد و بازو همه نود و یک بکدر بکنید
 برین افتاد مرگ دشمن کام اخای دوستان گذر بکنید
حکایت سالی برلین تربت بجا پیغمبر علیه السلام معنف
 بودم در جامع دمشق یکی از ملوک عرب که بی انصافی موصوف

قول

زبانی که چون کرم خور شر
 بر آرد و بختش هم بکند

چو دارند گنج از سپاه دریغ دریغ ایدش دست
بیرون بتیغ یکی را از آنان که عذر کردند بامش دوستی
بود ملامتش کردم و گفتم دوست و ناسپاس و سفله
و حق ناشناس که باندک تغیر حال از بخود قدیم خود بر
گردد و حقوق نعمت سالیان در نوردد گفت اگر بگویم
معذوری شایده که اسیم بی جو بود و نمدین در کرو
و سلطان که بزر با سپاهی بخیلی کند با او بجان جوان مردی
نشان کرد بیت زربه مرد سپاهی را تا سر نهاد و کرش
در ندهی سر بنهد در عالم بیت از اشع الکی یصلو بطشا
و خاوی البطن بیطش بالفرا حکایت یکی از وزیران مغرول شد
و بخلفه درویشان درآمد و برکت صحبت ایشان در روی
اثر کرد و جمعیت خاطرش دست داد ملک باری دیگر برودل
خوش کرد و عمل فرمود قبول نکرد و گفت مغرولی به از
مشغولی ربای آنان که بکج عافیت بنشینند
دندان سک و دهان بستند کاغذ بدریدند و قلم
بشکستند و زدست و زبان حرف گیران رسند
ملک گفت هر آینه ما را خردمندی کافی باید که پذیرم ملک
را شاید گفت نشان خردمند کافی است که بچین کارهاش در
بدهد بیت های برهه مرغان از آن شرف دارد که استخوان
خورد و جانور نیاز از دستل سپاه گوش را کشند ترا ملازم
صحبت شیربجه وجه احتیاق داد گفت تا فضله صیدش
میخورم و از شر دشمنان در پناه صولتش زنده گانی میکنم
گفتند اکنون که بطل حمایتش در آمدی و بشکر نعمتش
اعتراف کردی چرا نزد بیکر نیایی تا بخلفه خاصانیت
در آورد و از بندگان مخلصت شمارد گفت همچنان از

بطش او بمن نیستم بیت اگر صد سال کبرانش فرورد
اگر یکدم درو افتد بسوزد افتد که ندیم حضرت
سلطان زر بیاید و باشد که سر برود و حکما گفته اند از
تلون طبع پادشاهان بر حذر باید بود که گاه بسلاهی
بر بخند و گاه بد شنای خلعت دهند و گفته اند
ظرف بسیار هنرید بمانست و عیب حکیمان بیت
تو بر سر قدر خویش باش و وقار بازی و ظرف بندیمان
بگذار **حکایتی** از رفیقان شکایت روزگار تا ساعد بنزدیک
من او دم کفاف اندک دارم و عیالت بسیار بارها دردم
آمد که با قلم دیگر روم تا در هر صورت که زنده گانی کنم
کسی را بر نیک و بد من اطلاع نباشد بیت بر سر گرسنه
خفت و کن ندانست کیت بس جان بلب آمد که برو کس
نکرست بازار شحات اعدای اندیشم که بطلمه در
قفای من بخندند و سعی مراد حق عیال بر عدم مروت
حل کنند و گویند **قطعه** بین آن بی حیت را که هرگز نخواهد
دید روی نیک بختی تن اسانی گزیند خویشتن را
زن و فرزند بگذارد بسختی و در علم محاسبه چنانکه
معلومست چیزی دامن اگر بجهاد شما جهتی معین کرد که
موجب جمعیت خاطر باشد بقیه عمر از عهده شکران توأم
بیرون آمدن گفتم ای بار عمل پادشاه دو طرف دارد امید
بان و بیم جان و خلاف رأی خردمند است بدین امید دران
بیم افتادن **قطعه** کس نیاید بخانه درویش که هراج زمین
و بلخ بده یا بشویش و غصه راضی شو یا جگر بند پیش
زبان نه گفت این سخن موافق حال من نکفتی و جواب
سوال من نیاوردی نشنیده که گفته اند که خیانت

و در دستش از حساب بلرز بدیت راستی بوجوب رضای
 خداست کس ندید مکمل شد از ره راست و حکما گفته اند
 چهار کس از چهار کس بجان بر بخند حرامی از سلطان و در
 از پاسبان و فاسق از غماز و روسپی از محتسب و انرا که
 حساب پاکست از محاسبه چه پاکست قطعه مکن فراخ
 روی در عمل اگر خواهی که وقت رفع تو باشد مجال
 دشمن **تک** تو پاک باش و مدارای برادر از کس پاک
 زنند جامه ناپاک کارزان برسند **کفتم** حکایتان رویاه
 مناسب حال تست که دیدندش گریزان و افتان و خیزان
 کسی گفتش که چه افست که چندین مخافتست گفت
 شنیدم که ستر را بسفر می گیرند گفتند ای سفیه ستر
 را با توجه مناسبست و ترا با او چه مشا بهت گفت خاموش
 که اگر حسودان بغرض گویند که این ستر است و در قمار ابرو
 که مخلص مز باشد تا تفتیش حال من کنند و تا تریاق از
 عراق آورد باشند ما را گزیده مرده باشد و ترا چنین
 فضیلت و دایت اما حسودان در زمین اند و مدعیان
 گوشه نشین آنچه حسن سیرت تست بخلاف آن تقریر
 کنند معرض خطاب پادشاه ابی دران حالت کرا محال
 مقات باشد پس مصلحت آن می بینم که ملک قلعت را فرست
 و ترک ریاست کوی عاقلان گفته اند **بیت** بدریادر
 منافع بی شمار است و که خواهی سلامت بر کار است
 رفیق این سخن بشنید بهم برآمد و روی در هم کشید
 و سخنهای رنجش امیز گفت گرفت که این چه عقل و کفایت
 و فهم درایت و قول حکما درست آمد که گفته اند
 دوستان در زندان بکار آید که بر سفره همه دشمنان دوست

نمایند دوست شمارانکه در نعمت زند لاف یاری
 و برادر خوانده کی دوست آن باشد که کید دوست دوست
 در پریشان حال و در ماندگی دشمن به از کسی که
 ببرد برای دوست و نصیحت من بغرض میشود
 بنزدیک صاحب دیوان رفتم سابقه معرفه کدر میان
 ما بود صورت حالش بگفتم تا بکاری مختصرش نصب کردند
 چند روزی برید برآمد لطف طبعش را بدیدند و حسن
 تدبیرش را پسندیدند کارش از آن در گذشت و مرتبه
 برتر از آن ممکن گشتند همچنین نجم سعادتش در ترقی
 بود تا باوچ ارادت برسید و مقرب حضرت سلطان
 شد و مشارالیه بالبنوا انگشت نمای جهان و معتمد علی
 عبدالاعیان و اعیان و صاحب بر سلامت حالش سادمانی
 کردم و گفتم که کار بسته میندیش و دل شکسته انداز
 کباب چشمه حیوان درون تاریکست **بیت** الا
 تحزن اغ البلیة فللرحمن الطاف الخفیة **بیت**
 منشین ترش از کردش ایام که صبر تلخت و لکن بر
 شیرین دارد دران مدت مرا با جمع یاران اتفاق
 سفر مکه افتاد چون از زیارت مکه باز آمدم دو منزل
 استقبال کرد ظاهر حالش پریشان دیدم گفتم حال
 چیست گفت چنانکه تو گفتی طائفه حسد بردند و بخیانتم
 منسوب کردند و ملک در کشف حقیقت آن استفسار
 فرمود و یاران قدیم و دوستان رحیم از کلام حق
 خاموش شدند و صحبت دیرینه فراموش کردند
 بصرع خدا چون کسی افتاد همه عالمش پای بر سر
 نهاند جویند که اقبال دستش گرفت ستایش گان

دست بر بر نهند با انواع عقوبت گرفتار بودم تا درین
هفته که مرده سلاخی حجاج رسید از بتدکرا تم خلاص گردید
و ملک موروثی حاصل گفتم آن نوبت اشارت من قبول نکرد و
که عمل پادشاهان چون سفر در ریاست سودمند و خطرناک
با کج بر گری یاد رطسسم بیری بیت یاز بهر دودست کند
خواجه در کنار تاجوج روزی افکندش مرده بر کنار
مصلحت ندیدم ازین پیش ریش بناخن ملاحت خراشیده و
نمک پاشیدن بدین دو بیت احتضار کردم **قطعه** ندانستی
که بینی بند بر پای چو در کوست نیامد بند مردم
دگره کرداری طاقت نیش مکن انگشت در سوراخ کجدم
حکایت تنی چند در صحبت من بودند طاهر ایشان بصلاح
اراسته یکی از بزرگان در حق این طائفه حسن ظن بلیغ
داست و اداری معین کرده بود مگر یکی از ایشان حرکتی
کرد نامناسب حال درویشان و ظن آن شخص فاسد شد
و بازار اینان کاسد خواستن تا بطریق که کفاف یاران را
مستخلص کنم اهنک خدمتش کردم در بانم رها نکرد و جفا
گردد معذورش داشتم **قطعه** در میرو وزیر و سلطان را
بی وسلیت مکرر پیرامن سبک و در بان چو یافتند غریب
این گریبان بکیردان دامن چند اندک مقربان حضرت
ان بزرگ بر حال من واقف شدند و با کرام هم در
اوردند و برتر مقامی معین کردند اما من بتواضع فروز
نشستم و گفتم بیت بکدار که بنده کجیم تا در صف
بنده کان نشینتم گفت **قصیده** الله الله چه جای سخاست
بیت کبر سر و چشم من نشینی نازت یکستم نازتینی
فی الجمله نشستم و از هر دری سخن در پیوستم تا حدیث

ذلت یاران در میان آمد **قطعه** چه جرم دید خداوند سابق
الانعام که بنده در نظر خویش خوار میدارد خدا برات
مسلم بزرگواری و لطف که جرم بیند و مان برقرار میداده
ولیکن خداوند بالا و پست حاکم را این سخن
عظیم پسندیده آمد و اسباب معاش یاران فرمود
تا بر قاعده ماضی مهیا دارند و موت ایام تعطیل و فاکند
شکر نعمت بگفتم و زمین خدمت پیوسته که و عذر
جسارت بخواستند و در حالت بیرون آمدن این بگفتم
قطعه چو کعبه قبله حاجت شد از دیار بعید روند
خلق بدیدارش از بسی فریستند ترا تحمل امثال مایاید کرد
که هیچ کس نرزد بر درخت بی بر سست **حکایت** ملک
زاده را کج فراوان از پدر میراث یافت دست کرم بکشاد
و داد سخاوت بداد و نعمت و مال بی قیاس بی دریغ
بر سپاه رعیت بر ریخت **قصیده** نیا ساید مشام از طبله عود
بر آتش نه که چون عنبر بیویه بزرگی بایدت بخشیند
کی کن دانه تا نیفشاز وید یکی از جلساء بی تدبیر
نصیحتش آغاز کرد ملوک پیشین این نعمت را بسی
اندوخته اند و برای مصلحتی نهاده دست ازین
حرکت کوتاه کن که واقعه در پیش است و دشمنان
نیاید که بوقت حاجت **قطعه** اگر کنی کنه بر عایان بخش
رسد هر کجند ای را برنجی چنانستانی از هر یک
جوی سیم که کرداید ترا هر روزی کنی ملک
زاده روی ازین سخن در هم کشید که موافق
طبعش نیامد مرور از جرف فرمود و گفت خدا عزوجل
مرا مالک این مملکت گردانیده است تا بخورم و بخشم

نه پاسبانم که نکر دارم **بیت** قارون هلاک شد که
 چهل خانه کج داشت نو شر و ان نمر که نام نکو
 گذاشت **حکایت** آورده اند که نو شر و ان عادل را در
 شکار کا می صیدی یکاب کردند نمک نبود غلامی برستا
 فرستادند تا نمک آورند نو شر ان گفت نمک را بقیمت
 بستان تا رسیبی نکر د و ده خراب نشود گفتند
 اندک ازین قدر چه خلل آید گفت بنیاد ظلم در جهان اول
 اندک بوده است و هر که آمد بروی مزید کرد تا بدین
 خایت رسید **قطعه** اگر زبای رعیت ملک خورده
 سیبی برادر دند غلامان او درخت اذینج به
 بک بیضه که سلطان ستم روا دارد دند لشکر با نثر
 هزار مرغ بسینج **بیت** نماد ستم کار بد روزگار
 بماند برو لغت پایدار **حکایت** ظالمی راشنید که خانه
 رعیت خراب کردی تا خزینة آبادان کنده خیر از قول
 حکما گفته اند هر که خلق خدای تعالی را بیازارد ان
 الله لا یحب الظالمین تا دل خلق بدست آرد خدای تعالی
 هان خلق را بروی کار د تا د مار از روزگارش براند
بیت ان در سوزان نکند با سپند انچه کند و د
 دل مستمند در دمنند **لطیفه** گویند سرور حیوانات
 شیر است و کترین جانوران خر و با اتفاق خود مندان
 خرباز بر به که شیر مردم در **مشو** مسکین خرا که چه بی
 تمیز است چون بارهی کشد عزیز است گاوان
 و خران بار بردار به از آدمیان مردم از ار ملک
 را صافی از زما یم اخلاق او بقای این معلوم شد بکجه
 کشید و با انواع عقوبت بکشت **حکایت** حاصل نشود رضای

سلطان تا حاضر بنک کان بخوبی خواهی که خدای بر تو
 بخشند تا خلق خدای کن نکویی غراسمه آورده اند که
 از ستم دیده کان بر سر او بگذشت و در حالت او تأمل
قطعه نه هر که قوت بازو و منصبی دارد سلطنت
 بخورد مال مردم و ان بکفاف توان بخلق فرو بردن استخوان
 درشت ولی شکم بدر چون بکیر داند زان **حکایت**
 مردم از ار بر **حکایت** کنند ستمی بر سر صالح زد
 درویش را بحال انتقام نبود ستم با خود نکه می داشت
 تا وقتی که ملک بران لشکری چشم گرفت و در چاهش
 کرد درویش درآمد و ان ستم را بر سرش انداخت
 گفت تو کیستی و این ستم را چدا بر سر من زدی
 گفت من فلانم و این ستم همان ستمیست که فلان
 تاریخ بر سر من زدی گفت چندین مدت بجا بودی گفت
 از جاهت اندیشه می کردم اکنون که در چاهت یافتم
 فرصت را غنیمت دانستم که گفته اند **مشو** تا سزای
 را چوبینی بختیار عاقلان تسلیم کردند اختیار چون
 نداری تاخن در دند تیز با بدان ان به که کیری ستم
 هر که با پولاد بازو پنجه کرد ساعد سیمین خود را پنجه
 کرد باش تا دستش بیند در روزگار پس بکام دوتا
 مغزش برار **حکایت** یکی را از ملوک مرضی هائل بود که
 اعاده ذکر ان موجه نیست طائفه حکماء یونان متفق
 شدند که مرین رنج را دوائی نیست مگر زهره ادمی
 که بچندین صفت موصوف بود ملک فرمود تا طلب
 کردند دهقان پسیری یافتند بود بدان صفت که
 حکما گفته اند دهقان پدر و مادر را بخواند و بیعت

بی کران خوشنود کردانید قاضی قواد داد که خون یکی
 ریختن از رعیت از برای سلامت نفس پادشاه
 روا باشد جلاد قصد کشتنش کرد پسر سربسوی
 اسمان کرد و بخندید ملک گفت درین چه جای
 خنده است پسر گفت ناز فرزندان بر پدر و مادر
 باشد و دعوی پیش قاضی برند و داد از پادشاه
 خواهند اکنون پدر و مادر و بعلت حطام دنیا مرا چون
 در سپردند و قاضی بکشم فتوی داد و سلطنت
 خویش بهلاک من می بیند پس بجز خدای تعالی پناهی دارم
بیت پیش که بر اورم زد دست فریاد هم پیش تو
 میخواهم داد سلطان را دل ازین سخن بهم براند
 و اب در دید بگردانید گفت هلال من اولیترست
 سر و چشمش را بپوسید و در کنار گرفت و نعمتی
 کران بخشید و آزاد کرد و کوتند که در آن حفته
 شفا یافت **قطعه** هر چنان در فکران بینم که گفت
 پیل یانی برب دریای نیل زیر پایت کزندی حال
 موزر همچو حال تست زیر پای پیل **حکایت** یکی از بندگان
 عمری لیث کز بخت بود کسان در عقیش رفتند و باز
 آوردند و زیر باوی غرض بود اشارت بکشتن او کرد
 ناد بکر بنده کان چنین حرکت نکند بنده پیش عمر و سر بر
 زمین نهاد و گفت **بیت** هر چه رود بر سرم چون تو
 پسندی دواست بنده چه دعوی کند حکم خداوند
 راست اما بموجب آنکه پرورده نعمت این خاندانم
 نخواهم که در روز قیامت با خون من گرفتاری و اگر
 بی گمان این بنده را بخواهی کشت باری بتاویل شرح بکش

تادر قیامت مؤاخذ نباشی گفت تاویل چه کونه کنم گفت
 اجازت فرمای **تامن** وزیر را بکشم مرا آنکه
 بقصاص و بفرمای کشتن تا بحق کشته باشی
 ملک بخندید و وزیر را گفت چه مصلحت بینی گفت
 ای خداوند بصدقه کور پدرت این حرام زاده را
 ازاد کن تا مرا در بلا نیفتد گناه از منست که قول
 حکما را معین نداشتم که گفته اند **قطعه** چو کردی با کلوغ
 انداز بیکار سر خود را بنیادانی شکستی چونیز
 انداختی بر روی دشمن خدر کن کاندرا ما جش
 نشستی **حکایت** ملک زوزن را خواجه بود کرم النفس
 و نیک مختصر که همگان را در مواجعه خربت کردی
 و در غیبت نکویی گفتی اتفاق از و حرکتی در ملک
 ناپسندیده آمد مصادره کرد و عقوبت فرمود
 سرهنگان ملک بسوایق لغت و معترف بودند
 و بشکریان مرتبهین در مدت توکیل او رفیق و ملاطفت
 کردند و زجر و معاقبت روا نمی داشتند **قطعه**
 صلح باد دشمن اگر خواهی هر که که ترا در قفای عیب کند
 در نظرش تحسین کن سخن آخر بدین میگذرد
 موزیرا سخنش تلخ نخواهی دهنش شیرین کن
 آنچه مضمون خطاب ملک بود از عهد بیرون بعضو
 آمد و بقیات آن در زندان بماند تا یکی از ملوک نواحی در
 خفیه پیغامش فرستاد که ملوک آن طرف قدر چنان
 بر رکواری ندانستند و بی غرضی کردند حاطر فلان
 عزیز احسن الله خلاصه اگر بجانب ما التفات کند
 در رعایت خاطرش هر چه نمانست سعی کرده شود

که اعیان این مملکت بدیدار او مفتخرند و جواب این
 حروف را منتظر خواجه برین خوف یافت از خط
 اندیشه جوابی مختصر چنانکه مصلحت دید بر قفا
 ورق نوشت و روان کرد یکی از متعلقان ملک برین
 واقعه اطلاع یافت و ملک را اعلام کرد و گفت
 فلا ترا که حبس فرمودی یا ملوک نواحی مرا سلت دارد
 ملک بهم برآمد و کشف این خبر فرمودی قاصدا بفرستد
 و رساله بخواند و حسن بزرگان پیش از فضیلت این بنده
 است و تشریف قبول که فرموده اند بنده را اجابت مکان
 آن نیست بحکم آنکه پرورده این خاندان و باندک مایه
 تعبیر خاطر یا ولی نعمت خود بی وفایی نتوان کرد بیت
 انرا که بجای تست هر دم کرمی عذرش بنده ار کند
 بجز به بنده ملک را حق شناس او پسنداند خلعت
 و نعمت بخشید و عذر خواست که خطا کردم بیکاه
 باز مردم گفت ای خداوند بنده درین حالت شمارا
 گماهی نمی بینم تقدیر خدای تعالی چنین بود که برین
 بنده را مکر و هی برسد پس بدست تو اولی ترست
 که سوابق نعمت بدین بنده داری و آبادی منست
 و حکما گفته اند مشغولی که کند دست رسد ز خلق ریخ
 که نه راحت رسد ز خلق نه ریخ از خدا دان خلاف
 دشمن و دوست که دل هر دو در تصرف اوست که چه
 تیر از کان همی گذرد از کان دار بید اهل خود حکایت
 یکی از ملوک عرب متعلقان دیوانه فرمود که مر سوم
 فلا ترا چند آنکه هست مضایف کنی که ملازم درگاهت
 و مترسد فرمان و سائر خدمتکاران بلهب و لعب

مشغولند و در اداء خدمت متهاون صاحب دلی
 بشنید و گفت علود ریجات بنده کان بدرگاه حق
 جل و علا همین مثال دار **نظم** دو بامداد که اید کسی
 بخدمت شاه سوم هراینه در روی کند بلطف
 نگاه امید هست پرستندگان مخلص را که نا امید
 نکردند از استان **المشور** مهتری در قبول فرماست
 ترک فرمان دلیل خرمناست که سببای راستان
 دارد سر خدمت بر استان دارد **حکایت** ظالمی را
 حکایت کنند که هیزم درویشان خریدی بخیف و تو
 ان کران را دادی بطرخ صاحب دلی برو بگذست
 و گفت تماری تو که هر که را بینی بزنی یا بوم که هر کجا
 نشینی بکنی **قطعه** ذورث از پیش برود با ما
 با خداوند غیب دان برود نادعایی بر آسمان نرود
 مکره سحر خیزان سوی کرد و نخواستند شد
 ظالم ازین سخن برنجید و روی از و در هم کشید
 و پروالتفات نکرد تا شبی اش از مطبخ در انبار هیز
 مش افتاد و سائر املاکش سوخت و از پست تر ترم بر
 خاکستر گریشت نشاند اتفاق همان صاحب دل بر او
 بگذشت شنیدش که بایاران خود می گفت ندانم که
 این اش از کجا در سرای من افتاد گفت از دود دل
 درویشان **قطعه** حذر کن زدود درویشان ز ریش
 که ریش درون عاقبت سر کند بهم بر مکتب تا
 توانی دلی کهاهی جهایی بهم بر کند شنید که
 بر تاج **حکایت** یخسرو نوشته چه سالها فراوان
 و عمرهای دراز که خلق بر سر ما بر زمین نخواهد

زنت چنانکه دست بدست است املاک است ملک نما
 بدستهای دیگر همچنین خواهد رفت حکایت
 یکی در صنعت کشتی گرفتن پسر آمد منتهی رسید
 و شخصیت بند قاهر درین علم دانستی و هر روز بنوعی
 کشتی گرفته مکر کوشه خاطرش با جمال یکی اشاکردان
 میلی داشت ستیصد و پنجاه و نه بندش دراموخت مکر
 یک بنده که تعلیم از دفع انداختی و تهاون کردی
 پسر در قوت و صنعت و کس را با و مجال مقاومت نبود
 تا بجای که روزی پیش ملک گفت او ستاد را فیلانی
 که بر منست از روی بزرگی و حق تربیتست و که نه بقوت
 از و کمتر نیست و بصنعت با او برابر ایدم ملک را این ترک
 ادب از وی پسندیده نیامد بفرمود تا مصارعت کند
 مقامی متسع و معین ترتیب کردند و ارکان دولت و اعیان
 حضرت خاطر شدند پسر چون پیل مست در امت بصند
 که اگر کوه اهنین بودی از جای بر کنیدی او ستاد دانست
 جوان بقوت از و بر تراست بدان یک بنده غریب که از وی
 نهان داشته بود با وی دد او بخت جوان دفع از دانست
 او ستاد بدو دست از زمین برداشت و بر بالای سر
 برد و بر زمین زد و غریب از خلق برخاست ملک فرمود
 پادشاه پیردی تا او ستاد را خلعت و نعمت دادند
 و پسر را زجر و ملامت کردند که با پرورنده خویش
 دعوی مقاومت کردی و پسر نبردی پسر گفت ای
 خداوند بزور و قوت بر من دست بیافت بلکه در علم
 کشینی دقیقه مانده بود که از من دریغ داشت امروز
 بدان دقیقه بر من دست یافت او ستاد گفت از بهر چنین

روز نگاه داشتیم که حکما گفته اند دوست را چندان
 قوت مده که اگر دشمنی کند نتواند نشنید که چه گفت
 آنکه از پرورنده خود جفا دید **قطعه** یا وفا خود نبود
 در عالم یا مکر کس درین زمانه نکرد کس نیا موخت
 علم تیر از من که مرا عاقبت نشانه نکرد **حکایت** درویشی
 مجروح کوشه بحر انشسته بود پادشاهی برو گذشت
 درویش از آنجا که فراغ ملک فنا غنمت سر بر نیاورد
 پادشاه از آنجا که سطوت سلطنت است بهم برید
 وزیر را گفت این طایفه خرقه پوشان بر مثال حیوانند
 کما هلیت و آدمیت ندارند وزیر گفت ای درویش
 پادشاه روی زمین بر تو گذر کرد چرا حرمت نکردی و شرط
 ادب بجای نیاوردی گفتا بگو ملک را توقع خدمت از
 کسی دارد که توقع نعمت از تو دارد و دیگر بدانکه
 ملوک از بهر پاس و رعیت اند نه رعیت از بهر طاعت
 ملوک **قطعه** پادشاه پاسبان درویش است کرچه
 نعمت بعز دولت اوست کوسفتند از برای چوبان
 نیست بلکه چوبان برای خدمت اوست **قطعه** یکی
 امروز کامران بینی دیگر براد را از مجاهده ریش
 روزی چند باش تا بخورد حال مغر سر خیال اندیش
 فرق شاهی و بنده کی برخاست چون قصای
 نوشته آمد پیش گر کسی خاک مرده باز کند شناسد
 توانکار از درویش ملک را گفتار درویش استوار آمد
 گفت از من چیزی بخواه گفت آنم خواهم که دیگر بار نعمت
 من ندهی گفت مرا پندی بده گفت بدست در باب
 گونکه نعمت هست بدست کین نعمت و ملک میرود

دست بدست **حکایت** یکی از وزرا پیش ذوالنون
 مصری رفت آمد و همت خواست که روز شب
 بخدمت سلطان مشغول و بخریش امیدوارم و از
 عقوبتش ترسان ذوالنون بگریست و گفت اگر من
 از خدا چنین نرسیدم که توان سلطان از جمله صدقاً
 بودی **قصه** که بنودی امید راحت و رنج پای درویش
 بر فلک بودی و روزی از خدا بترسیدی همچنان
 که ملک بودی **حکایت** پادشاهی بکستن به گاهی
 فرمان داد گفت ای ملک بموجب خشمی که ترا بر منست
 اذاد خود مجوی گفت چه گونه گفت این عقوبت بر من
 بیک نفس سیر آمد و بنده از آن بر توجا وید بماند رای
 دوران بقا چو باد صحرای بگذشت تلخی و خوشی و زشت
 و زیبا بگذشت پنداشت ستمگر که ستم بر ما کرد
 در گردن او بماند و بر ما بگذشت ملک را نصیحت او
 سوزمند آمد و از سر خون او در گذشت **حکایت**
 وزراء نوش و ان عادل در مهمی از مصالح مملکت
 اندیشه میکردند هر یکی برونق دانش خود را میبرد
 ملک نیز همچنین اندیشه میکرد بزرگوار را رأی ملک
 اختیار آن داد وزیران در خفیه گفتندش رأی ملک
 چه مذتبت دیدی بر فکر چندین حکیم گفت بموجب انکه
 انجام کار معلوم نیست و رأی همگان در مشیت الله
 است که صواب اید یا خطا پس موافقت رأی ملک اولی
 ترست که اگر خلاف صواب اید بعلت متابعت و از متابعت
 این با شتم **قصه** خلاف رأی سلطان رأی جستن
 بخون خویش باشد دست شستن اگر خود روز را

گوید شب است این بیاید گفتن اینکه ماه و پردین
حکایت ستادی کیسوان بر تافت که من علوی یم
 و با قافله حجاز بشهر درآمد کار حج می ایتم و قصیده
 پیش ملک برد که من گفته ام یکی ازند ماء ملک در آن سال
 از سفر دریا آمده بود گفت من او را در غیلا صبحی در
 بصره دیدم حاجی چه گونه باشد دیگر گفت پدر من نهانی
 بود در ملاطیه علوی چه گونه باشد و شعرش را در
 دیوان اتوری یافتند ملک فرمود تا بر نندش و نفی کنند
 که چندین دروغ چرا گفتی گفت ای خداوند روی زمین
 سخنی دیگر بگویم اگر راست نباشد بهر عقوبت که فرمائی
 سزاوار باشم گفت ان چیست ندانم که این هم بسمع ملک
 رسید **قصه** غریبی کرت مامست پیش او در
 دو پیمانه است و یک حجه دوغ کرا ذبنه لغوی
 سندی مریخ جهان دیک بسیار گوید دوغ
 ملک بخندید و گفت ازین راست تر سخن در عمر خود
 نگفته بفرمود تا آنچه مامول است مهیا دادند
حکایت آورده اند که یکی از وزرا بر بدستان رفت
 او زدی و صلاح همگان را جستی اتفاق بخطاب ملک
 گرفتار آمد همگان در موجب استخلاص و سعی نمودند
 و موکلان در معاقبتش را ملاطفت کردند و بزرگان دیگر
 سیرت نیک او بیاد شاه گفتند تا ملک از سر خطایی او در
 گذشت ضاحک دلی برین حال اطلاع یافت و گفت تادل
 دوستان بدست اری بوستان پدر فروخته به پختن
 دیک نیک خواها ترا هر چه رخت سراسر سوخته به
 باندانش هم نکوی کن دهن سک بلقه روخته به

یکی از سپهران هارون الرشید پیش پدید آمد
 خشنک که فلان سر هنگ زاده دشنام مادم داد
 هارون ارکان دولت را گفت خزای چنین کس چه باشد
 یکی اشارت بکشتن کرد دیگر زبان بریدن و دیگری
 بمصا دره و نقی هارون گفت ای پسر کرم انست که عفو
 کنی و اگر نتوانی تو نیز دشنام مادمش ده نه چندان که
 انتقام از حد گذرد و انگاه ظلم از طرف تو باشد و دعوی
 از قبل خصم نه **مرد** دست آن نیز دیک خردمند که با پیل دمان
 بیگار جویند بلی مرد انگس است از روی تحقیق چونکه
 چشم آیدش باطل نکوید **قطعه** یکی رازش خوبی داد
 دشنام نخل کرد و گفت ای خوب و تمام بتر زانم
 که خواهی گفتن ای که دانه عیب من چون من دانی
 با طائفه بزرگان در کشتی بودم زور قی در پی ما گرفت
 شد و دو برادر بگردانی افتادند یکی از بزرگان ملاح را
 گفت بگیر این هر دو برادر را تا ترا صد دیار آید
 ملاح تا یکی خلاص کرد آن دیگری هلاک شد گفت
 بقیت عمرش نماند بود از آن سبب که در گرفتن او تاخیر
 افتاد ملاح بخندید و گفت آنچه تو گفتی راست است
 ولیکن میل خاطر من بر هانیدن این پیشتر بود بسبب
 آنکه وقتی در بیابان مانده این مرا اشتراکند و از
 دست آن دیگر تازیانه خورده بودم در وقت طفیلی
 گفتم صدق الله العظیم من عمل صالحا فلنفسه ومن اساء
 فعليه و ما ربك بغافل عما تعملون **قطعه** تا توانی در
 کس فرماش کاندین راه خارها باشد کار درویش
 مستمند برار که ترا نیز کارها باشد **حکایت** دو برادر

بودند بمصر یکی خزمت سلطان کردی و دیگری بسی
 باذوان نار خورده باری توان کرد رویش را گفت چرا
 خزمت سلطان نمی کنی تا از مشقت کار کردن برهی گفت
 تو چرا کار نمی تا از مذلت خزمت خلاص یابی که حکما گفته اند
 که نان خود خوردن و نشستن به که که و شمشیر زرین
 بستن و بختت ایستادن **بیت** بدست اهلك تفت
 کردن خیر به از دست بر سینه پیش امیر **قطعه**
 عمر کرا نمایه درین صرف شد تاجه خورم صیف
 و چه پوشم شیا ای شکم خیره بنانی بسان
 تا کنی پشت ز خدمت دو تا حکایت کسی پیش نوشروان
 عادل آمده آورد که خدای عزوجل فلان دشمن را برآ
 گفت هیچ شنیدی که مرا فرو گذاشت **بیت** مرا بک
 عدو جایی شادمانی نیست که زندگانی مانیز جاودا
 نیست **حکایت** گروهی حکما در بارگاه کسری بمصلحتی
 سخن گفتند بزرگمهر خاموش بود گفتند چرا درین بحث
 باما سخن میگوی گفت وز را مثال اطبا اند و طبیب
 دار و نه دهن جد سقیم را پس چه بینم که رای شما بر
 نهج صوابست مرا در آن سخن گفتن حکمت نباشد
مشق چو کاری به قضولی من بر آید چونکه
 مرا در روی سخن گفتن نشاید و که بینم تا بینا در
 چاهست اگر خاموش بنشینم گناهست **حکایت**
 هارون الرشید را چون ملک مصر مسلم شد گفت
 بخلاف این طاعی بغرور ملک مصر دعوی خدا کرد
 بنحسب این مملکت را مگر بکترین سبک کان کوبند که
 سیاهی داشت کردن نام او خصیب بود ملک مصر

بوی ارزانی داشت گویند عقل و یکاست و تا بجدی
 بود که طائفه حراثت مصر شکایت آوردند که پنبه
 کاشته بودیم بر کار نیل باران بی وقت آمد و تلف شد
 گفت پشتم بانستی کاشتن تا نیانندی صاحب دل
 این کلام بشنید و گفت **مشق** اگر روزی بدانش
 بر فروزی و نادان نیک روزی تر نبودی بنادانان
 چنان روزی رساند که نادانان در آن حیران بماند
شوی بخت و دولت بکار دانی نیست جز بتأیید اسمانی
 نیست افتادست در جهان بسیار بی تمیز از چندی
 عاقل خوار کیمیاگر بغضه مرده و ریخ ابله اندر خرابه
 یافته کج **حکایت** یکی را از ملوک کنیزک چینی آورد
 بودند خواست که در حالت مستی با او جمع آید دختر
 مخالف کرد ملک در چشم گرفت و او را سپاهی بخشید
 گدلب زیر نیش که او ست از پریشانی گذشته بود
 وزیرین بگریان فرو رفته هیکی بود که ضحی چینی
 از طلعتش بر میدی و عن القطر از بغلش بکند یکی
بیت نوکویی قیامت زشت روی برو حتمست و
 بر یوسف نکویی **قطعه** شخصی نه چنان کمره
 منظر کز زشتی او خیر توان دار و آنکه بغلش
 نغوذ بالله مرد او با قباب مرد از سپاه رادران
 مدت اتفاق نفس طالب بود و شهوت غالب مهرش
 بخبیسد و مهرش برداشت با مدادان ملک کنیزک را
 و نیافت ماجر بگفتند در چشم گرفت و بفرمود تا سپاه
 و کنیزک را دست و پای استوایند و از بام چوسق
 بچندق در اندازند یکی از وزراء نیک محضر روی

نسخ
 اسم حضرت

شفاعت

شفاعت بر زمین نهاد و گفت سپاه بیچاره را درین
 خطایی نیست بلکه سائرینده کان بخشیش و انعام
 خداوندی معتادند گفت و اگر در مفاوضه او شبی
 تأخیر کردی چه شدی گفت ای خداوند نشید کفنه
 اند **قطعه** تشنه سوخته بر چشمه جوان چورسید
 تو بیدار که از بیل دمان اندیشد ملوک سینه در
 خانه حالی پر خون عقل باور نکند کز رمضان
 اندیشد ملک را این لطیفه خوش آمد و گفت سپاه
 را با تو بخشیدم اما کنیزک را چه کنم گفت کنیزک راه
 سپاه بخش که نیم خورده او هم او را شاید **قطعه**
 هرگز از ابدوستی میسند که دود جای ناپسندیده
 تشنه رادل نخواهد اب زلال نیم خورد دهان
 کذیک **قطعه** دست سلطان دیگر کجا بیند چون
 بسرکین در افتاد تو ریخ تشنه رادل دیگر کجا خواهد
 اب زلال کوزه بگذشته بر دهان سلیخ **حکایت**
 اسکندر رومی را پرسیدند که دیار مغرب و مشرق
 بچه گرفته که ملوک پیشین را خزان و عمر و لشکری
 پیش ازین بود و ایشان را چنین میسر نشد گفت بعون
 خدای تعالی هر ملک را که گرفتم رعیتش را نیاز دارم
 و نام پادشاهان جز بنیکویی نبردم **بیت** بزرگش
 خوانند اهل خرد که نام بزرگان بزرگش ببرد
قطعه این همه هیجست چون می بگذرد تحت
 و بخت و ابرو نهی و کیر دار نام نیک رفتگان ضایع
 مکن تا بماند نام نیکست پایدار با **دوم در اخلاق**
 درویشان **حکایت** یکی از بزرگان پارسایی گفت

که چه کوی در حق فلان عابد که دیگران در حق و بطعنه
 سخن نا گفته اند گفت در ظاهرش عیب نمی بینم و در
 باطنش عیب نمی دانم هرگز آجانه پارسا بینی پارسادان
 و نیک مردانکاری و رندانی که در نهادهش چیست محتسب
 را درون خانه چه کار **حکایت** درویشی را دیدم که سر بر
 استان کعبه نهاده بود و روی در زمین می مالید و می
 نالید و میگفت یا غفور یا رحیم تودانی که از ظلمت مرده
 و جهول چه اید که ترا شاید ^{قطعه} غدر تقصیر خدمت آوردم
 که ندارم بطلحت استظهار عاصیان از گناه توبه کند
 عارفان از عبادت استغفار عابدان جزای طاعت خواهند
 و باز در کان بهای بیضاعت من بیک امید آورده ام نه
 طاعت و بدربوزه اندک ام نه تجارت اصنع لئامانت
 اهل و لا تفعل بنا ما نحن اهله **بیت** و کر کسی و رجیم
 بخشش روی و سر بر استانم **بیت** و افرمان نباشد
 هر چه فرمایی برانم **قطعه** بر در کعبه سائل دیدم
 گدایی گفت و میگریستی خوش من نکویم که طاعت بند برای
 قلم غفور بکار هر کش **حکایت** عبد القادر گیلانی را قدس
 سره دیدم در حرم کعبه روی حصان نهاده همی گفت
 ای خداوند بخشای و اگر مستوجب عقوبتم در قیامت
 مرا تا بینا برانگیز تا در روی نیکان شرمسار نشوم
قطعه روی برخاک غنیمت گویم هر سحر که که
 بادی آید ابکم هرگز فراموش نکنم هیبت از بندک
حکایت روزی بخانه پارسایی در آمد چندانکه
 طلب کرد چیزی نیافت دلتنگ شد پارسا را خبر شد
 کلیمی که بران خفته بود در ره گذرد و دانداخت

ناحروم نکرد قطعه شنیدم که مردان راه خدای
 دل دشمنان را نکردند تنگ تراکی میسر شود این مقام
 که یاد و سناتت خلافت و چند مودت اهل صفا
 چه در روی وجه در قفا نه چنان که از پشت عیب
 گیرند و پشت پیش بپزند در بر آبر جو کوسقند سلیم
 در قفا همچو کرک مردم خوار بیت هر که عیب دیگران
 پیش تواند رد و شمرد بی گمان عیب تو پیش دیگران
 خواهد برد نماز مردان با یمن و نه از اهل نفاق
 برین حال که **حکایت** تنی چند از روندگان متفق
 سیاحت بودند و شربک ریج و راحت خواستم که
 مرا فقت بکنم موافقت نکردند از کرم اخلاق بزرگان
 بد یعست که روی از مصاحب مسکینان بر تافتن
 و فائده در بیع داشتن که من در نفس خویش قدر
 قدرت و قوت و سرعت می شناسم که در خدمت
 مردان یار شاطر باشم نه بار خاطر **بیت** ان لم اکن را کب
 المواشی اسعی لکم حامل القواشی یکی از ان میان
 گفت ای یار ازین سخن که شنیدی دل تنگ مدار
 که درین روزها دزدی بصورت صالحان درآمد
 وجود زاد رسلك صحبت ما منتظم گردید چه دانند
 مردم که در جامه کیست نوسنده داند که در نامه
 چیست از آنجا که سلامت حال درویشانست گمان
 فضولش نبردند و بیاری قبولش کردند
بیت ظاهر حال عارفان دلخست این قدر پس
 که روی در خلقت است در عمل کوش و هر چه
 خواهی بوش تاج بر سر نه و علم بر دوش داشت

در پلاس پوشی نیست زاهد پاک باش و اهل
 یوس ترك دنیا و شهوتش و هوس
 نارسایی نه ترك خانه و بی درگراختن دردی
 باید بر تخت سلاح جنگ چه سودارد فی الجمله
 روزی ناست رفتا بود و شبانکه بای حصار
 خفته دزدی توفیق ابرق رفق برداشت که
 طهارت برود و خود ببارت می رفت
 بار ساین که حرقه در بر کرد جامه کعبه راحل جز
 نه چند انگار از بلد درویشان غایت گشت
 و بر می رفت و در می بدل دید تا روز روشن
 شد آن تاریك دل میانی راه رفته بود و رفیقان
 بی گاه خفته بامدادان همه را بقلعه بردند و
 ویدندان کردند اما عاقبت خلاص از آن تاریخ ترك
 صحبت گفتیم و طریقی عزلت گرفتیم که السلامه فی
 الوحله و جواز قومی یکی دانستی کرد نه که
 و منزلت ماند و نه مهرا نمی بینی که کاوی در علف زار
 آبلاید هم کاوان ده را گفته سپاس و منت
 خدا را که تواند درویشا خروم نماید و اگر در صحبت
 ایشان وحید شدم اما بدین حکایت که گفتم مستفید گشتم
 و امثال مراد رهو عمل بن نصیحت بکاراید **قطعه** بیک
 ناز اشیک در مجلسی بر بخند دل هوشمندان
 بسی اگر بر کند پر کنند از کلاب سکی در وی افتد
 کند بخلاب **حکایت** زاهدی مهمان پادشاهی بود
 چون بر صفه بنشستند که از آن خورد که ارادت او
 بود و چون بر نماز برخواستند بیشتر از آن کرد که عادت

او نبود تا ظن صلاحیت در حق او زیاده کنند **بیت**
 ترسم ترسی بکعبه ای اعرابی کین ره که توی روی
 بترکستانست چون بمقام خویش باز آمد
 سفرخواست تا تناول کند پسری داشت صاحب
 فراست گفت در دعوت سلطان چیزی نخوردی
 گفت در نظری ایشان چیزی نخوردم که بکاراید
 گفت نماز را هر قضا کن که چیزی نکردی که بکاراید
قطعه ای هنرهایانها ده بر کف دست عیبها را
 گرفته زیر پیل تاجه خواهی خریدن ای مغرور
 روز درمانده کی سیرد غل **حکایت** باد دارم که در عهد
 طفولیت متعید بودم و شب خیز و مولع بزهد و پرهیز
 شبی در خدمت پدر نشسته بودم و همه شب
 دیده بر هم نبسته و مصحف عزیز در کنار گرفته و **قطعه**
 کردم ما خفته پدر را که ترازینهایکی سر بر نمی ارد که دو
 کانه نماز بگذارد در خواب غفلت چنان خفته اند که
 بی مرده اند گفت جان پدر تو نیز اگر بخفتی به که پوسیدن
 خلق افتی **قطعه** بنید مدعی خیز خویشتن را که دارد
 پرده پندارد در پیش اگر چشم خدا بنیش بچشند
 نبینی هیچ کس عاجز تر از خویش **حکایت** بزرگی را در محفل
 همی ستودند در اوصاف جمیلش مبالغه همی نمودند
 سر بر آورد و گفت من انم که من دانه **شعر** گفت اذی یا
 من تعد محاسینی علی نیتی هذا و لم باطینی **قطعه**
 شخصم بچشم عالیان خوب منظر است و زخبت باطم
 سر حجلت قتاده پیش طاوس را بنقش و نگاری
 که هست خلق تحسین کنند و او غجل از پای

دشت خویش **حکایت** یکی از صلحای جبل لبنان که
مقامات او در دیار عرب مذکور بود و کرمات او
مشهور بجامع دمشق در آمد و بر کار بزرگ کلاس
طهارت می کرد پایش بلغرید و بر حوض در افتاد
و بمشقت بسیار از آنجا خلاص یافت چون نماز را پیر
داختند یکی از اصحاب گفت مرا مشکلی هست گفت
آن چیست گفت یاد دارم که تو بر روی دیار مغرب
می رفتی و قدمت تر نشد امروز چه شد که درین
یک قامت آب هلاکت چیزی نمانده بود درین چه
حکمتست شیخ سرچیب تفکر فرو برد و پس آن تأمل
بسیار سر بر آورد و گفت نشنیده که سید عالم
محمد مصطفی صلی الله علیه و سلم **لی مع الله**
وقت لا یسعی فیہ ملک مقرب ولا نبی مرسل و نه
گفت علی الدوام لی مع الله وقتی چنین که فرموده
بحر ائل و میکائل نبرد اخی و دیگر وقت با حفضه
وزینب در بسا حتی که مشاهده الابرار بین التجلی
والاستتاری نمایند و می بایند بازار خویش و آتش
ماتیزی کنی **قطعه** اشاهد من اهو ی بغیر وسیله
فلحقنی شان اصل طریقاً یوحی نارایطی برشته
ثم لذلک ترانی محرقاً و غریقاً **اشعار** یکی پرسید
از آن که کرد فرزند که ای روشن کهر پیر خردند
زمصرش بوی پیراهن شنیدی چرا در جاده
گفتاش نه دیدی بگفت احوال ما برق جهانت
دی پیدا و دیگر دم نهانست کهی بر طار ما علا
نشیمز کهی بر پشت پای خود بنیم اگر درویش

برجالی بماندی سردست از دو عالم برفشانندی
حکایت در جامع بغلامك كلمه چند بطریق و عظم
میگفتم با جماعتی افشوده دل مرده و راه از عالم
صورت بمعنی نبرده دیدم که نفسم در نمی گیرد
و آتش کرم من در هیزم ترایشان اش نمی کند در بیخ
اندم تربیت ستوران و آینه داری در محله کوران
در معنی باز بود و سلسله سخن دراز در معنی این آیت که
قوله تعالی وَخُنْ أَقْرَبُ إِلَهِ مِنْ حَبْلِ الْوَرِيدِ
سخن بجای رسانیده بودم که میگفتم **قطعه** دوست
نزدیکتر از من بمنست وین عجب ترک من از روی
دورم چه کنم با که توان گفت که او در کنار من وین
محبورم من از شراب این سخن مست و فضله
قدح در دست که رونک از کار مجلس کر کرد و دور
اخر در روی اثر کرد نغم چنان زد که دیگران بموافق
او در خروش آمدند که و خامان مجلس در جوش گفت
تعباً سبحان الله دوران با خبر در حضور و نزدیکان
بی بضرف **قطعه** فهم سخن چون نکند مستمع قوت طبع
از شکم مجوی فست میدان ارادت بیار که تا
بزند مرد سخن کوی کوی **حکایت** شبی در بیابان که
از غایت بی خابی پای رفتم نماند سهر نهد مره
و شربان را گفتم دست از من بدار **قطعه** پای مسکین
پیاده چند روز گز تحمیل ستوده شد بختی
تا شود جیم قریبی لاغر لاغر مرده باشد از
سختی گفت ای برادر رحم در پیشت ای برادر
حرم او لو که در و حرام در پس رفتی جان بردی

و اگر خفتی مردی بدت خوش است زیر مغیلان
 براه بادیه خفت در شب زجیل ولی ترک جان نباید
 گفت **حکایت** پارسائی را دیدم بر کنار دریا که زجر
 پلنگ داشت که و بهیچ داروبه نمی شد و مدتها در
 آن زجور بود دیدم شکر خدای تعالی میکرد پرسید
 ندک شکر چه میکنی گفت الحمد لله بمصیبتی
 گرفتارم نه بمحصبیتی **قطعه** کرم زار یکشتن دمد
 آن یار عزیز تا نکویی که در آن دم غم جاتم باشد
 گویم ازینک مسکین چه کنه صادر شد کودل
 از زده شد از من غم آنرا باشد **حکایت** درویشی را که
 ضرورتی پیش آمد کلیمی از خانه یاری بالضروری حاکم
 فرمود که دستش را ببرد صاحب کلیم شفلت کرد
 که من او را بجل کردم گفت شفلت تو حد شرع را فرو
 نذارم گفت راست فرمودی اما هر که از مال وقف
 چیزی بزد و قطعش لازم نیاید که الفقیر لا یملك
 شیاً هر چه درویشانست هر چه وقف محتاجانست
 حاکم دست از او برداشت و گفت جهان بر تو تنگ
 آمد بود که دزدی نکردی الا از چنان چنین یاری
 گفت ای خداوند نشنید که گفته اند خانه دوستان
 بروب و در دشمنان مکوب **بیت** چون فرومانی
 بسختی تن بجز اندر مکن دو دشمنان را پوستین
حکایت یکی از پادشاهان پارسائی را دیدم و گفت
 هیبت از مایادمی آید گفت بلی هر که که خدا را فراموش
 میکنم هر سوره را نکش ز در خویش براند و انرا که
 بخواند بد ر کسی ندواند **حکایت** یکی از صلحا پادشاهی را

بخواب دید در بهشت و پارسائی را در دوزخ پرسید
 که موجب درجات این چیست و سبب درجات
 آنچه که ما بخلاف این پنداشتیم گفت این بجهت
 درویشان در بهشت است و آن بتقریب پادشاهان
 در دوزخ **قطعه** دلقت بچه کار آید و تسبیح و رفع
 خود را ز عملهای نکوهیک بری دار حاجت
 بکلاه برکی داشت نیست درویش صفت باش و کلاه
 نثری دار **حکایت** بیاده سرو با برهنه با کاروان
 حجاز از کوفه بدر آمد و همراه ما شد همان هم رفت
 و میگفت **نظم** نه بر اشت بر سوارم نه خواشتر بر یارم
 نه خداوند رعیت نه علام شهر یار غم موجود و پریا
 معدوم نه دارم نفسی نه زخم اسوده و عمری به سر
 ارم اشت سواری گفتش ای درویش کجا میروی
 باز کرد که سختی بیری بشنید و قدم بر بیابان نهاد
 و برفت جوف بجل محمود برسدیم توانکر را اجل
 فرار سید بیالینش فرا ز آمد و گفت ما بسختی نمریم
 و تو بر بختی بمردی بیت شخصی همه شب بر سر بیمار
 گریست چون روز شد و بمرد و بیمار بر نیست
قطعه ای بسا اسب تیز رو که بماند که خرنک
 جان بمنزل بود بس که در خاک تند رستان را
 دفن کردند و زخم خورده نمر **حکایت** عابد پیر آباد شاهی
 طلب کرد عابدان دیشه کرده داروی بخورم تا
 ضعیف شوم تا اعتقاد در حق من زیاده کند
 آورده اند که داروی قابل بود بخورد و بمرد **قطعه**
 آنکه چون بسته دیدارش همه مغر پوست بر پوست

بود هیچ یار باز یار سایان روی در مخلوق پشت
 بر قبله می کنند نماز **بیت** چون بنده خدای خوش
 خواند باید که بجز خدای نداند **حکایت** کاروانی را در
 زمین یونان بزدند و نعت بی قیاس بردند و باز رگنان
 گریه و زاری کردند و خدا و رسول شفیع آوردند
 فائده داد **بیت** چو پیرو رشده زرد تیر روان
 چه غم دارد از گریه کاروان لقمان حکیم دران میان
 بود یکی از کاروانیان گفت کلمه چند از حکمت و معرفت
 با اینان بگوی باشد که طرخی از مال دست بدارند که دریغ
 باشد که چندین نعت ضایع کرد و لقمان گفت دریغ باشد
 کلمه حکمت با ایشان گفتن **قطعه** اهلی را که موریا نه
 بخورد نتوان برد از او بصیقل زنک با سیه دل
 چه سود گفتن و عظم نرود میخ آهنین در سنگ
قطعه برو ز کار سلامت سستگار باب
 که جبر خاطر مشکین ملا بگز داند چو سائل از تو بزار
 طلب کند چیزی بک و گریه نسیم گریز و رستند
حکایت چند آنکه مرا شیخ اجل شمس الدین ابوالفرج
 بن جوزی بترك سماع فرمودی و بخلوت و عزلت
 اشارت کردی عنفوان شبایم غالب آمدی و هوی
 و هوس طالب ناچار بخلاف رای مرتبه برفتمی و از سماع
 و مخالفت خطی بر گزافتمی چون نصیحت شیخ زیاد
 آمدی گفتی **بیت** قاضی از با ما نشیند برفشاند و کت
 را محاسب گری خورد معذور دارد مست را
 تا شبی بجمع قوی برسیدم و دران
 میان مطربه دیدم **بیت** کوئی را که جان نه کسلد

زنده سازش ناسزا از او از مرگ پدیدوارش کاهی
 انگشت حریفان از او در گوش و کاهی بر لب که خاموس
بیت بهاج الصوت الاغانی لطیفها و انت
 مغن ان سکت تطیب **بیت** بیند کسی در سماعت
 خوشی مکرر رفت رفتن کردم در کشتی **منشوی** چو رود
 اواز بر ببط سرای گفتار را کمتر از بهر خدای
 زینقدر در گوش کن نشنوم یادرم بکشتای تابیر
 روم فاجله باس خاطر یاران موافقت کردم
 و شبی چندین مجاهد برور آوردم مؤذین بانه
 بی هنگام برداست نمی داند که چند از شب گذشت
 است درازی شب از مرگان من برسی یکدم
 خواب در چشم نکشت با مدادان بکمر تیرک دستار
 از سر و دینار از کمر بکشادم و پستی مغنی بنهادم
 در کنارش گرفتم و بسی شکر کردم یاران ارادت من
 در حق او برخلاف عادت دیدند و برخفت عقل من
 حمل کردند و نهفته بخندیدند یکی از ایشان زبان تعرض
 دراز کرد و ملاست کردن آغاز این حرکت را مناسب
 رای خردندان نکردی که خرقه مشاخی بچنین مطربه
 دادی که در همه عمرش در نمی در کف او نبوده است
 و قراصه در دق **منشوی** مطربی دور ازین نجسته
 سرای کس دو بارش ندیده در بیک جای
 داشت چون بانگس از دهن برخاست خلق را موی
 بریدن برخاست مرغ ایوان زهول او پیرید مغزها
 برزد و خود برید گفتار ای یار مصلحت است که زبانا
 تعرض کوتاه کی بچشم آنکه مرا کرات این شخص ظاهر شد

گفت مرا نیز بر کیفیت این مطلع کردن تا همه کات
تقرب نماییم و بر مطایبه گذشت استغفار کن
گفتم مرا شیخ اجله بارها ترك سماع فرموده بود و مخطی
بلیغ گفته و بخاوت و غرلت اسارت کرده و در سمع قبول
من نیامده امشب مرا طالع میمون و نجات همایون بدین
بقعه رهبری کرد تا بدست این مطرب توبه کردم که
دیگر بار کرد سماع و مخالطت نکردم و از خوش از کام و دهان
ولب و شیرین کر نغمه کند و رنه کند دل بهرید و پرده
عشاق و صفاهان و جوازست از خنجر مطرب مکروه
نزدیک **حکایت** لقمان را گفتند ادب از کرامت و ختی گفت از
یاد بان هر چه از ایشان در نظرم ناپسندادم از فعل
ان برهیز کردم ^{قطعه} نگویند از سر باز بچه حرفی نکران پندی
نکرد صاحب هوش و کرد صد باب حکمت پیش نادان
بخوانند ایدش باز بچه در گوش **حکایت** عابد پراگنا
گفت که شبی ده من طعام خوردی و تا سحر ختمی در نماز
کردی صاحب دلی بشنید و گفت اگر نیم نان بخوردی
و بخفتی بسیار فاضلت از آن بودی **قطعه** اندرون
از طعام خالی دار تا درون نور معرفت بینی باقی
از حکمتی بعلمت آن که پری از طعام تا بدینی **حکایت**
بخشایش الهی کم شده را در مناهی چراغ توفیق فراره
داشت تا بخلقه اهل تحقیق در آمدن صحت در ایشان
و صدق نفس ایشان دمایم اخلاص بجا بدست و کت
از هوا و هوس کوتاه کرد و زبان طاعتان در حق او دراز که چنان
برقعت اولست و زهد و صلاحش نامعول **بیت** بعد توبه
توان رستن از عذاب خدای ولیکن نتوان از زبان مردم

رست چون طاقت جور زبان هانیاورد **حکایت** پیش
پرو طریقت برد شیخ بکریت و گفت شکر این نعمت چه
گونه گذاری که بهتر ازانی پندارند **قطعه** چند گویند
بداندیش و حسود عیب چو بان من مسکین اند که بنحو
رنجتم برخیزند که بدخواستمن بشینند
نیک باشی و بدت گویند خلق به که بد باشی و نیک گویند و
لیکن مرا این حسن ظن همگان در حق من بکمالست و من در
عین نقصان کرانها کین گفتمی کرده نکوسیرت و بار سا بودی
بیت انی مستتر من عین جیرانی والله بعلم اسرار
و اخلاقی **قطعه** در بسته بروی خود ز مردم تا عیب
نکستند ما را در بسته چه سود عالم الغیب دانای
نهان و آشکارا **حکایت** یکی از مشایخ کلاه کردم که فلا در حق
من گواهی داده است نضاد گفت به صلاحش جمل کن
نظم تو نیکو روش باش تا بدسکال بنقص تو گفتن نباید
چو اهنک بر ربط بود مستقیم کی از دست مطرب خورد گوشمال
حکایت یکی از مشایخ شام پرسیدند که حقیقت بصرف
چیست گفت پیش ازین اول طائفه بودند در جهان پراکنده
بر صورت بمعنی جمع امروز قومی اند بطاهر جمع و باطن پراکنده
قطعه چو هر ساعت از تو بجای رود دل بنهای اند
صفای نبینی کرب مال و جاهست و زرع و تجارت چو
دل با خداست خلوت نشینی **حکایت** یاد را مکمل روانی هه
شب رفته بودم و سحر در کنار بیشه خفته شوریدم که در آن سفر
همراه ما بود نغمه برد و راه بیابان گرفت و یک نفس رام نیافت
چون روز شد گفتش این چه حالتست گفت بلبلا را دیدم که
بنالش در آمد بود ندازد رخت و یککان از کوه و غولکان از آب

و بهایم از پیشه اندیشه کردم که مروت نباشد که همه در سبج
 رفته و من بغفلت خفته **قطم** دوش مرغ بصبح می نالید
 عقل و صبرم ببرد و طاقت و هوش یکی از درویشان
 مخلص را مکر او از من رسید بکوش گفت باور ندا
 که ترا نانک مرغی چنین کند مدهوش گفت این شرط
 ادیت نیست مرغ تسبیح خوان و من خاموش
حکایت وقتی در سفر حجاز طائفة جوانان صاحب
 دل همدم و هم قدم من بودند و قتها غمزه کردند و بیتی
 چند محققانه بگفتند و عایدی در سبیل منکر حال
 درویشان و بی خبر از درویشان تا برسیدیم بی هلاک
 گودی سیاه از جی عرب بد آمد و آوازی بر آورد که مرغ از
 هواد راوردی استر عاید را دید مکبر قصه را مدو عاید را
 بنداخت و راه بنایان گرفت گفتم ای سیخ در حیوانی اثر کرد
 و ترا اثر نمی کند **نظم** دانی که چه گفت مرا آن بلبل سحر
 تو خود چه ادعی که عشق به خبری استر بشعر عرب
 در حالت است کز روق نیست ترا که طبع جانوری **بیت**
 شتر را چو شور و طرب در سر است اگر ادبی را نباشد خرس
بیت او عند هبویا بالناشران علی الکی تمیل عضون
 البان لا الحاصل **مثنوی** بذرش هر چه بدی در خورش است
 دلی داند ازین معنی که کوش است بلبل بر گلشن تسبیح
 خوان نیست که هر خاری بتسبیحش زبانیست **بیت** یکی
 از ملوک مدت عمرش سپری شد و قائم مقامی نداشت
 وصیت کرد که با مادران نخستین کسی که مادر شهر را مد
 تاج شاهی بر سر وی نهید و تفویض مملکت بدو کند اتفاق
 اول کسی از در شهر را مد کرد ای بود که در همه عمر لقب

اندوختی و خرقه بر خرقه دوختی ارکان دولت و اعیان حضرت
 وصیت ملک بجای آوردند تسلیم ملک و مفاخر قلاع و خزاین
 بدو کردند مدتی مملکت را ند تا بعضی از امراء دولت کردن
 از متابعت او بجا بیدند ملوک دیار از هر طرف بمنارعت
 برخاستند و بمقاومت لشکرا را ستند سیاه و رعیت بهم
 برآمدند و برخی از بلاد از دست تصرف او بدرفت درویش
 ازین واقعه خسته خاطر بود تا یکی از دوستان قدیمش
 که در حالت درویشی قرین او بود از سفر باز آمد و را خن
 مرنبه دید و گفت منت خدا غم جل کجاست بلند باوری کرد
 و اقبال دولت رهبری تا طاعت از و خارت از پای بد آمد و بد
 پایه رسیدی آن مع العسر سیرا شکوفه گاه شکفت و گاه
 چو رشید درخت وقتی برهنه وقتی پوشیده گفت ای
 برادر تو غم تو کن که نه جایی ته نیست آنکه که تو بدی غم نایی
 داشتم و امروز تشویش جهانی **مثنوی** کرد دنیا نباشد در
 دمنبیم و کویا شد بهرش پای بنیدیم بلای ز بر جهان
 آشوب تر نیست که رنج خاطر است از هست و نیست
قطم مطلب که توانگری خواهی خرقاعت که
 دولتش هنی کر غنی ذریدان افشاند تا نظر دو ثواب
 او کنی کز بزرگان شنید ام بسیار صبر درویش
 به که بذل کار بذل غنی **بیت** اگر پریان کند به راه کوری
 نه چون پای ملع باشد زموری **حکایت** یکی از درویشی بود که
 عمل دیوان کردی مدتی اتفاق دیدنش بقتاد کسی گفت که
 فلا ترا بد بر شد که ندیدی گفت من او را نمی خواهم که ببینم
 قضا را از دوستان او حاضر بود گفت چه خطا کرده است
 که دیدن او ملولی گفت خطایی نیست اما دوست دیوانه

وقتی توان دید که معزول باشد و مرا راحت خویش در رخ
 او نمی باید **قطعه** در بزرگی و دار و گیر و عمل ز اشیا
 فراغتی دارند روز در ماندگی و معزولی در دلد
 پیش دوستان آرند ابوهریر رضی الله عنه هر
 روز بخدمت مصطفی صلی الله تعالی علیه و سلم آمدی
 گفت یا اباهریر زنی غیا نزد جتا هر روز میا
 تا محبت زیاده شود **لطیف** صاحب دلی را که شد بزرگو
 گنا قیاست نشیند ای که کس او را دوست گرفتست و عشق
 آورده گفت از برای آنکه هر روزش توان دید مگر بیستان
 محبوسست **قطعه** بدیدار مردم شدن عیب نیست ولیکن
 نه چند آنکه گویند پس اگر خویش را ملائکتی ملاقت باید
 شنید ز کس **حکایت** یکی از بزرگان یاد مخالف در شکم پیچید
 گرفت و طاقت ضبط آن نداشت با اختیار از وی صادر شد گفت
 ای دوست ما را در آنچه کردم اختیار بود و بر من آن بر من
 نویسنده راحتی بمن رسید شما نیز بکم معذور دار
 شکم زندان بادست ای خردمند چو یاد اند
 شکم پیچید فریاد که یاد اند شکم بادست بردل
 بیت حریف ترش روی ناسازگار چو خواهد شد
 دست پیشش مدار **حکایت** از صحبت یاران دشمن ملائکتی
 بدیدار آمد بود سر بر بیابان قدس نهادم و با حیوانات انس
 گرفتم تا وقتی که اسیر قید فتنه شدم و در خندق طربلوس
 با جهودا بمکار کل پراشتند تا یکی از روسای حلب که
 سابقه معرفتی که در میان ما بود کز کرد و مرا بساخت و
 گفت ای فلان این چه حالتست و چه گونه می گذاری
قطعه می گنجتم از مردمان بکوه و بدشت که از

ندارد هیچ عاقبت یاد در بند

خدای نبودم بدیگری پرداخت قیاس کن چه حالت بود
 درین ساعت که در طویل نامردمم باید ساخت
 بیت پای در زنجیر پیش وستان به که با بیگانگان
 در بوستان بر حالت من رحمت آورد و به دینار از قیدم
 خلاص کرد و با خود بطلب برد دختری داشت بعقد تناح
 من را آورد بکاین صد دینار چون مدتی برآمد دختر بدیگری
 و ستیزه روی بود زبان درازی کردن گرفت و عیش مرا
 منقض داشتن آغاز کرد چنانکه گفته اند ز من بدور
 سرای مردم نیکو هم درین عالمست دوزخ او زینهار از
 قرین بد زینهار و قنار بنا عذاب النار باری زبان گفت
 دراز کرده می گفت توان نیستی که پدر من ترا از قیدم
 دینار جریلی گفتم بی صد دینارم جریلی و بصد دینار بدست
 تو گرفتارم کردمش و شنیدم که سفندی را بزرگی هانید
 از دهان و دست گوی شبانکه کار در بر خاقش مالید
 در آن ان کوسفند از وی نیاید که از چنگال کرم در ر بودی
 چو دیدم عاقبت کرم تو بودی یکی از پادشاهان
 عابدی را پرسید که اوقات غریبت چون می گذرت گفت
 شب در مناجات و سجود دعا و حاجات و هر روز در بند
 اخراجات و لوازه ملک را اشارت نماید معلوم گشت و فرمود
 وجه کفاف او معین دارند **مشهور** ای در قمار پای بند نیال
 دگر از ده کی میندخال غمخیزند و نان و جامه و قوت باز
 دارند ز سپهر ملکوت **مشهور** هر روز اتفاق می سازم که شب با
 خدای پردازم شب چو عقد نمازی بندهم چه خورد با
 مداد فرزندم می یکی از متعبدان شام در پیشه سالها
 عبادت کردی و بر آن درختان خوردی پادشاه آن طرف بجه

زیارت بزرگ آوردت گفت اگر مصلحت بینی در شهر از برای
 تو مقامی سازم که فراع عبادت ازین به مسر شود که و
 دیگران ببرکات انقاس شما مسفید شوند و یا اعمال صالح
 شما افتد کنند عابدین سخن را قبول نکردارگان دولت
 گفتند باس خاطر ملک مصلحت نیست که چند روزی
 شهر درای اگر صفای وقت عزیزان از صحبت اغیار گردد
 بزیدن اختیار باقیست آورده اند که عابد بشهر راند
 بسنان سرای خاص ملک را از برای او برداختند مقامی
 دلکشای و ران اسامی کل سر حسن جو عارض خوبان
 سنبلسن همچو زلف محبوبان همچنان از فیهب سپرد
 عجز شیرناخورده طفل دایه هنوز و افانین
 علیها حنار علققت بالسمج الا خضر ناز ملک در حال
 کنیزك خوب روی پیشش فرستاد **نظم** ازین به پان
 عابد فریبی ملائک صورتی طاووس زینبی بعد از
 دیدنش صورت تنبیل و جود پارسایانرا شکبیه همچنان
 در قبش غلامی به بدایع الجا و لطیف الاعتدال فرستاد
 هلك الناس حول عطشا و هو ساقیری
 ولا یسقی دیک از دیدنش گشتی همچنان
 گرفت مستقی عابدان را اند خوردن گرفت و گشت
 لطیف پوشیدن و از فواکد و مشموم حلاوت و تمتع یافتن
 و در جمال غلام و کنیزك نظر کردن و خردندان گفته
 اند زلف خوبان ز خیر پای عقلست و دام مرغ زیرك
 بیت در سر کار تو کردم دل و دین با همه دانش مرغ
 زیرك بحقیقت منم امروز تو دای ترسم آن ترکستانه
 بیغما ببرد فی الجاه دولت وقت مجوعش بزوال آمد چنانکه

گفته اند **قطعه** هر که هست از فقیه و شیخ و مرید و زربان
 اوران پاک نفس چون بدینای دون فرو داند بعل
 در بماند پای کس که شادان دینی و دین بر بند و عقل
 پس زاهدان برای چه خلوت کنند اند زینهار اگر بدانه
 فاش نظر کنی می دانند دام زلف برو کستریک اند
 ماری ملک بدیدن اور غیث کرم عابدان دید که از هیات
 نخستین برگردید و سرخ سفید گشته و فیهب شد
 و بر بالش دیبا تکیه زده و غلامی پری پیکر با مروحه که
 طاووس پاکای سرش ایستاده بر سلامت حالش شادمان
 کرد و از هر دری سخن گفتند تا ملک انجام سخن گفت من
 این دو طائفه در جهان دوست دارم علما و وزهاد
 وزیر فیلسوف جهان دیک خاطر بود گفتای ملک شرط
 درستی است که با هر دو طائفه نیوی کنی علما را در دیک
 دیگران بخوانند و وزهاد را چیزی مدد تا زاهد بماند
بیت نه زاهد را درم باید نه دنیا چو بستند زاهد
 دیگر بدست از **قطعه** انرا که سیرت خوش و سرسیت
 با خدای بی نان وقف لقمه در نوزه زاهد است
 انگشت خوب روی و بنا گوش دلفیب فی کوشوارو
 خاتم فیروزه شاه است درویش نیک سیرت
 و فرخنده رای را نان و رباط و لقمه در نوزه کومبش
 خاتون خوب صورت و پاکیزه روی را نقش
 و نگار و خاتم فیروزه کومبش تا مر هست و دیگرم
 باید که بخوانند زاهد من شاید موافق این سخن **حکایت**
 پادشاهی را مهمی پیش آمد گفت اگر انجام این حکایت بر
 مراد من باشد چندین دره زاهدانرا بدهم و فای

شرط بموجب شرط لازم شد لا جرم یکی از بنده کا
 خاص را یکس درم دار تا براهدان تفرقه کند کونین غلام
 عاقل و هوشیار بود همه روز بکرد و بدو شیانکه باز آمد
 و در مها بوسه داد و پیش ملک نهاد و گفت چندانکه زاهد
 طلب کردم نیافتم گفت این چه حکایت است بجه من دایم درین
 شهر چهار صد زاهدند گفت ای خداوند جهان انکه
 زاهد است نمی ستاند و انکه می ستاند زاهد نیست ملک
 بخندید و ندیمانرا گفت چندانکه مراد حق این طائفه
 خدا پرستان ارادتست و اقرار این شوخ دیده را عداوت
 لکن حق بجانب اوست **بیت** زاهد که درم گرفت و دینار
 زاهد ترازویکی بدست **ارحکایت** یکی از علماء را سخ را پسید
 ند که چه کوی در نان وقف گفت اگر از بهر جمعیت خاطر
 و فراغ عبادت می ستانند حلال است و اگر مجموع از بهر
 نان می نشینند حرام **بیت** نان از برای کج عبادت گرفته
 اند صاحب دلان نه کج عبادت برای نان **حکایت**
 دویشی بمقامی رسید که صاحبان بقعه کریم النفس
 بود طائفه از اهل فضل و بلاغت در صحبت او هر یکی بذله
 و لطیفه چنانکه رسم طریقیان باشند می گفتند رویش
 راه بنایان قطع کرده بود و مانند سد و چیزی نخورده
 بود یکی از ان میان بطریق انبساط گفت ترا هم چیزی باید
 گفت درویش جواب داد که مرا چون دیگری فضل و بلاغت
 نیست و چیزی خوانده ام بیک **بیت** از من قلعت کنید
 همه کمان بر غنیت و ارادت گفتند یگوی **بیت** من کوسنه
 در برابرم سفره نان همچون عزیزم بر در حاتم زنان
 همه پسندیدند و سفره پیش آوردند صاحب دعوت

گفت

گفت ای یار زمانی توقف کن که پرستار ام کوفته می ستارتد
 درویش سر پر آورد و گفت **بیت** کوفته در سفره من کو
 مباش کوفته را نان تهی کوفته است **حکایت** مردی
 پیر را گفت چه کنم که از خلا یق زحمت اندم از بسیاری که
 زیاد نم می آیند اوقات عزیز مرا از تردد ایشان تشویش
 حاصل می شود گفت هر چه درویشانند ایشانرا و او بیک
 و هر چه توانگر اند ایشان چیدر بخواه که دیگر کرد تو کردند
بیت کرد پیشرو و لشکر اسلام بود کافر ایم توقع
 برود تا در چنین **حکایت** فقیهی پدید را گفت هیچ از بن سخنان
 دلاویز متکلمان در من اثر نمی کند بعلت انکه ایشانرا غیبت
 کرداری موافق گفتار قولی انما مرون الناس بالبر
 و تشنون النفس کمر شوی ترك دنیا ب مردم آموزند
 خویشان سیم و غله اندوزند عالمی را که گفت باشد
 و بس هر چه گوید نکیر داند رگس عالم انکس بود که بد نکند
 نه بگوید بخلق و خود نکند **بیت** عالم که کامرانی و تن پروری
 او خویشان کست کراره بری کند پدید گفت ای پسر
 بخرد این خیال باطل نشاید روی از تربیت تا صبحان بر یافتن
 و علما را بی نالالت منسوب کردن و در طلب عالم معصوم از
 فوائد علم محروم ماندن همچو نابینائی که شبی درو حل افتاده بود
 و کیفیت ای مسلمانان چراغی فراره من دارید زنی قارعه نشیند
 و گفت تو که چراغ غمی بینی چراغ چه بینی همچنین مجلس و عطف چون
 کلبه بر آذانت اینجا تا نقدی ندی بصناعتی نستانی و اینجا
 تا ارادتی نیاری سعادت قنبری **قطعه** گفت عالم بکوش جان
 بشنو و رغماند بگفتش کردار باطلست انکه مدتی گوید
 خفته را خفته کی کند بیدار مرد باید که بگرداند کوش

و نوشته است پند در دیوار **حکایت** صاحب دلی بدره
 آمد رخافاه بشکست عهد صحبت اهل طبع را کهنه میا
 عالم و عابد چه رفت بود تا اختیار کردی زان این فریاد
 گفت آن کلیم خویش بدی کند زوج و بن جهمی کند که بکیر
 غریب را **حکایت** یکی مست بر سر راهی نهفته بود و زمام اختیار
 از دست رفته عابدی بر سر او در کشت و در حال متعجب
 او نظر کرد **نظم** اذارایت ایماکن سائر اولیما یامن
 یقع لغوی لولا تمرکبیا و ام متابای پارسا روی از که کما
 بخشاینده کی روی نظر کن اگر من ناخواهم مردم بکودار
 تو بر من چون جوانمردان کدر کن **نظم** طائفه زندان بانکار
 درویشی بدامند و سخنان ناسزا گفتند و برنجانیدند و
 بزدند شکایت پیش طریقت برد که بر من چنین حالتی رفت گفت
 ای فرزند حرقه بدر ویشان جامه رضا است هر که درین کسوت
 تحمل ناامدی نکند مدعیست و حرقه بروی حرام **بیت**
 دریای فراوان نشود بهره یسنگ عارف که برنجند تنگ
 ایست هنوز **نظم** گر کنندت رسد تحمل کن که بعفو از گناه
 پاک شوی ای برادر جو عاقبت خاکست خاک شوی پیش
 از آن که خاک شوی **حکایت** **نظم** این حکایت بستم که در بغداد
 رایت و پرده را خلافت افتاد رایت از کرد راه و ریخ رکاب
 گفت با پرده از طریق عتاب من تو هر دو خواهی تا شایم بن
 ها بارگاه سلطانی من در خربت دی نیاسودم گاه بیکاه
 در سفر بدم توبه ریخ از موده نه حصار بیابان کرد باد
 در راه و غبار قدم من سعی پیشتر است پس چرا غرت تو
 پیشتر است تو بر نیکان مه روی حسن پاکیزان یاسمن
 بوی یاسمن من خداده بدست شاکردان سفر پای بند

سرکردان گفت من سر بر استان دارم نه چو تو سر بر است
 دارم هر که پیوده کردن افرازد خویشتن را بکردن
 اندازد **حکایت** یکی از صاحب دکان روزی از میادین بیکاه
 برآمد و در خشم رفته و گفت بردهاان آورده و گفت این را
 چه حالست کسی گفت فلان او را دشنام داده است گفت
 این فرومایه هزار من سنگ بر میارد یک سخن نمی آرد لاف
 سر بچکی و دعوی مردی بکذا را عاجز نفس فرومایه چه کرد
 چه زنی که پند از دست بر آید دهی شیرین کن مردی نیست
 که مستی بنی بردهی **قطعه** اگر خود بر در و پیشانی پیل
 نه مرد است آنکه در روی مردی نیست بنیادم سرشت از حال
 دارد اگر خاکی نباشد آدمی نیست هزار منم که کیر و کل
 دارد حقیقت او سزای منعی نیست **حکایت** بزرگوار
 پرسیدند از سیرت اخوان ضفا گفت مینه آنکه مرا خاطر
 یاران بر مصالح خود مقدم دارد و حکما گفته اند هر که در
 بند خویش است نه برادر و نه خویش است **بیت** همراه
 اگر شتاب کند همک نونیست دل در کس بند که دل بسته
 نونیست **بیت** چون نبود خویش را دیانت و تقوی قطع
 رجم بهتر از مودت قریب یاد دارم که مدعی درین بیت
 بر من اعراض کرد و گفت حق جل و علا در کتاب مجید
 از قطع رجم نهی کرده است و بمودت ذوی القربی فرموده
 و آنچه تو گفتی منافض است گفت غلط کردی که موافق **بیت**
بیت هزار خویش بیکانه از خدا باشد فدای یک تن بیکانه
 کاشنا باشد **نظم** پیر مردی لطیف در بغداد دختر
 را بکفش دوزی داد مردك سنگ دل چنان بگزید لب
 دختر که خون از او بچکید با ملا دان بدر چنان دیدش

پیش داماد رفت و پرسیدش کای فرومایه این همه
 ندانست چند خاییش نه انباشت بمراحت نکفتم
 این گفتار هزل بکنار و حیدار و بردار خوی بد و طبیعت
 که نشنست نرود جز بوقت ملک از دست **حکایت**
 فقیهی دختری داشت بغایت زشت روی و بجای زیان
 رسیده و با وجود جواهر و نعمت بمناکت او رغبت نمی نمود
پند زشت یا شد بد بی و دیبا که بر عروس ناز بیا
 فالجمله بچکر ضرورت با خبری عقد نکاحش بستند
 آورده اند که در آن تاریخ حکیمی از سرندیب آمد بود که دید
 نابینایان و سن کردی فقیه را گفتند چرا داماد را عیال
 نکنی گفت ترسم بینا شود و دخترم را طلاق دهد
مصرع شوی زن زشت روی نابینا به **حکایت** پادشاهی
 بچشم حقارت در طائفه درویشان نظر کردی یکی را نشناخت
 بفراست دریاب و گفت ای پادشاه مادرین دنیا بجیش
 از تو کمتر و بعدیش از تو خوشتر و بمرک برابر و بقیامت بهتر
 منور اگر کشور کنای کامراست و اگر درویش حاکم
 جنت نیست در آن حالت که خواهد این از جرم
 خواهند از جهان پیش رفتن برد چو رخت مملکت بپست
 خواهی کردی خوشتر است از پادشاهی ظاهر درویشان
 جامه زدن است و موی سترده و حقیقت آن دل زدن
 و نفس مرده **قصه** نه آنکه بر در دعوی نسیند از خلق
 از خلاف کنندش بجنب بر خیزد و کز کوه فرو غلط
 سیاستی نه عارفست که از راه سنگ بر خیزد
 طریق درویشان ذکر است و شکر و خیرت و طاعت
 و ایثار و قناعت و توسید و توکل بحسب الاعمال بحسب

کصفحه

الصفات بحسب الذات توکل و اعتماد و تسلیم و تحمل هر که
 بدین صفها موصوف حقیقت درویشست اما هر که
 گوی و سیماز و هوا پرست و هوس باز که روزها شب را در
 در بند شهوت و شبها بر زند در جواب غفلت
 و خورد هر چه در میان آید و بگوید هر چه بدان آید زشت
 اگر چه در عیاست **قصه** ای درونت برهنه از نقو
 گر بیرون ریا جامه داری پرده هفت زنک در مگذار
 تو که در خانه بوزیاداری **حکایت منظوم** دیدم کل تازه چند
 دسته بر کبندی از گیاه بسته گفتم چه بود گیاه
 ناچیز تا در صف کل نشیند او نیز بکسیت گیاه و گفت
 خاموش که صحبت نکند فراموش گرنسبت جمال و رنگ
 بوم اخیره گیاه باغ اویم من بند حضرت کریم پرورده
 نعمت قدیم که هیزه و کهنه منند لطیفست امیدم از
 خداوند با آنکه بضاعتی ندارم سرمایه طاعتی
 ندارم او چاره کار بندد داند هیچ و سبیلش نماند
 رسم نیست که مالکان تحری ازاد کنند بند پیر ای بار
 خدا کیتی رای بر بند پیر خود بخشای سعدی ده
 غنیه رضا کیر ای مرد خداده خدا کیر بدخت کسی که
 سرباید زین در که در دیگر نیاید **حکایت** حکیمی را پرسید
 از سخاوت و شجاعت کدام بهتر است گفت آنرا که میخواهد
 شجاعت حاجت نیست نوشت است بر کور بهرام
 نور که دست کرم به زیادوی زور **قصه** نماند خاتم
 طای و لیک تا باید بماند نام بلندش به نیکویی شهر
 زکان مال بدکن که فضله زرا چو باغبان ببرد
 بیشتر دهد آنکور باب **سوره در فضیلت قناعت**

این خواهنده مغرب در صفت بر از آن حلب میگفت
 خداوندان نعمت اگر شمارا انصاف بودی و ما را قنلت رسم
 سؤال از جهان بر خاستی **قطعه** ای قنلت توان کرم کردن
 که و رای تو هیچ نعمت نیست کج صبر اختیار لغات
 هر که صبر نیست حکمت نیست و او میرزاده بودند در
 مصر یکی علم موخت و دیگری مال اندوخت آن علماء عشت
 و این عزیز مصر گشت پس این توانگر چپم حقارت در فقیه
 نظر کرد و گفت من بسلطنت پرسیدیم و تو همچنان در مسکن
 ماندی گفت ای برادر شکر نعمت باری تعالی بر من افزون
 ترست که مهربان بغير ایا فتم و ترا میراث فرعون و هارمان
 رسید **من** آن مورم که در پای برمالند نه زنبورم که
 از دستم نیالند کجا خود شکر این نعمت گذارم که روز
 مردم ازاری ندارم **در ویشی** را شنیدم اسراف
 سوخت و رفته بر خرقة میدوخت و نسلی خاطر خود برین
 بیت میکرد **بنان خشك قنلت كنم و جامه دلق**
 که بار محنت خود به زیارت منت خلق کسی گفتش چه
 نشینی که فلان درین شهر طبع کریم دارد و کرد عجم
 میان بخدمت ادا دکان بسته و بر در دلهانش بسته
 اگر بر صورت حال تو مطلع گردد پاس حامل غریز نیست
 دارد گفت خاموشی که در نیستی مردن بید که حاجت
 پیش یکی بردن که گفته اند **قطعه** هم رفته دوختن
 به و الزام کج صبر کر بهر جامه رفته خواجگان نوشت
 حقا که با عقوبت دوزخ برابرست رفتن بای مردم
 هسایه در بهشت **مکاتبت** یکی در ملوک عجم طبیب
 حادق را بخدمت مصطفی صلی الله تعالی علیه و سلم فرستاد

سالی چند در دیار عرب بود کسی بختی پیش او بیامد و
 معالجتی از وی خواست روزی پیش رسول علیه السلام
 آمد و کله کرد که مرا برای معالجه اصحاب فرستاد هیچ کس
 درین مدت بمن التفات نکرد تا خرمی که بر من بنده متعین
 است بجای ارم رسول فرمود که این طایفه را طریقی هست
 تا استغفار غالب شود چیزی نخورند و هنوز استغفار
 دست از طعام بدارند حکیم گفت اینست موجب ندرستی
 پس زمین خرمت بوسید و رفت **شعر** سخن آنکه کند حکیم
 آغاز با شرانگشت سری غما دراز کرد ناگه نشخول
 را بد باز ناخوردنش بجان آید **لا حرم حکمت**
 بود گفتار خوردنش ندرستی را در **حاجت** یکی توبه
 بسیار کردی و باز شکستی تا یکی از مشایخ بدو گفت چنین
 شناسم که بسیار خوردن عادت داری و قیام نفس از وی
 باریکترست و نفس را چنین که تویی بروی بخیر می کشد
 در روز اندک ترا بددیگی بچه کرمی پرورید چه پرورده
 شد خواهی را بدید **در سیرت** اردشیر پادشاه
 آمده است حکیمی عرب را پرسیدند که روزی چه می طعام
 باید خوردن گفت صددم سنگ کفایت میکنند گفت این
 چه قوت و قلات دهد گفت هذا المقدار بحملك و ما زاد علی
 ذلك فانت حامله این قدر ترا بر پای می دار و هر چه برین
 زیاد کنی تو حامل فی بیت خوردن برای زیستن و ذکر
 گرد نیست تو معتقد که زیستن از بهر خوردنست
 حایت دود رویش خراسانی که ملازم صحبت یکدیگر
 گردی سیاحت کردند یکی ضعیف بود که بهر دو شب
 افطار کردی و آن دیگری قوی بود روزی سه بار خوردی

اتفاق بردر شهری بتهمت جاسوسی گرفتار شدند
هر دو را بخانه کردند و در شراب بکل بر آوردند بعد از دو
حفته معلوم شد که بچه کاهند در یکشنبه دند قوی دیدند
مرده و ضعیف را جان سلامت برده درین عجب ماندند
حکیمی گفت خلاف این چه عجب بودی که از یکی بسیار خور
بوده طاقت بی نوابی نداشت هلاک شدند و آن دیگر خوشتر
دار بود بر عادت خود صبر کرد و سلامت بماند
قطعه چو کم خوردن طبیعت نشد کسی را چو سختی
پیش آید سهل گیرد و گرتن پرورست اندر فراخی
چون تنگی بیند از سختی بمیرد **حکایت** یکی از حکما پسرش
را تنگی کرد از خوردن بسیار که سیری شخص را بخور
گفت ای پدر که سستی مردم را بکشد نشنیده که ظرفیت
گفته اند بسیاری مردن به که بگو سستی زیستن گفت
اندازه تکه دار فوله تعالی کلو و اشربوا ولا تسرفوا
چندان بخور برده انت نباید نه چندانکه از ضعف
جانت براید **قطعه** با آنکه از وجود طعام است حظ
نفس ریخ او و طعام که پیش از قدر بود کوکل
شکر خوری بتکلف زیان کند ورنان خشک دیر
خوری کلشک بود **حکایت** ریخ او را گفتند دلت
چه می خواهد گفت آنکه دلم چیزی نخواهد **قصه** معده
چو پرگشت و شکم در دخواست سود ندارد دهه است
راست بقالی در می چند بر صوفیان کرد آمد بود و هر
روز مطابت کردی و سخنهای باخشونت گفتی **قصه**
از بعثت او خسته خاطر همی بودند و خزان تحمل چاره
نیود صاحب دلی زان میان گفت نفس را وعده دادن

حکایت

بطعام

بطعام اسنان ترست که بقال را بدرم **قطعه** ترك
احسان خواجه اولیتر کا حمال جفای بوابان
بتمای گوشت مردن به که تقاضای دشت
قصایان **حکایت** جوان مرده برادر چنگ نانا را جراحتی
هولناک رسید کسی گفتش فلان بازرگان توش دارو دارد
اگر خواهی شاید قدری بدهد و گویند که آن بازرگان بیخ
معروف بود **بیت** که بجای نانش اندر سفره بودی آفتاب
تاقامت روز روشن کس ندیدی در جهان جوانم گفت
اگر توش دارو خواهم دهد یا نه دهد و اگر دهد منفعت کند
یا نکند بهر حال خواستن از وره فائست **بیت** هر چه از زنان
بمنت خواستی در تن افروزی و از جان کاستی و حکا کفنه
اندا که آب حیات را فی المثل آب روی فرو سینه دانا نخر که در
بغیر به از زندگانی مذلت یبت اگر خنظل خوری از دست
خوش خوبی به از شیرین اردست ترش روی **حکایت**
یکی از علما خورتنک بسیار داشت و کفاف اندک با یکی از
بزرگان که حسن ظن بلیع در حق او داشت بگفت روی از تو
او در هم کشید و تعریف سوال از اهل ادب در نقش قبیح
آمد **قطعه** زنجت روی ترش کرده پیش یار عزیز مرو که
عیش برونیز تلخ کردانی بجاجتی که روی تازه و خندان
رو فرو بند کار کشاده پیشانی آورده اند که آنکی در
وظیفه او زیارت کرد و بسیاری از اداوت که عالم پسر از
چند روز چون محبت معهود برقرار نداشت **بیت**
بئس المطامع حین الذل تکسبها القدر منتصبه و القدر
مخفوض **بیت** نامر افروز و اب رویم کاست بی نوابی
به از مذلت خواست **حکایت** درویشی را ضرورتی پیش

آمد کسی گفتش فلان نعمتی قیاس دارد ترا که حاجت
 نوافق کرد و همانا در قضای آن توقفت روانداد گفت
 من او را ندانم گفت منت رهبری کنم دستش بگرفت تا بمغزل
 آن کس در آورد درویش یکی را بدلب فرو هشته وند
 نشسته سخن نکفت و باز گشت کسی گفتش چه کردی
 گفت عطا ای و بلفای او بخشیدم **قطعه** میر حاجت بنز
 دیک ترش روی کد از خوی بدش فرسوده کردی
 اگر کوی غم دل با کسی کوی کد از رویش بنقد اسوده
 دودی **حکایت** خشک سالی در اسکندریه بدید آمد
 چنانکه عنان طاقت درویشان از دست رفته بود و
 درهای آسمان بر زمین بسته و فریاد اهل زمین و آسمان
 پیوسته **قطعه** نماند جانور از وحش و طیر و ماهی
 و مور که برفلك نشد از بی نوایی فغانش عجب
 گردود دل خلق جمع می شود کد بر کرد و و شیل
 دیک بارانش در چنین سال محنتی و دراز و ستا
 سخن در وصف او ترك ادبست خاصه در حضرت
 بزرگان و بطریق اهل از سران در گذشتن هم نشاید
 کد طائفه بر عجز گویند حمل کنند بریند و بیت اختصار نیم
 کد اندک دلیل بسیاری بود و مشتی نمویه خرواری
قطعه کر نتر بکشدان محنت را تا نثار پرا بدران
 نباید گشت چند باشد چو جسر بعد از آب در
 زیر وادی بر پشت چنین شخصی که طری از وقت
 او شنیدی در آن سال نعمتی بی کران داشت تنک و ستارا
 سیم و زردادی و مشافران را سقف نهادی کروی
 درویشان پراز جور فاقه بجان آمد اهل دعوت او کردند

و مشورت بمن آوردند سر از موافقت ایشان باز زد و
 و کفتم **قطعه** بخورد شبنم خورده سک گرسختی بمیرد
 اندر غار تن به بیجان کی و کرسختی نینه و کت
 پیش سقوله مدار کفر بدون شود نعمت و مال بی هنر
 را بهیچ کس شمار پرنیان و نسیم برنا اهل لا جور
 طلاست بر دیوار **حکایت** خاتم طای را گفتند از خود
 بزرگتر هست در جهان دیک یا شنیدی روزی چهل
 شتر قربان کرده بود و با امر عرب بکوشه صحرای
 بیرون رفتیم خار کنی را دیدم که پیسته خار فرا هم
 آورده گفتش بهمانی خاتم چرا نروی که خلق بر سباط
 او کرده اما اندک گفت هر که نان از عمل خویش خورد
 منت خاتم طای ببرد من او را بهمت و جوانمردی
 برتر از خود دیدم **حکایت** موسی علیه السلام در روی
 را دید از برهنگی بربك اندر نهان شد گفت یا موسی
 دعا می کن تا خدای تعالی مرگهاف دهد کد از بی طاقی بجان
 آمد ام موسی علیه السلام دعا کرد تا حق تعالی او را
 دشتگاهی داد بعد از چند روزی از مناجات باز آمد
 دیدش گرفتار و خلق ابنو برو کرد آمد موسی علیه
 السلام گفت این را چه حالتست گفتند خمر خورده است
 و عریض کرده و یکی را گشته اکنون فضا احتش میکند
بیت کویه مسکین اگر برداشتی تخم کنجشک از
 جهان برداشتی بیت عاجز باشد که دشت قدرت
 یابد بر خیزد و دست عاجزان بر تابد موسی علیه
 السلام بحکمه جهان افرو کرد و از تجا جری خوردن
 سر خویش استغفار و لو بسط الله الرزق لعاده لبعوا

فی الارض بیت ماذا اخاضک یا مغرور فی الخطر حتی
 هلکت فلیت الخمل لم یطر ومن العصمة ان لا تقدر
نظم سقله چو چاه آمد سیم و زرش سلی خواهد
 بحقیقت سرش این مثل اخربه حکیمی زدست مور
 همان به که نباشد پرش **حکایت** پدر را عسل بسیار است
 ولیکن پسر کرده دارست **بیت** انکس که توانگر است
 نمی گرداند او مصیحت تو از تو بهتر داند **حکایت** اعرابی را
 دیدم در خلقه جوهریان بصره حکایت می کرد که وقتی در
 بیابان راه می کرده بودم و از زاد معنی بمن چیزی نمانده
 بود دل بر هلاک نهادم ناگاه کیسه یافتم بر آرم درید
 هرگز آن ذوق و شادمانی فراموش نکنم که بنده اشتم کردم
 بریافت و باز فراموش نکنم آن تلخی و ناامیدی که معلوم کردم
 که مرور بدست **قطعه** در بیابان خشک و ربک روان
 تشنه را در دهن چه درجه صدف مرد تو تشنه
 کوفتا از پای در گریزند و چه درجه هدف **حکایت**
 یکی عرب در بیابان از غایت تشنگی میگفت **نظم** یالیت
 قبل میتی افوز بمنیتی نه تلاطم رکبتی فاضل املاء
قدیمی **حکایت** هجین در قلع بسیط مسافری که
 شده بود و قوت و قوتش نمانده و در می چند در میان
 داشت بسیاری بگردید راه بجایی نبرد و سختی
 هلاک شد طائفه بر سر او رسیدند و در مها دیدند پیش
 رویش نهاده و برخاک نوشته **نظم** کره در جعفری
 دارد مردی نوشته بر بگرد کام در بیابان فقیر
 سوخته را شلغم پخته به نقش جامه **نظم** هرگز از دور
 زمان نمانده بودم و روی از کردش آسمان درهم

نکشید مگر وقتی که پایم برهنه ماند بود و استغنا
 پای پوش نداشتم بجامع کوفه در آمدم و لبتک یکی را
 دیدم که پای نداشت سپاس نعمت حق بجای آورد و در
 و بر بی کفشی صبر کرده **قطعه** مرغ بریان بچشم مردم
 شیر کمتر از برك تو برخاست و انکه را دستگاه
 و قدرت نیست شلغم پخته مرغ بریانست
حکایت یکی از ملوک بایستی چند از خاصان در شکار
 گاهی بر مستان از عمارت دور افتاد شب در آمد خانه
 دهقانی دیدند ملک گفت شب اینجا روید تا زحمت بر ما
 نباشد از روز را گفت لایق قدری بلندی پادشاهان
 نباشد اینجا بخانه دهقانی رکنیک بردن هم اینجا خیمه
 زنیم و آتش افروزیم دهقان خبر شد حاضر و طعام
 ترتیب کرد و پیش سلطان برد و زمین خدمت بسوی
 او گفت قدر بلند سلطان بدین قدر نازل نشد
 و لیکن خواستند که قدر دهقان بلند شود ملک را
 سخن گفتن او مطبوع آمد شبانگاه بمنزل او نقل کردند
 با مداد آن خلعت و نعمت بخشید شنیده که در رکاب
 ملک قدری چند رفت و گفت **قطعه** ز قدر و شوکت
 سلطان نکشت چیزی که از التفات بهرمان سری
 دهقانی برد کلاه کوشه دهقانی بافتاد رسید
 که سایه بر پرش انداخت چون تو سلطانی **حکایت**
 کدایی حول را حکایت کند که نعمت فراوان داشت یکی
 از ملوک او را گفت می نماید که مال بیکران داری و ما را
 مهمتی هست اگر برخی از آن دستگیری کنی بچشم رعای
 و فرض چون ارتقاء ولایت برسد و فاکرده شود

هفت لایق قدر بلند خدایوند جهان نباشد که دست
بمال چون من کدایی الوده کردن که جو مزاجم اوردم گفت
غم نیست که بکافران می دهیم **بیت** قالوا عجز الکاس
لیس بطاهر قلنا نشد به شقوق المیزر بیت کراب
جاه نصرانی نه پاکست جهود مرده می شوید چه
پاکست شنیدم که سراز فرمان باز داد و حجت آوردن
گرفت و شوخی چشمی و ملک فرمود تا مضمون خطاب برهر
و توبیح از و مستخلص کردند **مشهور** بلطاف چه بر نیاید
گار سربه می خرنی کشتن ناچار هر که برخویش
بخشاید که بخشد بروکش شاید **حکایت** بازگانی
را دیدم که صد پنجاه شتر بار داشت و چهار بنده و خدا
شبی در حیرت کیش مرا بجزم خویش برد و همد شب
نیارامید و از سخنهای پریشان گفتن که فلان انبارم
بترکستان است و فلا بصلحت بهند و ستانست و این
کاغد قباله فلان زمین است و فلان چیز را فلان کس
نمین گفتی که حافظ اسکندریه دارم هوای خویش است
بازگفتی که در بای مغرب مشوشمست گفت سعید با سفر
دیگر در پیش است اگران کرده شود بقیه عمر خویش
بکوشه بنشینم و ترک تجارت کنم گفتم ان کدام سفر است
گفت گوگرد پارس می بچین خواهر بردن شنیدم که انجا قیمت
عظیم دارد و از انجا چینی بروم و از دیار روی بهند
ارم و پولاد هندی بچلب و ابکینه حلبی بچلب و ببرد
یمانی به پارس ترک تجارت کنم و بدکانی نشینم چندان
ازین ماخلولیا بگفت که پیش طاقت گفتش نماد گفت ای معتمد
تو نیز سخنی بگویی از انرا دیدم یا شنیدم گفتم

ربان ان شنیدستی که در صحرای غور پارسا لاری
در افتاد از ستور گفت چشم تنک دنیا دار را بافتا
بر کند با خال کور **حکایت** مال دار پراسنیدم که بخیل اندر جهان
چنان معروف بود که خاتم طایی سخا ظاهر حالتش نبعت دنیا
اراسته و حست نفس جلی در نهادش انچنان متمکن نافی را
بجانی از دست ندادی و کربه ابوهریر را ببقعه نتوانی و سد
اصحاب کعبه را استخوان بینداختی و الجمله خانه او را
کسی ندیدی در کشاده **بیت** درویش بجز بوی طعاشش
نشنیدی مرغ ارپس نان خوردن او ریزه پخیدی
شنیده که بدریای مغرب را مصر بر کفره و خیال فرعون
در سر قوله تعالی حتی اذا در کما لغرق کما لکاه باد مخالف
گردگشتی بر آمد چنانکه گفته اند با طبع ملولت چه کند دل
در بسازد شرط همه وقتی نبود لایق کشتی دست دعا
یاورد و فریادی فائده کردن گرفت قوله تعالی فاذا
رکبوا فی الفلک دعوا لله مخلصین **بیت** دست نهرخ
چه شود بند محتاج را وقت دعا بر خدا وقت کرد در
بغل **قطعه** از دو سیم راحتی برسان خویش
تمتعی بر کبر اندک این خانه را از تو خواهد ماند حشمتی
از سیم و حشمتی از زر کبر آورده اند که در مصر افاریب
درویش داشت بقیه مال او توانگر شدند و جامه های کهن
بمرك او بدریدن و خرد میان ببریدن اتفاق در ان هفته
یکی را دیدم از ایشان بر باد پای روان و علا می پری
پیکر در پی او روان با خود گفتم **قطعه** ره که مرده بیا
ذکر دیدی میان قبیله و پیوند رد میراث سخنی
بوی بسابقه معرفی که میان ما بود استبش کشتیدم

و اما از ملاح خویشاوان

وگفتیم بر بخورای نیک سیرت و سه مرد گان نیکون
 بخت کرد و نخورد **طایه** صیاد ضعیف را ماهی قوی در
 دام افتاد طاقت ضبط آن نداشت ماهی پرو غالب آمد
 و دام از دستش در ربود **طایه** شد علامی کباب جوی
 ارد اب جوی آمد و غلام ببرد دام هزار ماهی آورد
 ماهی این یاد رفت و دلام ببرد دیگر صیادان دریغ
 خوردند که چنین صیدی در دامت افتاد نتوانستنی
 نکاد داشتن اول ضیاد ای برادران توان کرد که مرار روزی
 بنود و ماهی همچنان **بیت** صیادی روزی در درجله
 ماهی نگیرد و ماهی بی اجل در خشکی ببرد **طایه**
 دست پابرین هزار پای را بکشت صاحب دلی پرو بکشت
 و گفت با هزار پای که داشت چون اجلش فرا رسید از
 بی دست و پای نتوانست که بخت **طایه** چون اید ز بی
 دشمن جان ستان بنید اجل پای مرد دوان
 دشمن بیای رسید کافی کیانی شاید کشید **طایه**
 ابهری دیدم سمین که خلعتی شمین در برو مرکب تازی در
 زیر و قصب مصری بر سر کسی گفت ای سعدی چه کرده
 بینی این دیبای معلم برین حیوان لا یعلم گفته خط زشت
 است که باب در نوشت است **شعر** قدشابه بالوری
 حمار عجلا جسداله خوار **طایه** بادی نتوان گفت
 ماند این حیوان بجز دراعه دستار و نقش پرورش
 بکرد همه اسباب و ملک و هستی او هیچ چیز
 نیای حلال جز خوش **طایه** شریف اگر متضعف شود
 خیال میند که پایگاه بلندش ضعیف خواهد ور
 استانه شمیم بمیخ در برید گان مبرک یهودی

شریف خواهد **طایه** دزدی کدابی را گفت شرم نداشت
 که برای چور سیم که دست پیش هر لیم درار می کنی گفت
بیت دست دراز از پی یک جبهه سیم به که بپزندید
 انکی و نیم **طایه** مشت زنی حکایت کنند که از دهر
 مخالف بجان آمد بود و از خلق خراج و دست تنک بفعان
 مشورت پیش پدر برد و ایحازت خواست که غم سفر
 دارم که مگر بقوت باز و دامن گامی بکف ارم **بیت**
 فضل و هیز صناعست ناتمانند عود برانش نهند و
 و مشک بسایند پدر گفت ای پسر خیال محال او سر
 بدکن و پای قناعت دزدان سلامت کش که بزرگان گفته
 اند دولت نه بکوسید نیست چاره کمر چوسید نیست **بیت**
 کس نتواند گرفت دامن دولت روز کوشش بی
 فائز و سمه برامدی کور **بیت** اگر بهر سر موی هر دو صد
 باشد هنر یگاد نیاید و بخت بد باشد **بیت** چه کند
 زورمند و وارون بخت بازوی بخت به که بازوی
 سخت پسر گفت ای پدر فوائد سفر بسیار است از تره
 خاطر و جذب فوائد و دیدن عجایب و شنیدن غراب
 و تفریح بلدان و ممانت خلان و تحصیل جاه و ادب و
 خرید مال و مکتسب و موقت باران و تجربت روزگار
 چنانکه سالکان طریقت گفته اند انجمن که طریقت
طایه تابندگان و خان در کروی هر کس برای خام آدمی
 نشوی برو اند جهان تفریح کن پیش از آن روزگار
 جهان بروی پدر گفت ای پسر بدین غلط که بیان کردی
 منافع سفر بی شمار است ولیکن مسلم پنج طائفه راست
 مسلم و مفوض در نخستین بار در کافی که وجود نعمت

و مکت غلامان و کنیزکان دلا و یزشا کردن چایک
 دارد هر روزی بشهری و هر شب بمقامی و هم دم
 بتفج کاهی و از نعیم دنیا متمتع شود **قطعه** غم
 بکوه و دشت دیبا بان غریب نیست هر جا که رفت
 خیمه زد و خوابگاه ساخت و انرا که بر مراد جهان نیست
 دشت رش و رزاد بوم خویش غریبست و ناشنا
 خت دویم عالمی که بمنطق شریف و قوت فصاحت
 و مایه بلاغت هر جا که رود بخدمت اقدام نمایند **قطعه**
 وجود مردم دانا مثال در طالاست هر جا که رود قدر
 و قیمتش دانند برزک داده نادان بشهر و ماه ماند
 که در دیار غریب هیچ نستانند سوم خوب روی
 که درون صاحب دلان و صحبتش را غنیمت سنا
 سند و خدمت شور منت دانند آنکه جمال به از
 بسیاری و روی زیبا هر دلهای نخست است و کلید
 درها بسته شاهد آنجا که دور خدمت و غزن بیند و برتن
 بپوشش پدر و مادر خویش بر طاق و بر اوراق مصحف
 دیدم گفتم این منزلت از قدر تو بی پیغمبر پیش گفت خاموش
 که هر کس که جمالی دارد هر جا پای نهاد دست نداردش
 پیش چون در پسر موافقت و دلبری بود
 اندیشه نیست کوید از وی بری بود او کوهرست کو
 صدقش در جهان مباد در سیم راه که کس مشتری
 بود چهارم چهارم خوش اوازی که بخت و داری
 اب از جریان و مرغ از طیزان باز دارد پس بوسیلت این
 فضیلت دل مردمان صید کند و از باب معنی و بخت
 او رغبت نمایند **بیت** سعی الی حسن الاغانی من الدی

العلم كالذهب والتعلم كالفضة
 والبيان كالذهب

حسن المثانی **قطعه** چه خوش باشد او از نرم و خرب
 بکوش حریفان مست صیوح به از روی زیباست
 او از خوش کمان خط نفس است و این قوت روح
 پنجم پیشه و روی که بسی باز و کفافی حاصل کند که زور
 باز و تاب روی از بهر نان ریخته نشود چنانکه خردمند
 گفته اند **قطعه** که بهر پیرو از شهر خویش سختی
 و محبت نبرد پنبه دوز و رنج بای فدا از مملکت
 گرسنه خسب ملک نیم روز چنین صفته را که بیان
 کردم در سفر موجب جمعیت خاطر است و داعیه طیب
 عیش اما ازین جمله بی بهر است بخیا باطل در جهان
 برود و دیگر کسش نام و نشان نشود **قطعه** هر آنکه
 گردش کیتی بکین او برخاست بغیر مصحفش رهبری
 کند ایام کیوتری که در کراشیا نخواستند دید
 فضا می بردش تا بسوی دانه و دام بپرس گفت ای پدر
 قول جگر را چه گونه مخالف کن که گفته اند زرق اگر
 مقسومست لیکن با سیاب حصولان نعلی شرط
 است و بلا اگر چه مقدورست از ابواب دخول ان
 زرق اگر چند به کمان برسد شرط عقل است جستن
 از درها **بیت** که چه کس به اجل خواهد مرد درین
 صورت که بنم بایل دمان بزخم و با شیر زبان پنجه
 در افکنر مصیحت است که سفر کنم که درین پیش طاق
 بی نوای ندارم **قطعه** چون مرد در افتاد در جانی و مقام
 خویش دیکو چه غم خوردن همه افاق جای اوست
 شب هر تو انگری بسرای دیگر رود درویش هر جا که
 شب آمد سرای اوست این بگفت و با همت خواست

اطلبوا الارواح من اسبابها

و پدر را وداع کرد و روان شد و در هنگام رفتن شنید
 ندش میگفت **بیت** هنوز که بخش نباشد بیکام بجای
 رود کس ندانند نام تا برسید بخارابی که سنگ از سندان
 او بر سنگ همی آمد و او از غریبش بفرسنگ همی رفت **بیت**
 سهمین ای که مرغ ای دروایم بنودی گزن موج
 اسپاسنگ از کنارش گروهی مردمان را دید که هر یک
 بقراضه در مصیبتش نشسته و رخت سفر بسته جو
 از رادست عطا بسته بود زبان ثنا برکشاد چندانکه
 زاری کرد باری نکردند و گفتند **بیت** بی درستی کنی
 بر کس زور و زرد داری بزور محتاج نه ملاح
 بی مروت ازو بخند بگردید و گفت **بیت** زرداری
 نتوان نتوان رفت بزور داری زورده مرده چه
 باشد یک مرده بیار جوان را دل ازین طعنه به هم برآمد
 و منقبض خواند که از و انتقام بکشد کشتی رفته بود
 او از دادا کردین جامه که پوشیده ام قانع شوی ملاح
 طمع کرد و کشتی را باز کردانید **بیت** بدوزد شرع دید
 هوشمند در ارد طمع مرغ و ماهی به نیند چندانکه دست
 جوان برش و کریبان ملاح بر رسید او را بخود در کشید
 و بی محابا فرو گفت بادش از کشتی بدر آمد همچنان که
 در شتی دید پشت بگردانید مصیبت آن دید که با
 او مصالحت کنند و با جرت کشتی مساحت نمایند که
مشق چو بر خاش بینی تحمل بیار که سهلی به نیند
 در کار آنجا که بینی سست نبود و نرم رانبع تیغ
 شیرین زبانی و لطف و خوش نتوانی که پهلوی کشتی
 بعد از ماضی در قدمش افتادند و بوسه چند و بر نهاده

صاف کن

بر سر و چشمش دارند و بکشتی را آوردند تا برسیدند
 بشوئی از عمارت یونان در آب استاده بود ملاح ه
 گفت کشتی خللی است یکی از شما که دلاور تراست و مرده باید
 برین ستون برود و مقود کشتی بگیرد تا عمارت کنیم
 چون بغرور دلاوری که در داشت از خصم دل از رده
 نیندیشه و قول حکما نشیند که گفته اند هر که راجی
 رسانند اگر در عقب صداحت برسانی از باد اثران بد
 و بخش ایمین مباح که بیکان از جراحت بدراید و زار در
 دل بماند **بیت** چه خوش گفت بکناش چو دشمن
 خراشید و ایمین مباح **بیت** مشو ایمین که تنک دل
 کردی چو دستت دلی بتنک آید سنگ بر پان
 حصار فرزند چندانکه رسیمان کشتی بسطد به
 پیچید و بر بالای ستون رفت ملاح زمام از کفش
 در گسلانید و کشتی براند در آنجا حیران بماند و روز
 در بلا و محنت دید و سختی کشید خواش کریان گرفت
 و باب انداخت بعد از ایشان روزی بکنار افتاد از حیاش
 رمقی مانده بود برک درختان خوردن گرفت و بیخ گیاه
 را آوردن نا اندکی قوت یافت و سردر بیابان نهاد
 و رفت تا کر سینه و نشسته و بی طاقت بر سر چاهی
 رسید قوی را دید که برو کرد آمد بود و شربنی آب
 به بشتری می آشامیدند جوان را بشتری بنور آب طلب
 کرد ایا کردند ست تعدی میسر نبود یاری تنی چند
 را فرو گفت مرده مرا غلبه کردند و بی محابا بردند
قطعه پشته چو پر شد بزند پیل را با همه مردی
 و صلابت که اوست مورچکان را چو بود اتفاق

ن باخداش

شیر زبان را بدو است پوست بچکر ضرورت در
 پی کاروان افتاد برفت شبانگاه بمقامی برسیدند که
 آوردن بر خطر بود کاروانیان را دیدن بر اندام
 افتاد و دل بر هلاک نهاده گفت اندیشه مدارید
 یکی منم درین میان پنجاه مرد را خواب و دیگر جوانان
 هم یاری کنند مردمان را بلای قوی کشت و نصیحت
 ان شادمانی کشتند و بزاد و آبش دستگیری کردند
 جوانرا انش معده بالا گرفته بود لقمه چند از سر آشپز
 تناول کرد و در می چنداب برو بیا میزد تا دود و دوش
 بیارامید و خواش در ر بود و بخت پسر مردی بخته
 و جهان دید گفت ای یاران من ازین بدرقه شما اند
 بشناکرم نه چند آنکه دو وزدان چنانکه حکایت کنند
 عرب را در می چند کرد آمد بود و شب از تشویش زرد
 تنهایی از دوستان نزد خود بود باو خست تنهایی
 و خستی بدیدار و منصرف کند شب چند در صحبت
 او بود چند آنکه بر در میهایش بر دو سفر کرد با مادران
 عرب را دیدند گفتند حال چیست مکر در میهای ترا
 دزد برد لا والله بدرقه برد **قطعه** هرگز ای پسر زمار
 نشینم تا بدانشتم آنچه خصلت اوست زخم
 و دندان دشمنی بتر است که نماید چشتم سرده
 دوست گفت چه دانید کاین پسر از جمله زردان
 باشد و بعبارد میان باقیه نشده باشد تا بوقت فرصت
 یارا ترا خبر کند پس مصیحتان می بینم که مرد را خفته
 بگذاریم و ندانیم جوانان را تدبیر پیراسته و اراد و
 مهابتی از مشیت زن در دل گرفتند و مشیت و جوانرا

خفته بکذاشتند نگاه خبر یافت که آفتاب بر کفش
 یافت سر بر آورد کاروانان دید بسی بگردید و ره پیکار
 نبرد نشسته و بی نواروی برخاک و دل بر هلاک نهادگی
 گفت **بیت** من ذایحدی و ذوالعیش مال لغریب
 سوا الغریب ایس **بیت** در شتی کذب باغریبان کسی
 نابوده باشد بغریب تبسی او درین سخن بود که
 بادشاه زاده در پی جسدی از لشکر یان دور افتاده
 بود و بالای سرش ایستاده سخن می شنید در هیأتش
 نظر کرد ظاهرش پاکیزه دید و خالش پریشان پرسید
 که از بجای و بدین چنانکه چه گونه افتادی بر رخ زانجه
 بر سر او بکذاشته بود ملک زاده را برور حواید یعنی
 ترحم خلعت و نعمت داد و معتمد باوی همراه کرد تا بشهر
 خویش باز آمد پدید دیدن او شادمان شد و بر سلامت
 خالش شکر گفت شبانکه زانجه بر سر او رفته بود
 از حالت کشتی و جور ملاح و روستا بیان بر سر چاه
 و عذر کاروانیان با پدر گفت پدر گفت ای پسر نکفت
 در وقت رفتن که نهی دستا نرا دست دلبری بسته
 است و پنجه شیر شکر بسته است چه خوش
 گفت آن نهی دست سلحشور جوی زر بهتر از پنجاه
 من زور پسر گفت ای پدر هر تبه تاریخ نبری کنج
 بر نگیری و رحمت و تاجان در خطر نهی بر دشمن ظفر
 نیایی و نادانه پریشان نکنی خرمن بر نداری بنی که باند
 مایه رنجی بردم چه تحصیل راحت کردم و به نبشی
 خوردم چه مایه غسل آوردم **بیت** کرچه بیرون
 رزق شوان خوردن **بیت** غواص کرا ندیشه کز کام

در طلب کا هلی نشاید کرد

بھناك هرگز نكند دركرانمايه بچنك
 سنك ز برين منحل نيكست لاجرم تحمل باركران
 هي كند **قطعه** چه خورشيد شريزه درين غار باز افاد
 و اچه قوت بود گر تو در خانه صيد خواهي كرد دست
 و پايت چو عنكبوت بود بلكه گفت اي پسر درين
 نوبت فلك ترا وري كرد و اقبال رهبري پاكت از
 خارخارت از پاي بدرآمد صاحب دولتي بنور رسيد
 و بر تو بخشيد و ترحم كرد و كسر حالت را بفقدي خبر
 و چنين اتفاق نادر افتد و بر نادر حكمران توان كرد زنده
 نابد اين طمع ديكر بار كرد و سع نكرد **بیت** صياد
 نه هر بار شفايي پيرد افتد كه يكي روز پلنگش بدر
 چنانكه يكي از ملوك پارس بگيتي گرانمايه در انكشتر
 داشت بگيتي باري بچكم تفريح با تني چند از احباب
 بصل شيرازي بيرون گفت تا انكشتر را عضد الدوله ناهر
 گد تير از خلقه انكشتر بگذارند اتفاق چهار صد حكم
 اندازد در خدمت او بودند جمله خطا كردند مكر كردن مكر
 بر طفل بر بامر باطلي كه باز بچه تير از هر طرف في انجاخت
 ياد صبا تيري او را ان خلقه انكشتر بگذارند انكشتر را
 بوي ارزاني داشتند و نعمت بي قياس دادند پسر ها تير و
 كان را بسوخت گفتند چرا چنين كردي گفت رونق اولين
 برخاي بماند **بیت** كه بود كه حكيم روشن را ي بر نيايد
 درست تدبير گاه باشد كه كودك نادان بغلط
 برده دهن زنده تيري **بیت** درو بشي را ديدم در غاري
 نشسته و در بروي خود از جهان بنان بسته و ملوك
 مشلاطين را در چشم همت او هيبت و شوك تمامي

قصه

هرگز نكند در سوال كشاد ناپيرد تيارمند
 بود از بكنار و پادشاهي كن كردن به طمع بلند بود
 بكي از ملوك ان طرف ايشارت كرد كه توقع بگرم اخلاق
 غريزان است كه بنان و نك با ما موقت كند شيخ رضا داد
 كه اجابت دعوت بشت است و ديكر روز ملك بعذر قد
 رفت غايب برخاست و ملك را در كنار گرفت و تطف كرد
 چون ملك غايب شد يكي از اصحاب شيخ را پرسيد چنين
 ملاطفت كه امروز با پادشاه كردي خلاف عادت است
 درين چه حكمت است گفت نشنيده كنه اند **بیت** هر كه را
 بشماط بنشني و اجبا مد بخدمتش برخاست چون
 مكافات خير نتوان كرد عذر بچاره كي بيايد خواست
 شوي گوش نتوان كرده عمرو نشنود او از دق و
 چند وني ديد شكيبد و تماشا ي باغ بي كل و سرين
 بسرايد ماع ورنه بود با شاكند بر خواب توان كرد ضح
 ز برونش اش ورنه بود دليلر همچواب پيش دوست توان كرده
 غوش خویش و بن شكرد به پنج صبر ندارد كه
بیت بسازد بهج **باب چهارم در فوائد خاموشي حكمت**
 بكي را از دوستان كتم امتنع سخن كتم بعلت ان اختيار
 افتاده است كه اغلب اوقات در سخن نيك و بد اتفاق افتد
 و ديكر دشمنان جز بر بري نجايد كه گفت اي برادر دشمن
 از به كه نيك بنيند هيز چشم عداوت بزرگتر عيبت در
 كست سعدي و در چشم دشمنان خاست **سعر**
 واخ العدا لا بمرصالح الاولين بكذاب اشرك
 بيت نور كيتي فروز چشمه نور زشت باشد بچشم
 مور كور **بیت** بازركاني راهزاردنار حسارت افاد

پسر را گفت نباید این سخن را یا کسی در میان تھی گفت ای پدر
 فرزندان تراست بر سر و چشم نکویم مرا بر فائده این مطلع کرد
 که مصلحت در نهان داشتن چیست گفت تا مصیبت ده
 نشنود یکی نقصان نایه ابری و دیگر شامت همسایه **بیت**
 مگو اندوه خویش بادشمنان کلاه کویند سادی گمان
حکایت جوانی خردمند از رفون فضائل حظی وافر داشت
 و طبع لطیف و نادر چنانکه در محافل دانشمندان
 نشینتی هیچ سخن نکفتی باری پدرش گفت ای پسر تو نیز
 از آنچه دانی چرا نکوی گفت ترسم که پرسندم از آنچه ندانم
 و شرمساری برم **قطعه** آن شنید یکد صوفی میگوید
 زیر تعلین خویش مینوی چند استینش گرفت سرهنکی
 که بیارستورم بند نکفته ندارد کسی با تو کار
 ولیکن چو گفتی دلش بیار **حکایت** یکی را از علماء معتبر
 مناظره افتاد با یکی از ملاحد لعنه الله علی حد باب او
 بخت بپر نیامد پسر بینداخت و برکشت کسی گفتش ترا
 با چندین حلو و ادب و فضل و حکمت بای دینی بخت نماند
 بر نیامدی گفت علم من قرانت و حدیث شریف و گفتار
 مشایخ و او بدینها معتقد نیست و نمی شنود مرا
 شنیدن کفر او بچه کاراید **بیت** انکس که بقران و خبر
 زو نرھی است جوابش که جوابش ندی **حکایت** جالینوس
 حکیم ایلھی را دید دست در کریان دانشمندی زد
 حرمتی نمی کرد گفت جالینوس اگر این دانا بودی کار او با
 نادان بدین مرتبه ترسیدی **مشوی** دو غافل را نباشد
 کین و بیکار نه دانای ستیزد با سبکار اگر نادان
 بو حشت سخت گوید خردمندش بنوی دلجوید دو حتما

دل نکند دارند موی هیدون سرکش و از رم جوی اگر
 هر دو جانب جاهلانند اگر زنجیر باشد بکسلانند
 یکی رازشست خوی داد و شناسم نخل کرد و گفت
 ای خوب فرجام بزرانه که خواهی گفتی بی کدام عیب
 من چون من ندانی **حکایت** سمیان و ابل را در فصاحت بی
 نظیر نهاده اند سالی بر سر جمعی سخن گفتی و اگر همان معنی
 اتفاق افتادی و از جمله اداب ندما حضرت ملوک **مشوی**
 سخن کوچه دلنبرد شیرین بود سزاوار تصدیق و
 تحسین بود چو بکار گفتی مگو باز بس حلو و بیکار
 خوردند و بن **حکایت** یکی را از حکما شنیدم که میگفت
 هرگز کسی بجهل خود اقرار نکند چون دیگری در سخن باشد
 هنوز تمام نکرده او سخن آغاز کند بر جهل خود اقرار کرده
 باشد **مشوی** سخن را سرستای خردمندان میاور سخن
 در میان سخن خداوند فرزند و تدبیری هوش نکوید
 سخن نائیند خموش **حکایت** ننی چند از بنده کان سلطان
 محمود حسن میمند پراگفتند که سلطان امر و زجه گفت
 در فلان مصلحت گفت بر شما هم پوشید نباشد گفتند شود
 دستور مملکتی آنچه بانو گوید با مثال ما گفتن روا ندارد
بیت نه هر سخن که بداند نکوید اهل شناخت پسر شاه
 سرخوشتن نشاند باحت **حکایت** در عقد بیع سرابی مترد
 بود و گفت من از کجای مان قدیم این محلم و صف این خانه
 چنانکه هست از من بپرس بخر که هیچ عیب ندارد گفتم بخر
 انک تو همسایه او **قطعه** خانه را جو تو همسایه است
 ده درم سیم که عیار از رد لیکن امیدوار باید بود
 که پس از مرگ تو هزار از رد **حکایت** یکی از شعرا پس امیر زرد

رفت و ثنا گفت فرمود تا جامه‌اش برکنند و از دین بدرکنند
 سگان در فضای وی افتادند خاست تا سکنی بردارد زمین
 خجسته بود عاجز شود گفت این چه صراخه مرده مانند
 سگ را کشادند و سنگ را بسته امیر از غره بشنید و بخندید
 و گفت ای حکیم از من چیزی بخواه گفت جامه خود می‌خواهم اگر
 انعام فرمائی **بیت** امید و ابودادی بخیر کسان مرا بخیر
 تو امید نیست شرم‌رسان **بیت** رضینا من نوالک بالخیل
 سالار دزدان را برودت آمد جامه‌اش بفرمود
 و قبا و پوستین بر او زد کرد و درم چند بداد **حکایت**
 منجمنی بخانه خود در آمد مروی بیکانه را دید باز خود
 بهم نشسته دشنام داد و سقط گفت و فتنه و آشوب
 برخاست **بیت** تو بر اوج فلک چه دانی که چیست چون
 ندانی که در سرای تو کیست **حکایت** خطیبی کرمه الصو
 خود را خوش و از پنداشتی و فریاد پیهوده برداشتی
 گفتی غیب غرایب این در پرده الحان اوشت با ایت از آنکه
 الاصوات کصوت الخیر در شان او **بیت** اذ انهمی الخطیب
 ابو الفوارس له صوت یهدی اصطخر فارس مردمان
 ده بعلت جاه که داشت بلیتش می کشیدند و از پندش
 مصلحت نمی دیدند تا یکی از خطباء آن اقلیم که با وی عداوت
 نهانی داشت باری پرسیدند او آمد بود گفت ترا بخوابی
 دیدم ام‌خیز باد گفت چه دیدم گفت چنان دیدم که ترا او
 از خوش بود و مردمان از نفست خطیب اندرین سخن پند
 شد و گفت این چه مبارک خواب است که مرا عیب خویش
 مطلع گردانیدی معلوم شد او از ناخوشی درم و خلق
 از نفست در بر میخیزد توبه کردم ازین پس خطابه نخواهم

قصه از صحبت دوستان برنجیم کاخلاق بدم
 حسن نماید عییم هر و کمال بینند خازم کل و یاسین
 نمایند که ناعیب مرا بمن نمایند **حکایت** یکی در مسجد سجاده
 بتطوع بانک نماز گفتی بادا که مستمعان را از وفات بود
 و صاحب مسجد امیری بود و نیکو سیرت نخواست که دل
 از رده کرد و گفت امیر ای جوانمرد این مسجد را مؤذنیانی
 قدیمند که هر یکی را از ایشان پنج دینار و طیفه است
 تراده دینار بدهم تا بجای دیگر بروی بدین اتفاق
 افتاد و برفت بعد از مدتی در گذری پیش امیر باز آمد و
 گفت ای خداوند بر من حیف کردی که بده دینارم ازین
 بقعه و آن کردی آنچه که رفته ام راضی اند که نبسته دینارم
 خود دهند که بجای دیگر بروم قبول نمی کنم امیر بخندید و
 گفت زینهار تا نستانای که به پنجاه دینار هم **بیت** به
 نیشه کس خراشد رزوی خارا کل چنانکه بانک درشت
 قوی خراشد دل **حکایت** ناخوش اواری بنانک بلند قران می
 خوانند صاحب دی برو بکنشت و گفت ترا مشاهیر
 چند است گفت گفت پس چرا زمت خود می دهی گفت از هر
 خدا میخوانم گفت از هر خدا بخوان **بیت** که تو قران برین
 غلط خوانی بیری روتق منمائی **حکایت** حسن میمند بر
 گفتند سلطان محمود چندین بند صاحب جمال دارد
 هر یکی بدیع جهان اند چه گونه است با هیچ یکی از میلی
 و عجیبی ندارد چنانکه با ایاز که او را داده حسنی **بیت**
 گفت هر چه در دل و رو را بد در دیده نیکو نمایند **مشق**
 هر که سلطان مرید و باشد که همه بد کند نیکو باشد
 و آنکه را پادشاه بیندازد کسش از خیل و خانه

نوازد کسی بدیده انکار اگر نگاه کند نشان
 صورت یوسف دهد بناخونی و کوچشم ارادت
 نکه کند در زیر فرشته اش نماید بچشم کروی
 حکایت تو بند خواجه را بند نادرا الحسن بود و باری
 بر سبیل مودت و دیانت نظر داشت بایکی از دوستان
 گفت درج اکو این بند با حسن و شمائل که دارد
 زبان دراز و بی ادب بودی گفت ای برادر از توقع
 مست مدار که چون عاشقی و معشوق در میان آید
 مالکی و مملوکی برخاست **دانه** خواجه باینکه پتری
 رخسار چون در آید بیازی و خند چه عجب
 اگر خواجه ناز کند وین کشد بار ناز چون
 بند غلام را بکش باید و خشت زن بود بند
 نازنین مست زن حکایت پارسایی را دیدم بحیث
 شخصی گرفتار شده و رازش ز پرده بر ملا افتاد
 چندانکه ملامت دیدی و بغرامت کشیدی بر نصای
 نکردی استیفا و گفتی **قطعه** کونه نکم دامت دست
 و رخود بزنی به تیغ تیرم بعد از ملازمتی ام
 نیست همد ز تو کریمم اگر کریمم باری ملافتش کردم
 و گفتم عقل نفیست را چه شد که نفس حسد بر غلب
 آمد زمانی بفکرت فرورفت **بیت** هر کجا سلطان عشق
 آمد نماید قوت بازوی تقوی محل پاک دامن چون
 زید بیچاره او فدا تا گیربان درو محل **حکایت** یکی در دل
 از دست رفته بود و ترک جان گفته و مطمح او جای نظر
 خط ناک و در حله هلاک نه لقمه متصور شدی که بکام
 آید و بامر که در دام افتد **بیت** چود و چشم شاهد

نه آن میکند بار در شاهری
 که با او توان گفتن از راهری

عشق که چه نشان بخت بدست
 زود عاشق سعادت آیدست

نباید زرت درو خال یکسان نماید پرت باران
 بنصیب بخشش افتند ازین خیال محال بخت کن که خلق هم
 بدین هوس که تو داری اسیرند و پای در زنجیر نبالید
 و گفت **قطعه** دوستان تو نصیب حتم میکنند که مراد
 بدو در ارادت اوست جنگ جویان بزور پنجه و
 گفت دو شمن را کشید و جویان دوست
 شرط محبت نباشد که اندیشه جان دلازم مهر جانان
 بر گرفت **بیت** تو که در بند خویشین باشی عشق بازی
 دروغ زن باشی بر نشاید بدوست ده بردن شرط
 پادست در طلب مردن **رباعی** خیزم چونماند پیش ازین
 ندبیرم خصم از همه شمشیر دند بایتیرم کور دست
 رسد که استیغش گیرم و زنه بروم بر استانش میرم
 متعلقانش که نظر در کار او بود و شفقت بر روزگار
 او بنده اس دادند و بندش نهادند سودی نداشت
بیت دزد که طیب صبری فرماید وین نفس عریض
 را شکم باید مشغول ان شنید یکم شاهد بنهفت
 بار از دست رفته می گفت تا ترا قدر خویشین باشد
 پیش چشمت چه قدر من باشد پادشاه زاده که مطمح
 نظر او بود خبر کردند که جوانی بر سر این میدان مذاوت
 می نماید خوش طبع شیرین زبان سخنها ی لطیف و کنه
 غریب از و شنویم چنین معلوم می شود که شوری در
 سرو و سروری در دل دارد شاید صفت است پسیر
 دانست که در دل او پنجه اوست و این کرد بلامر که جاب
 اوراند دید که بنزدیک او غم آمدن دارد بگریست و گفت
بیت آنکس که مرا بکشت و باز آمد پیش ما نا که دلش

بسوخت بر کشته خویش چندانکه ملاطفت کرد
 و پرسیدش که ز کجایی و چه نام داری و چه صنعت
 دانی جوانی در قعر حجر محبت و موت چنان غرق
 بود بحال در زدن بداشت **بیت** اگر خود هف سبج
 از برنجوانی چرا شفتی الف می ندانی شده زاده
 گشتا که من از خلقه درویشا فر بلکه خلقه بکوش ایشان
 الک بقوه استیناس از میان تلاطم امواج محبت
 سر بر آورد و گفت **بیت** عجبت با وجودت که وجود
 من نماید تو بخت اندازی و مرا سخن بماند این گفت
 و نعره بزد و حالا بچنان تسلیم کرد **بیت** عجب از کشته
 نباشد بدخیمه دوست عجب از زنده کی چون جان بدر
 آورد تسلیم **حکایت** یکی از متعلمان کمال و بهجتی داشت بر
 حسن و بهجت کمالی و معلم از آنجا که حسن بشریت است
 با حسن بشر او میلی داشت بمثالی که جزو تو بیج که بر
 کودکان دیگر کردی در حق او را انداختی و غالب اوقات
 او درین سخن بودی **قطعه** که آنچنان بنو مشغول ای شتی
 روی که باد خود نشنیم در ضمیر می آید ز دیدت
 نتوانم که دیدم برد و زه و کر مقابله بینم که نری آید
 باری بر کشتش آنچنان که در آداب در رسم اجتهاد در
 آداب نفس هم نظری فرمائی که اگر در اخلاق که
 ناپسندیده بینی که مران پسندیده می آید برانم مطلع که
 گردان بابتند بلان مشغول شوم گفت ای سپهر این سخن
 از دیگری پرس که آن نظر مرا باست جز هنر نیست **قطعه**
 چشم بدانند پیش که بر کنه باد زیرا عیب نماید هنرش
 در نظر و رهنماری و هفتاد عیب نیند بخزان

چو عشق آمد از عقل دیگر مگوی
 چو در دست چو کاز است کوی

ایاد شده دل که خراب پیران شد
 حسن سران آفت صاحب نظران شد

بفرغ دل زمانی نظری بماه روی
 بزان که چتری شاهی و همای و هوای

یک هنر شبی یاد دارم که بار غریب از در آمد
 چنان بی اختیار از جای برجستم که چراغم با ستین
 گشته شود **ملح** سری طیف من بخلوا بطلعه
 الدج اندر بچشم که این دولت از کجا نشست
 و عتاب غار کرد که چراغ را بکشتی که بنی فوری که کورد
 کتم کان بر دم که افتاب بر آمد و نیز طریقان گفته اند
قطعه که کرانی به پیش شمع آید خیزش اندر میان
 جمع بکشد و در شکر خزان است شیرین لب استیش
 بکیز و شمع بکشد **حکایت** یکی دو سنی را مدتها ندیده بود
 گفت کجایی که مشتاق بوده ام گفت مشتاقی که به که ملول
مثنوی ز برآمدن کار سر مست زورت ندهیم
 دامن از دست معشوقه که دیر دیر نبیند آخر
 از آن که سیر نبیند **بیت** شاهد که بار فغان آید
 بجفا کردن امه است حکم آنکه که از غیرت و نصا
 حالی نباشد **بیت** اذاجستی رفعة لغزونی وان
 جنت فی صلح وانت محارب **قطعه** بیک نفس که بر
 نیت یار با اغیار بسی نماید که غیرت وجود من
 بکشد بچند گفت که من شمع جمع ای سعیدی فرا
 از آن چه که پروانه خویش بکشد **حکایت** یاد دارم که در
 ایام پیشین من و دوستی خون مغز با دام در پوستی
 صحبت داشتم ناگاه اتفاق سفر افتاد پس از مدتی که بار
 آمد عتاب آغاز کرد که درین مدت قاصدی نفرستادی
 گفت در بیغ امدم که دیدم قاصدی بحال نور و نش کرد و
 من محروم باشم **قطعه** یاد دیرینه مرا کو زبان توبه
 مه که مرا توبه شمشیر نخواهد بودن دشمن آید که

خود را بکشد بلل ازین رشک کل را
با باد صباد در سحر جبری کردی بود

کسی سیر نکند در تو کند باز گویم که نه کس سیر نخواهد
بودن **حکایت** دانشمندی را دیدم بحجت شخصی
که قنار و راضی او و بگفتار جوری فراوان بردی و
تخلیج کران کردی نصیحت طریق دانم که در محبت این
منظور علی نیست و بنیای مودت بر ذلتی با وجود این
معنی لایق و تدعلا نباشد خود را متهم کردن وجودی
اویان بودن گفت ای یار دست عتاب از دامن روزگارم
بیار بارها درین مصیحت که تو کوئی اندیشه کردم صبر بر
جفای او سهولت نماید که حکما گفته اند دل بر عاهد نهاد
اسان تراست که چشم از مشاهده بر گرفتن **مثنوی** از که
او سیر نشاید برد که جفای کند بیاید برد هر که دل
پیش دلبری دارد ریس در دوست دیگری دارد
اهوی بالهنک دو کردن نتوان بخوشتن رفتن
روزی از دوست گفتش چندان از آن روز کردم استغفار
نکند دوست رینه از دوست دل نهادم بر آنچه خاطر
دوست کر بلطفم بنزد خود خواند و کر بفرم بر اندا و راند
حکایت در عنقوان جوانی چنانکه قدرت و دانی با خوش
لبی سروسری داشتیم بحکم الک که خلقی داشت طیب
الاد او خلق کالید را ادا بدید آنکه نبات عارضش
اب حیوان بخورد در شکمش نکند هر که نبات بخورد
اتفاق بخلاف طبع از حرکت دیدم که نه پسندیدم
دام از او در کشیده و مهرش بر چیدم **بیت**
بر هر چه بیایدن پیش گیر سرمانداری سر خویش
گیر شنیدمش که میرفت و می گفت **بیت** شب پر
که وصل آفتاب نخواهد رونق بازار آفتاب نکاهد

بیت فقلت زمان الوصل والمرء جاهل بقدر لذید
العیش قبل المصائب **بیت** بازی و عراکیش که پیشست
مردن خوشتر که پس از تو زندگانی بردن اشکمنت
خدا پر اغزو علا که پس از مدتی باز آمدن خلق و داوری
و جمال یوسفی بزبان آمد و بر سبب ز غداش و لطیف
سبب مانند ما را از حسنش شکسته در کنارش کیره
کنکر گرفته و کفتم **قطعه** آن روز که حظ شاهدت بود
صاحب از نظر از براندی امروز بیامدی بصلحش
کش فتح و ضمه برفشاندی **مثنوی** نازه بهار را و رفت
رزد شد دیک منه که آتش ما سرد شد چند جرای
و تکبر کنی دولت پارینه تصور کنی پیش کس رو که
طلبکاری نیست ناز بران کن که خردا رست **قطعه** سبز
در باغ گفته اند خوش است داندان کس که این سخن گوید
ارزوی دلبران خط سبز دل عشاق بیشتر جوید و
سنان تو کند نازار است پس که بری کنی هی روی **قطعه** تو بار
برفته جواهر امسال بیامدی چون روزی سعدی خط
سبز دوست دارد نه هر موی چو الدوزی **قطعه**
که صبر کنی و رنگی موی بنا کوش این دولت ایام نکونی
بسراید کردست بجان داشتی همچو بر ریش نکذاشتی
بقیامت که براید **قطعه** سوال کردم و کفتم چال روی ترا
مورچه بر کرد ماه چو شنیده است بخند و بگفتندم
چه بود رویم مکره بام حسنه سیاه پوشیده است
حکایت یکی از مستعربان پرسیدند ما نقول فی الامر
گفت لاخیر فیهم احدهم لطیفاً متجاش فاذا خشن **قطعه**
باخوب و لطیفند دوستی کند و چون درشت شوند

چنانکه بکاری نیایند تلمطف کنند و دوستی نمایند
نظم امر آنکه که خوب و شیرین است در تلخ و
 گفتار دندخوی بود چون برش آمد و بلغت شد مردم
 امیز و مهرجوی بود **حکایت** یکی را از علما پرسیدند در خلوت
 نشسته و درها بسته و رقیبان خفته و نفس طالب
 و شهوة غالب چنانکه عرب گوید التمر باغ والمناظر غیر
 مانع هیچ باشد که بقوة برهیزکاری از وی سلا بماند گفت
 اگر از ماه رویان سلامت بماند از بدگویان نماند بیت و آن
 سلم الا نشان من شو و نفسه فمن شو المدع یشر یسلم
 شاید پیش کار خویش نشستن لیکن نتوان زبان مردم
 بستن **حکایت** طوطی را بازاغی در قفس کردند طوطی از قفس
 مشاهده او مجاهده می برد و می گفت این چه طلعت مکره است
 و هیئات مبغوض و منتظر ملعون و لغت و شمائل ناموزون
 یا غراب البین لیت بیتی بعد المشرقین **قطعه** علی الضیاع
 بروی تو هر که پر خیزد روزی سلامت برو مسا باشد
 بد اختری چو تو در صحبت تو بایستی ولی چنانکه تو بی درجه
 کجا باشد عجب ترا که غراب نیز از مجاورت طوطی بجان آمد
 بود لاجول گمان او کرد شی کیتی می نالید و دستهای غنا
 بر یکدیگر می نالید و می گفت این چه بخت نکوز است و ایام بو
 قلوب لایق قدر من استی که بازاغی بر دیوار باغی خرامان می
 رفتی بیت پارسا را پس این قدر زندان روح را صحبت
 ناچش عذاب است و الیم تا چه کنم کرده ام عجب روزگارم
 یعقوب ان که در سلك محبت حنین ابلیس که خود را بی و ناچش
 لافه درای چنین بند بلا مبتلا کرده است **قطعه** کس نباید پای
 دیواری که بران صورت نکار کنند که ترا در بهشت باشد

جای دیگران دوزخ اختیار کنند این مثل بدان
 او مردم تا بدانی صد چندانکه دانا را از نادان نفرست
 نادان را از دانا وحشت **قطعه** زاهدی در سماع دندان
 بود زان میان گفت شاهدهی تلخی که ملولی زما نرش
 منشین که تو هم در میان ما تلخی **رباعی** جمعی چو کل لاله
 بهم پیوسته تو همزم خبشك در میان شان
 دسته چون باد مخالف و چون سرما ناخوش
 چون برق نشسته و چون بخ بسته **حکایت** رفیق داشتم
 که سالها با هم سفر کرده بود پیر و نان و نمک خورده
 و بی کران حقوق صحبت ثابت شده اخربسب نفع
 اندک از ار خاطر من رواداشت دوستی بسر شد و با
 این همه ازد و طرف دل بستگی بود بحکم آنکه شنیدم
 که روزی دو بیت از سخنان من مجع می گفتند
 نکامن چو در اید بخند و نمکین نمک زیاده
 کذب جراحی ریشان چه بودی از سر زلفش
 بدستم چو استین کریمان بدست درویشان
 طایفه دوستان نه بر لطیف این سخن بلکه بر حسن
 سیرت خویش گواهی داده بودند و او هم دران میان
 مبالغه کرده بود و برفوت صحبت قدیم تأسف خورده
 که از طرف او رغبتی هست این بیتها فرستادم و صلح
 کردم **قطعه** نه ما را در میان عهد و وفا بود جفا
 کردی و بد مهری نمودی بیچاره از جهان دل در تو
 بستم ندانستم که برگردی بزوری هنوزت
 که هر طعنت بازای کران محبوب تر باشی که بود
حکایت یکی را زنی صاحب جمال در گذشت و مادر زن

سپر فروت بعلت صدق در خانه متمکن ماند و باز مجا
 ورت او بجان رنجیدی و بحکم صدق از مجاورت
 او چاره ندیدی یکی ازین طائفه گفت چگونه در فرق
 پار عزیز گفت نادیدن زن بر من چنان دشوار نمی آید
خدا کل بناراج رفت و خار بماند کج برداشتنند و
 مار بماند دید بر تارکستان دیدن خوشتر از روی
 دشمنان دیدن و اجیست از هزار دوست برید
 تا یکی دشمنت نیاید دید **حکایت** یاد دارم که در ایام
 جوانی بگذرد اشتهم بکوفی و نظر داشتم بماء رویی در
 تموزی حرورش آب دهان را بخوشابندی و سوسومش
 به اسفخوان را بخوشابندی از ضعف شربت و خلق
 الانسان ضعیفا تاب آفتاب الجبر طافت نیاورم الحفا
 بسایه دیواری کردم **حکایت** ظاء یقیلی لایکا دیسیفه
 رشف الزلال و لو شربت بجور **حکایت** حرم از فخر
 طالع را که چشم بر چنین روی افتد هر بامداد
 مست می بیدار کرد و نیمه شب مست ساقی روز بخش
 بامداد **حکایت** نسالی سلطان محمد خوارزم شاه باملك
 خطا برای مصلحتی صلح اختیار کرد بجامع کاشغرد
 امدم پسری دیدم در خوبی بغایت اعتدال و نهایت جمال
 در امثال او گفته اند **حکایت** معلت همه شوخی و دلبری است
 جفا و ناز و عتاب و ستمگوی امومت مزادنی بچنین شکل
 و قد و روشن خوب ندیدم ام مکر این شیوه از پیری امومت
 مقدمه مخور محشری در دست داشت و هی
 خواند ضرب زید عمر و لکان المتعدی عمر و گفت و زید و
 عمر و را چنان خصومت یافتست بخندید و مولودم بر رسید

که نیاز و کس عشق کهی خورم

گفتم

گفتم از خال شیراز گفتم از سختان سعدی چه یاد داری
حکایت بلیت بخوی بصول مغاضبا علی کذیر فی نقاش
 العمرو علی جردیل لیس برفع راسه و هل یستقیم الرفع
 من عامل الحجر **حکایت** لحنی باندیشه فرورفت و گفت درین
 زمین اگر بکوی بفهم نزدیکتر باشد کلمه الناس علی قدر
 عقولهم **حکایت** طبع ترا نا هوس شو کرد صورت عقل
 از دل عشاق بدام تو رسید ما بنو مشغولم تو با عمر
 زید بامدادان که غم سفا منعم شد مکر از کار و انیان
 کسی گفته بودش که فلان سعدی است دیدم که دوان
 آمد بدواع و نلطف کرد و تأسف خورد چندین روز که
 چرا گفتمی که منم تا بشکر قدوم بزرگان بخدمت میان
 بسته می و گفتم با وجودت زاوا زینامد که منم
 گفت چه شود درین بقعه اگر چند روزی در سالی
 نا بخدمت مستفید سویم گفتم نتوانم بچکر این حکایت
حکایت بزرگی دیدم اندر کوه ساری قناعت کرده
 از دنیا بگیری چرا گفتم بشهر اندر نیایی که باری
 بندازدل بکشای بگفت اینجا پری رویان نغزید
 جو کل بسیار شد بیلان بلغزید این گفتم و پوسه
 بر سر و روی وی هم دگر دادیم **حکایت** بوسه دادن
 بروی دوست چه شود هم در آن لحظه کردنش
 بدو سبب کوی وداع یاران کرد روی ازین
 نیم سرخ زان سوزد **حکایت** ان لم امت یوم الواع تأسفا
 لا تحسبونی فی المودت منصفاف خرقه پوشی
 در کاروان حجاز همراه ما بود یکی از امرای عرب مرورا
 صد دینار بخشید بود تا نفقه عیال کند تا کاه

خواهم در انشاف کنم اجرای خویش را
از بهر آنکه می دهدت دیگری سبق

چشمم اگر اینست ابرو ناز و شیوه این
الوداع ای زهد و تقوی الفراق ای تلذذ

مفارقة الاحباب ما وجدته
بد المنايا الى رواحنا سبلا

دزدان خفاچه بر کاروان زدند و باک ببردند بازگانان
 کربیه زاری کردن گرفتند و فریاد بی فائده خواندن
 گو نضرع کنی و کفر یابد دزد دزدان پس نخواهد داد
 مکر درویش خرقه پوش که برقرار خود مانده بود و تغییری
 دروینامه گفتم مکران معلوم تر اینزدند گفت بی بردند
 ولیکن مرایان معلوم چنداذا لقت بنود که بمقارقت ان
 خسته دل باشم **بیت** نباید بستن اندر چیز و کسر دل
 که دل برداشتن کار نیست مشکل موافق حال نیست آنچه
 تو گفتی که مرا عهد جوانی با جوانی اتفاق مخالفت افتاد و صد
 مودت بمتابی که قبله چشمم خیال او بودی و سود سر نمایه
 عزم وصال و **نظم** مکر ملائکه بر آسمان و کره بشر
 بحسن صورت او در زمین نخواهد بود بدوستی که
 حرامست بعد از وصیت که هیچ نطفه خواوادمی نخواهد
 بود ناگاه پای وجودش بکل اجل فرو رفت دود فراق از
 دود مانش برآمد روزها بر سر خاکش مجاور گشتم
 و از جمله بیهوشا که در فراق او گفتم یکی این بود **قطعه** کاش
 کان روز که در پای تو شد خار اجل دست کیتی بزدی
 تیغ هلاک بر سر مادرین روز جهان به تو ندیدی
 چشم این منم بر سر خاک تو که خاک **قطعه** انکه فلانش
 نگر فتنی و خواب تا کل و شیرین نفس اندی نخست
 کردش کیتی کل رویش بر نخت خار بنان بر سر خاکش
 برست در خاک خفت بعد از وفات او غم کردم بقیه
 زندگانی فرش هوس در نوردم و کرد مجالست نکردم
قطعه سود دریا نیک بودی که بنودی بیم موج صحبت
 کل خوش بودی که بنودی نشویش خار دوش چون طاقوس

نازیدم اندر باغ و صل و بکر امروزان فراق یار می پیچم چو
 نار حکایت یکی را از ملوک عرب حدیث لیل و مجنون بگفتند
 و شورش حال و بیان کردند که مال و فضل و بلاعت
 سر در بیابان نهاده است و زمام اختیار از دست
 داده بفرمودش تا نظر آوردند ملامت کردن گرفت
 که بشرف نفس انسان چه خلل دیدی که خوی حیوان
 رفتی و ترک عیش آدمی گفتی نباید و گفت سحر و رب
 صد بولامتی زودادها المرها بوما فیوض لی
 عذری **قطعه** کاش کانا که عیب من کنندگان رت
 ای دلستان بدیدندی تا بجای ترخ در نظرت
 بی خبرد سسها بریدندی بر صورت دعوی کراهی
 دادی و گفتی قوله نقلی فدا لکن الذی لمتنی فیه
 ملک را در دل آمد جمالی لیل را مطالعه کند تا به بنید
 چه صورتست که موجب چندین فتنه است تا طلب
 گردند احیاء عرب بگردید و بدست آوردند و پیش
 ملک در صحن سراچه بداشتند ملک در هیئات او
 نظر کرد قام لیلی و ضعیف اندام فقیر آمد بچکر انکه
 کمتر خدام در حرم بجمال او پیش بود و بریت پیش
 یقراست دریافت و گفت ای ملک از در پیچه چشم مجنون
 بجمال لیل بایستی ناستر مشاهده او و جمالک بهر تو
 بخلی کند مشوی ترا بردرد من رحمت نیامد رفیق من
 هم درد باید که با او قصه می گویم شب و روز
 قطعه ما مری من ذکر الحمی بمسمعی لو سمعت ورق
 الحمی ساحت معی یا معشر الخلال ان قولوا للمعافی
 لیست ندری ما بقلیب الموضع نظر ندرستانرا

نباشد درد ریش جز بهیم دردی نکویم درد خویش
 گفتن از زنبور به حاصل برد با یکی عمر خرد با خورد
 نیش تا ترا حالی نباشد همچو مال ما حال من باشد ترا
 افسانه پیش سوز من باد بگری نسبت مکن کنه
 بردست و من بر عضو ریش حکایت قاضی هذان راه
 حکایت کند که با غلیند پسری سرخویش بود و مغل
 دلش در انش روزگاری بر روزگار در طلبش متاهف
 بود در پویان و مرصد جویان و بر حسب آفته کویان
 رباعی در چشم من آمدن سهری سرو بلند بر بود
 لهر دست و در پای افکند این دیده شوخ می کشد
 دل بکند خواهی که یکس دل ندی دید بیدیت از یاد
 تو غافل نتوان کرد بهر بجز سر کوفته مار نتوان کرد
 بچهر شنیدم که در کذری برخی ازین معامله بگو
 شش رسید بود و زاید الوصف رنجیده دشنام
 بی تحاشی داد دشنام و سقط گفت و سنا برد
 و هیچ از بی حرمتی فرو نکذاشت قاضی با یکی از علماء که
 معتبر که هم عنان او بود گفت بیت ان شاهک چشم
 گرفت بندش وان عقد برابر وی ترش شیر نیش
 و در بلاد عرب کو بند ضرب الجیب زلیب بیت از دست
 نوشت بر دهان خوردن خوشتر که بدست خوش نان
 خوردن هانا که بگذر که از وقامت او باشد که در نهان
 صلح جویند را بیت انکور تو آورده ترش طعم بود روزی
 دوسه مبر کن شیرین کرد این بگفت قاضی و بمسند
 فضا یا ز آمدنی چند از عدول مد که زمین خدمت بو
 سید ند که با جازت سخنی دار بود در خدمت اگر ترک

ادبیت و بزرگان گفته اند بیت نه در هر سخن بحث کردن
 رواست خطا بر بزرگان گرفتن خطاست
 بگو آنکه سوابق انعام خداوندی که لازم روزگار
 بند کانت که مصیبتی بیند نوعی از خیانت باشد
 طریق صوابست پیرامن این طمع نکردی و قشر واقع
 در نوردی که منصب قضا با بگاه منبع است تا بگاه
 شنیعش ملوث نکردانی حریف نیست که دیدی
 و حدیث این که شنیدی **قطعه** یکی کرده بی اب رویی
 بیسی چه شمع دارد زاب روی کسی بسا نام
 نکوی پنجاه سال که یک نام زشتش خند پایال قاضی
 رانصیحت یاران یک دل صادق و حسن زای و حفظ
 وفای ایشان افزین کرد و گفت نظر عزیزان در صحبت
 حال من عین صوابست و مسئله بی جواب **بیت** و لوان
 حبابا للام یزول لشمعت افکا بقرنه عدول بیت
 ملامت کن مرا چند آنکه خواهی که نتوان شستن از
 زنی سیاهی این بگفت و کسان را بنفخه طحال او بر
 انکیخت و نعمت بی کوان بر نخت هرگز از در نواز و بست
 و آنکه برد نیان دست رس ندارد در همه عالم کس ندارد
بیت هر که زردید سر فروداورد ورترازی که
 اهین درد و شست شبی خلوت میسر شد
 و هم دران شب سخته را جبر شد که قاضی همه شب شاهد
 در بر از نعم تحفنی و بترنم گفتی نظم امشب مکر بوقت
 بمی خواند این خروش عشاق پس نکرده هنوز ارکار
 و بوس رخسار بار در خمد کسوی نابدار چون کوی
 عاج در خم چوکان انبوس یکدگر چشم فتنه نجفست

هر سه روی را با قهر کار است
 ماکایم و ملامت کری که کار است

بر مجرب نشسته بولدم انکه ادبیم وزد
 کیمکه فرج ایلم قدین بکر یغری از

زینهار بیدار باش رو عمر بر منوس تا نشنوی از
 مسجد ازین به بانك صبح با از در سرای انابك عرب کرس
 لب بر لبی جو چشم خوس را بیهی بود برداشتن بگفتن
 بیهوده خوس قاضی درین حالت بود که یکی از
 متعلقان درآمد و گفت چه نشینی چیز تا پای درای کوی
 حسودان بر تودی گرفته اند خفی گفته اند تا مگر این نش
 فتنه که هنوز از در باب تدبیری فرو نشانیم مبادا کفر
 چون بالا گیرند عالمی را فرا گیرد قاضی تبسم درو نک
 کرد و گفت **قطعه** پنجه در صید برد ضیعم را چه توان
 کند که سلك لا ید روی در روی دوست کن بگذر
 ملك را هر دران شب آگاهی دادند در ملك توجین
 منکری حادث شده است چه فرمایی از جمله فضلاء
 عصر و بکانه دهر می دانم باشد که معاندان حق و نعر
 کرده باشند این سخن در سمع قبول من نیامد مگر آنکه که
 گفته اند **بیت** به مدی سبك دست بردن بتیغ
 بدندان کز پشت دست دریغ شنیدم که سحرگاه
 ملك با تنی چند از خاصان بیالین قاضی آمد شمع زادید
 ایستاده و شهادت نشسته و می ریخته و قدح شکسته
 و قاضی در خواب مستی به خبر از ملك هستی ملك
 بلطفش بیدار کرد و گفت برخیز که افتاب بر آمد قاضی در
 یافت که حال چیست و گفت از کدام جانب گفت از جانب
 مشرق گفت الحمد لله که هنوز در توبه بار نیست محکم این
 حدیث لا یغلق باب التوبه علی العباد حتی یتطلع الشمس
 من مغربها استغفر الله و اتوب الیه **قطعه** این دو چیز
 بر گناه انبخت بخت نافر جام و عقل نا تمام کر گرفتارم

گنی مستوجبیم در بخشتی عفو بهتر از انتقام و گشت توبه
 درین حالت که بر هلاك اطلاع یافتی سودی نکند
 فلیریک ینفعهم ایما هم لما را و باستان **قطعه** چه سود
 از دردی آنکه توبه کردن که بتوانی کرد انداخت ببر
 کاغ بلند ازین که گناه کن دست که کونه خود ندارد
 دست بر شاخ ترا با وجود چنین منکری که ظاهر شد
 است سبیل خلاص صورت نه بدد این بگفت و
 مؤکلا عقوبت در روی او بخشد گفت ملد در خیمت
 سلطان بك سخن باقیست ملك برسید کمان چیست
قطعه باستین ملالی که بر من افشانی طمع مدار که
 از دامنم بدارم دست اگر خلاص میا است ازین گناه
 فراست بدان کرم که توداری امیدواری است
 ملك گفت این لطیفه بدیع آوردی و این نکته غریب
 گفتی ولیکن محال عقلست و خلاف نقل که امروز فضل
 و بلاغت از جنك عقوبت من بر هاند که ترا از قلعه
 بشیب اندازم تا دیگران عبرت گیرند گفت ای خداوند
 جهان پرورده نعمت این خادایم و نه تنها من این کینه
 کرده ام که دیگر بر اینداز تا من عبرت کرم ملك را ازین
 سخن خند آمد و بعقرا از سر خطای او در گذشت
 و متفتنا ترا که اشارت بکشتن او کرده بودند **بیت**
 ای جمال عیب خویشمند طعنه بر عیب دیگران
 فرزند حکایت **منظومه** جوانی پاک و بازو پاک رو بود
 که با پاکیزه روی در کر و بود چنین خواندم که
 در پای اعظم بکرداری در افتادند نا هر
 چو ملاح آمدش نادست کبزد مبادا کاندزین حالت

ببرد همی گفت از میان موج و تشویر مرا بگذار
و دست یار من بگر درین گفتن جهان بروی اشفت
سنیدندش که جان میداد و می گفت حدیث
عشق از آن بطل منوش در سختی خدایاری
فرهاموش چنین کردند یاران زندگانی زکار
افتاد بشتو تا بدانی شنید کی بود مانند دین
سعدی راه و رسد عشق بازی چنان دانند که
در بعد از تازی دلار می که داری دل درویند
و کر چشم از همه عالم فرو بند اگر ایلی و مجنون زین
گشتی حدیث عشق ازین دفتر نوشتی **باب ششم**
پیری حکایت با طائفه دانشمندان در جامع دمشق
در بحثی همی کردم تا گاه خوانی از در و رآمد و گفت
در میان شما کسی هست که زبان فارسی داند اشارت
بن کردند گفتم چه حالست گفت پیری صدد و پنجاه سال
در حالت نزعست و بزبان فارسی چیزی میگوید بگوین
مفهوم مانعی کرد اگر بگویم قدم رنج شوی نزد یابی
باشد که وصیتی کند چون بیا لیش فرار رسیدم شنیدم
که این بیت می گفت **قطعه** دی چند گفتم بر ارم بگام
در بغا که بگرفت راه نفس در بغا که بر جوان الوان عمر
معنی این بیت باشا میان همی گفتم تعجب میکردند از شعر
دراز و تأسف خوردن او بر حیات دنیا گفتش چه کونه
درین حالت گفت چه گویم **قطعه** ندید که چه سختی همی
رسد بکسی که از دهانش بدر می کنند ندای
قیاس کن که چه حالش بود درین سالت که از وج
غریزش بدر و دجانی گفتم تصور مکن از خیال

دی خورده بودیم گفتن بس

بدر کن در هر را بر طبیعت مستولی مگردان که
فیلسوفان یونان گفته اند مزاج اگر چه مستقیم بود
اعتماد بقار انشاید و مرض اگر چه هائل بود دلالت کلی
بر هلاک نکند اگر مزاجی طبیعی را بخوانیم تا معالجه کند
که به شوی گفت هیبت **مشو** خواجه در بند نقش
ایوانست خانه از پای بست و برانست دست بر
هر زند طیب ظریف چون حرف بدید او فتاده حرف
در پیری مردی ز نزع می نالید پیر زن صندلش
همی مالید چون محبت شدند نه غرمت اثر کردند علاج
حکایت پیر مردی حکایت کند دختری خواسته بودم
و حرم بکل ارارسته و بخلو با او نشسته و دید
و دل درو بسته و بدلهای لطیفها گفتی و شبهای
دزای تخفنی تا باشد که و نخست نکیرد و موافقت
بذپرد از آن جمله که شبی می گفتم که بخت بلندت بار
بود که و چشم دولت بیدار که بصحبت پیری افتادی
پخته و جهان دید که سر در روزگار چشیده درنگ
و بد از مود حقوق صحبت بداند و شرمحبت بجای
ارد مشفق مهربان طبع و شیرین زبان **مشو** تا توانم
دلت بدست ارم و زیبا زاریم نیاز ارم کرچه
طولی شکر بود و خورشید جان شیرین فدای پرو
رشت شیرین نه گرفتار آمدی بدست جوانی معجب و
خیر رای و سرتیز و ساد پای که هر دم هوسای زد که
و هر لحظه را می زند و هر شب جای خسید **بیت**
وفاداری مدار از بلبلان چشم هر دم بر کلی دیگر
سرابند جوانان خرب را حسارند و لیکن در وفا

با کسر نیابند اما طائفه پیران بعقل و ادب زنده
 کافی کنند نه بر مقتضای جاهل و جوانی بیت زخه
 بهتری جوی و فرست شمار که با چون خودی کم
 کنی روزگار گفت برین غلط بسیار بگفتم و گان
 بردم که دلش در قید من آمد و صید من شد ناگاه نفسی
 سرد از دل بردرد بر آورد و گفت چندین سخن که
 گفتی در ترا روی عقل من وزن آن بد سخن دارد وقتی
 از قابله خویش شنیده ام که زن جوانان را اگر تیری در
 پهلوش نشیند ^{نظر} امارات بین یدی بعلها شیالار غی شفه
 الصائم کل ممسك عن کلام او طعام او سیر فهو ضائع
 نقول هذا معه میتت وانما الرقبة للنائم ^{و یای} زن
 گزیر مردی رضا بر خیزد پس زفته بخت از آن برابر
 خیزد پیری که ز جای خویش تواند ساخت ^{الابعضا}
 گیش عصا بر خیزد فی الجملة امکان مقاومت نبود و
 بمفارقت اینجا مید چون مدت عدت بر آمد عقد
 نکاحش با جوانی بستند تند و ترش روی که دفعی دست
 و بد خوی جور و فادید و ریخ عنای کشید و شکر و نعت
 همچنان میگفت که الحمد لله که از آن عذاب البور بر هیدم
 و بدین نعمت مقیم بر رسیدم ^{فاسم} با این همه جور و نند
 خوی نازت بگشتم که خوب رویی با تو مرا سو
 ختم اندر عذاب به که شدن باد بگری در بهشت
 بوی پیاز اردهن خوب روی تغزاید که کل از
 دست زشت **قطعه** روی زیبا و جامه دیبا
 عرق و عود و رنگ و بوی و هوس این همه زینت
 زنان باشد مرد را کیر خایه زینت بس حکایت

مهمانی پیری بود که مال فراوان داشت و فرزند خوب
 روی شبی حکایت کرد مراد و غم خویش که بجز این
 فرزند نبوده است درختی درین وادی زیارتگاهست
 مردمان بجاخت خواستن اینجا روند شبها در پای
 آن درخت بخوابند بودم نامر این فرزند بخشید
 است شنیدم که پسر بار فیکان اهسته میگفت
 چه بودی که من آن درخت را بدانستمی که بجاست تا
 دعا کرده می که پدرم محمد رحمت خواجه شادی خان
 که فرزندم عاقلست **قطعه** سالها بر تو بگذرد که گذر
 که نکنی سوی تربیت پدرت تو بجای پدر چه
 گردی خیر تا همان چشم داری از سبب
حکایت روزی بغر و جوانی سخت راند بودم
 و شبانکه بپای کمره سست مانده بودم پیر مردی
 ضعیف گفت چه نشینی نه جای نشست نیست گفتم
 چون دو مرنه پای رفتست گفت نشیند که گفته اند
 رفتن و نشستن به که دویدن کسستن **قطعه**
 ای که مشتاق منزلی مشتاق بنده من کار بندد صبر
 آموز راست تازی دوتک رود بشتاب اشتر
 اهسته می رود شب و روز حکایت جوانی جست و
 لطیف و خندان و شیرین زبان در خلقه عشقست
 ما بود که دردش از هیچ نوعی غم نیاوردی و لب از
 خنده فراهم نیاوردی روزگاری بر آمد که اتفاق
 ملاقات بعد از آن دیدم مشرق خواست
 و فرزند آن خاسته و بیخ نشاطش برید و کل
 هوسش بر هر چه بر رسید مشکباین چه حالست

و پسر طعنه زنانه پدرم فرمودت

از پس کاروان می آمد و می

ما ذا الصبیا والشیب غیر لبتی و کفی بتغییر الزمان
 نذر ایام چون پیر شدی ز کودکی دست بدار بازی
 و طراقت جوانان بگذار **شوق** طرب نو جوان ز پیر بجوی
 دگر نایاب رفته بجوی زرع را چون رسید وقت درو
 نخر آمد چنانکه وقت سبز **نقطه** دود جوانی بسدازد
 من اه در بخت آن زمین دلفروز قوت سر بخت سیر
 برفت اکنون به پیری چو بوز **قطعه** پیر زی موی سیه
 کرده بود گفتش ای مامک دیرینه روز موی
 بتلبیس سیه کرده کیر راست نخواهد شدن این
 پشت کوز **حکایت** روزی بجهل جوانی بانک باماد
 وز دم دل آزرده بگفتی نشست گریان می گفت مگر
 خردی فراموش کردی درشتی می کنی **قطعه** چه خوش
 زالی بفرزند خویش چو دیدش بلبلانک افکند و بزلتن
 گراز عهد خردیت یاد آمدی که بپچاره بودی در انوش
 من نکردی درین روز من جفا که نوشیر مردی
 و من پیرم زن **حکایت** توانگری پخیل را پسری رنجور بود
 نیک خواهانش گفتند مصلحت است که از بهار و ختم
 قران و بایزدل قریان باشد که خدای تعالی شفا دهد
 لحنی باندیشه فرورفت و گفت ختم مصحف بحضور
 اولین که کله دورست صاحب دلی بشنید و گفت
 ختمش بعلت آن اختیار افتاد که قران بر سر زبانت
 وز در میان جان مشوی در بفا کردن طاعت نهادن
 کمرش هراه بودی دست دادن بدیناری جو ضر
 در کل بماند و را حمدی بخوای صد بخواند **حکایت** پیر
 مردی را گفتند چرا زن نکنی گفت با پیرم زانم الفتی

نباشد گفتند زن جوان بخواه خون مکت داری گفت مرا
 که پیرم با پیرم زانم الفت نباشد او را که جوان باشد با
 من که پیرم چون دوستی صورت بندد **بیت** زور باید
 نه زر که یا نورا کوزی دوست که ده من گوشت
حکایت منقوبه شنیدم ام که درین روزها که پیری
 خیال بست به پیرانه سر که کبرد جفت بخواست دختر
 کی خوب روی و کوه رنار چو درج کوه رنار از چشم
 مردمان بنهفت چنانکه رسم عروسی بود نماشا بود
 ولی بجملة اول عصای شیخ بنهفت کان کشید و نوز برد
 که نتوان دوخت مگر بسوزن پولاد جامه هنکفت
 بدوستان کله اغاز کرد و بخت ساخت که خانمان مزاین
 شوخ دیده پاک برفت میان شوهر و زن جنک و فتنه غایت
 چنان که سر سبخته و قاضی کشید و سعدی گفت
 پس از خلافت و شغف کناه دختر نیست ترا کردین
 بلرزد و کهر چه دانی سنقت **باب** هفت در تأثیر تربیت
 حمایت یکی از روز را پسری کردن داشت پیش یکی از
 دانشمندان فرستاد مرین به را تربیتی کن مگر عاقل شود
 مدتی تعلیمش کرد مؤثر نبود پس پدرش کسی فرستاد که
 این عاقل نمی شود و مرا دیوانه کرد **قطعه** چون بود اصل
 جوهری قابل تربیت را در و اثر باشد هیچ صیقل
 نگویند که اهنگر که بدگر باشد سک بدریا
 هفتکانه مشوی که چو ترشد پلید تر باشد خر عیسی
 اگر بگم برین چون بیامد هنوز خراب باشد **حکایت**
 حکیمی پسران را پند می داد که جانان پدر همدار بود که
 ملک و دولت دنیا اعتماد را نشاید و جاه از دروازه

بلد نرود و سپهر و زرد در محل خط است یاد زرد پیکار
ببرد یا خواجه بتفاریق بخورد اما هنر چشمه را دیده
است و دولت پایتک و اگر هنر مند از دولت بیفتد غم
نباشد که هنر در نفس خود دولتست هنر مند هر جا که
رود قدر بیند و در صدر نشیند و بی هنر هر جا که رود
لقمه چیند و سختی بیند بدست سخت است پس از جاه
بجو کردن خو کرده نیار جو مردم بردن **قطعه** وقتی
افتاد فتنه در شهر بروفت روستا زادگان داشتند
بوزیر پادشاه رفتند پسران وزیر نافض عقل
بکدایی بروستاد رفتند میراث خواهی علم پدرت
بیاموز جاه کین مال پدر خرج توان کرد بد روز
حکایت یکی از فضلا تعلیم ملک زاده کردی و ضرب
بی محابا روی و زجر به قیاس کردی سکایت پیش پدر
برد و جامه ازین درد مند بیرون کرد پدر را دل بهم
بر آمد استاد را بخواند و گفت بر پسران اهاد رغبت را
لا علی التعین چندین جفا و توبیخ روانی دادی که پسر
مرا که سبب چیست گفت سخن و حرکت پسندیده باید
کردن همه خلق را خاصه پادشاه را که هر چه بردست
و زبان ملوک رفته شود هر آینه با فزاه گفته شود و
قول و فعل و عوام را چندان اعتبار نباشد **قطعه** اگر
صد با پسند آید در ویش رفیقانش یکی ارضید
ندانند و کربک ناپسند آید ز سلطان از اقلی
باقلمی رسانند پس در تهذیب اخلاق خداوند
زادگان انتهم الله نبیا تا حسنا اجتهاد پیش از آن
کرد که **قطعه** هر که در خردیش ادب نکند در بزرگی

فلاح از و برخاست چوب تر را چنانکه خواهی بچ
باش نشود خشک جز با شتر است ان الغصون
از اقومتها اعتدلت و لیس انه ینفعك التقریم
بالحسب ملک را حسن رای و تدبیر و ادب و
تقریری سخن او پسندید که آمد خلعت و نعمت بخشید
و پایکاهش از آنچه بود حکایت معلوم کنای را دیدم در
دیار مغرب ترش و تلخ گفتار و مردم از او کرا طبع
و ناپرهیز کار که عیش مسلمانان بدیدن او نبه کردی
و خواندن قرانش دل مردم بسیه کردی جمعی پسران
پایین و دختران دوشیزه بدست جفای او گرفتار بودند
نه زهر خند و نه باری گفتار که عارض سیمین یکی را
طبا بچه زدی و ناکاد باورین دیگر را اشکینه کردی
القسمه شنیدم که طوطی از حیاییت معلوم کردند
بزدند و برانند و مکتب او را بمصلی دادند بارسای
سلیم و نیک مردی حلیم که سخن جز بحکومت نصرت
و موجب ازار کس نزد بانس نرفتی کون کارا هیبت
او استاد تحسین از سر بر رفت و معلم دوین را اخلا
ملکی دیدند یو دیگر کشند و با عتقاد حلیم او ترک
علم کردند و در اغلب اوقات بباز پیچه فراهم
نشستند و لوح درست ناکرده در سر یکدیگر
شکستندی **بیت** او ستاد و معلم چو بود بی ازار
خزسک بازند کودکان در بازار بعد از دهقه
دران مسجد کز کردم معلم اولین را دیدم دل خوش
کرده بودند و بمقام خویش بار آوردند انصاف بر
نخیده و لا حول کزان گفتم ایلیس را معلم ملا که باز چرا

کردند پیر مردی جهان دیده بشنید و بخندید و گفت
 نشید که گفته اند **مثنوی** پادشاهی پسر بکت داد
 لوح سپیدش در کنار نهاد بر سر لوح او نوشته بر روز
 جور استاده که مهر پدر **مثنوی** کا پار سازاده رانفت به
 قیاس از ترک عمان بدست افتاد و میندردی پیشه گرفت
 فی الجمله چیزی نماند از سایر معاصی و منکر نکرد و مسکری
 که بخورد باری بنصیحش گفتم ای فرزند دخلاب روست
 و عیش اسباب کردان یعنی خرج فراوان کردن مسلم
 کسی را که باشد دخل معین دارد **قطعه** چو دخت نیست
 خرج اهنه تر کن که میگویند ملاحان سرودی
 اگر باران بگوستان نیارد بسالی دجله کرد دخش
 دودی عقل و ادب پیش گیر و لهو و لعب بگذار که چون
 نعمت سپری شود سختی بری زحمت و پشیمان خوری
 پس از لذت نای و نوش این سخن در گوش نیاورد و بر قول ترا اعتراض
 کرد و گفت راحت عاجل را حتی بتشویش محنت اجل بریشان خلا
 رای خردمند است **مثنوی** خداوند کار و نیک بختی
 چرا سختی برند از بیم سختی بروشادی کنای یارد لغز
 بار غم فردا شاید خوردن امروز به کیف که مراد رسید
 مروت تشنه ام و عقد قوت بسته و ذکر انعام
 در افواه عالم افتاده است **مثنوی** هر که علم شد بسجا و کرم
 بند نشاید که نهاده برده نام نیکی چو بردن شد
 بکوی در نتوانی که بپندی بروی دیدم که نصیحت
 من نمی پذیرد و دم گرم من در آهن سرد او اثر نکند ترک
 مناصحت کرد و دوی از مصاحبت او بگردانیده و بکنج
 سلامت بنشستم و قول حکما را کار بستم که گفته اند بکنج

ما علیک

ما علیک فان لم یقبلا فما علیک الا البلاغ و طبعه
 گرچه دانی که نشوند بکوی هر چه میدانی از نصیحت
 و شد زود باشد که خیر سربینی نیز بدو با افتاده
 اند بند دست بردست میزند دروغ که حیف نشنید
 حدیث دانشمند پس آن مدتی اندیشه کرده بودم از
 نکبت حالش بصورت دیدم که باره باره برهم میدوخت
 و لقه لقه فی اندوخت دلم از ضعف حالش بهم برآمد
 مروت ندیدم در چنان حالت ریش درویش را بناخن
 ملامت خراشیدن و نمک پاشیدن باد او خود گفتم
مثنوی حرف سقوله در پایان مستی نیدار شد
 روز تنگ دستی درخت اندر بهاران بر نشاند
 زمستان لاجرم بی برک ماند **حکایت** پادشاهی پسرش
 را با دبیب داد بزریش چنان که یکی از فرزندان خود را
 برو سعی کرد بجای ترسید و فرزندان ادیب در فضل
 و بلاغت منتهی شدند ملک دانشمند را مواخذ کرد و گفت
 و عدم را خلاف کردی و شرط و قایم ای نیاوردی گفت
 تربیت یکسان است و لکن استعداد مختلف **قطعه** گرچه
 سیم و زرد سنک اید از همه سنگی نباید درویم
 بر همه عالم می باید سهیل جای انبان میکند جای
 ادیم **حکایت** یکی را شنیدم از پیران مرید که مریدی را
 میگفت چنانکه تعلق خاطر آدمی زاد بر وزیت آفر
 بروزی ده بودی بمقام از ملائک در گذشتی **قطعه**
 فراموش نکرد ایزد در آن حال که بودی نطفه
 مدفون و مله هوش روانت داد و طبع و ادراک
 ده انگشت کرد بر دست تربیت و باز دیت مرکب

ساخت پردوش کون پنداری ای ناچیز هست
 که خواهی کرد نت روزی فراموش **حکایت** اعراب زارین
 که پسر را میگفت یا بنی انک مسئول یوه القیامة
 ما ذا اکتسبت ولا یقال لزا نشیت یعنی ترا خواهند
 پرسیدن که عللت چیست و بگویند که پدرت
 گشت **قطعه** جامه کعبه را که می پوشند او را که
 پیله نامی شد بلخریزی نشست روزی چند
 لاجرم او همچو کرمی شد **حکایت** در تصانیف حکما
 آورده اند که کرم را ولادت معهوده نیست چنانکه
 سایر حیوانات را بلکه احشاء مادر را بخورند و برون
 آیند و راه صحرا گیرند و آن بوستانها که در خانه کرم
 بینند اثر نیست باری این نکته را بزرگی گفتم گفت دل
 من بضدق این حدیث کواهی میدهد و جز چنین نشاید
 که در حالت خروی با مادر و پدر چنین معامله کرده اند
 لاجرم در بزرگی چنین مقبولند **قطعه** پسر را پدر وصیت
 کرد که ای جوانمزد یاد گیر این بند هر که با اصل خود
 وفا نکند نشود دوست زوی دولتند **لطیفه**
 کرد مرا گفتند چرا بر مستان نیایی نباشتا نم چه
 حرمست که بر مستان نیز **حکایت** فقیرم درویشی حامله
 بود مدت عملش سپریا در ویش را در همه عمر فرزند
 نیامده بود اگر خدای تعالی عزوجل مرا پسری دهد
 خراب خرقة که پوشیده ام هر چه ملک منست بذل
 درویشان کنم اتفاق زبش پسراورد شادمانی کرد
 و سفر باران بموجب شرط بنهاد پس از چند سال
 از سفر شام باز آمد بمحله آن درویش کذر کردم و از

کیفیت خالش پرسیدم گفتند بزرگان سخنه درست
 گفتم سبب چیست گفتند پسرش خمر خورده است و عمر
 کرد و خون کسی ریخته از شهر کر بخت اکنون پدر را
 بعلت آن گرفته اند و در سلسله در کردن و بند کران
 بر پای نهاده اند گفتم این بلا را بدعا از خدا خواسته
 است **قطعه** زنان باردار ای مرد هشیار اگر وقت
 ولادت مار زانید از آن بهتر بزرگترید حرمند
 که فرزندان ناهواره زانید **حکایت** طفل بودم که بزرگی
 را پرسیدم از بلوغ گفت در کتب مسطور است سه
 نشان دارد یکی پانزده سالگی و دوم احتلام و سوم
 آمدن موی زهارا مادر حقیقت یک نشان دارد آنکه در
 در بند رضای حق غرور جل پیش از آن باشد که در حط
 نفس هر که درو این صفت موجود نیست محققان بالغ
 شمارندش **قطعه** بصورت آدمی شد قطره آب
 که جل و دوش قرار اند و رحم مادر و کمر جل سالک و عقل
 و ادب نیست بتحقیقش نشاید آدمی جوان **قطعه**
 جوانمردی و لطیفست و ادبیت در همین نقش هیولا
 مینداز هنر باید که صورت می توان کرد بایوانها
 درازش کنکرف و زرنگار جوانان را نباشد فضل
 احسان چه فرق از آدمی تا بنقش دیوار بدست
 آوردن دنیا هنر نیست یکی را که توانی دل بدستار
حکایت سالی نزاع در میان پیادگان حجاج افتاد و در
 هم دران سفر نهاده بود اوصاف در سر و روی یکدیگر
 افتادند و داد فشق و جدال بدادیم کجاوه نشینی را
 شنیدم با عدیل خود میگفت باللعجب که پیادگان حاج

چون عرصه شطرنج بسرمی برند فرزند میشود به
 از آن می شوند که بودند و پیادگان عاج عرصه بادیه
 بسیر برند و بترشدند **قطعه** از من بکوی حاجی مرده
 گدای را کوپوستین خلق یا زاری درد حاجی
 نویستی شتر است از برای آنکه که بیچاره خاری خورد
 و بار می برد **حکایت** هندوی نفط اندازی همی اموت
 حکیمی گفت ترا که خانه نیست بازیت نه اینست **بیت**
 لاندانی که سخن عین صوابست مگوی و آنچه دانی نه
 نیکوئی جوابست مگوی **حکایت** مردکی دارد از چشم
 خاست پیش ببطار رفت که مراد و اکن ببطار از آنچه در
 چشم چار پایان کردی در دیده آن کشید کور شد حکومت
 پیش قاضی برد حاکم گفت برو تا وان نیست که از این خبر
 نبودی پیش ببطار رفتی مقصود ازین سخن آنست
 هر از موده را که کار بر رک فرماید با آنکه ندامت بود
 بنزدیک حرمندان بخت این منسوب کرد **قطعه** بدهند
 هوشمند و روشن زای بفروماید کارهای حطین
 بوریا با فاکوچه با فنده است نبردش بکارگاه حریر
حکایت یکی از بزرگان بسری شنایسته داشت وفات
 یافت پرسیدندش که بر صندوق تربتش چه نویسم
 گفت ایات کتاب مجید را شرف پیش از آنست دو باشد
 در چنین جایها نوشتن بروز کار سوده کودد و خلایق
 برو گذرند و سگان برو شاشند اگر بضرورت چیزی
 نویسند این دو بیت کفایت میکند **قطعه** و که هر که
 سینه در بوستان بد میدی چه خوش شدی دل
 من بگذارای دوست تا بوقت بهار سینه

بینی دمید بر کل من **حکایت** پارسایی بر یکی از خداوندگان
 نعمت گذر کرد و دید که بند را دست و پای او ستوار بسته
 عقوبت میکرد پارسا گفت همچو تو مخلوقی را خدای عزوجل
 و ترا بروی فضیلت نهاده در شکر نعمت حق سبحان و تعالی
 بجای او چندین حفا بروی روا مدار نباید که فردا
 در قیامت این بند از تو بپاشد **مشق** بر بند مکیر
 خشم بسیار چو رش مکن و دلش میازار او را
 تو به درم خریدی اخنه بقدرت افزیدی حکم
 و غرور و خشم تا چند هست از تو بزرگتر خداوند
 ای خواجه ارسلان اغوش فرمان ده خود مکن
 فراموش در خبر است از پیغمبر علیه السلام
 در بزرگترین حسرتی آن بود که بند صالح را بهشت
 برند خداوند فاسق و برو رخ **قطعه** بر غلامی که طوع
 خدمت نداشت در خشم بی حد مران و طیر مکیر
 فضیحت نمود بروز شمار بند ازاد و خواجه در بخیر
حکایت سالی از بلج با هدا فرسقا فتاد و راه از صرامیان
 در خطر خوانی بیدار همه ماسد سپر باز و چرخ انداز
 و سلحشور و جندی و پیش روز بد و مره توانا که کان
 او را زه نکردندی و زور او را و روی زمین پشت او را
 در مصارع بر زمین نیاوردندی اما منعم بود و سایه
 پرور نه جهان دید و نه سفر کرده و رعد و کرس و لا
 و ران بکوش او ترسیده و برق شمشیر سواران ندید
بیت بیفتاده در دست دشمن اسیر بگردش نبارید
 باران تیر اتفاقا من و این جوان در پی هم در وان هران
 دیوار قدیم که پیش آمدی بقوت بازو بیفکندی و هر رخت

بلند که دیدی برود سر بچه بر کنی **بیت** پیل کوتاه
 کتف بازوی مردان ببیند شیر کوتا کف و سر بچه
 گردان ببیند مادرین حالت بودیم که دو هندوی که
 از پس سنگی بر سر آوردند و اهنک قتال ماکردند و رغل
 آن دیگر کلوع کوبی جوانرا کفتم چه پانی **بیت** بیار بچه
 داری خردی و زور که دشمن بهای خود آمد بکوب
 نیروکان را دیدم از دست جوان بیفناد و لوفه بر او خوا
 نش **بیت** نه هر که موی شکافد به تیر چو شش خای
 بزور جله چنک اوران بدارد پای جان خزان ندیدیم
 که رخت و سلاح را راها کردیم و جان سلامت بردیم
قطعه بکارهای کران مرد کار دیده فرست که شیر
 شترزه در ارد بر رخم کمند جوان اگر چه قوی بال
 و پیل تن باشد بچنک دشمنش از هول بکسلد پیوند
 نبرد پیش مصاف از موده معلومست چنانکه مسئله
 شرع پیش داشتند **قطعه** توانگر زاده را دیدم بر سر کور
 پدرش نشسته و یاد رویش بچه مناطم که صدوق
 تربیت پدرم سنگیست و کتابد رنگین و فرش زخام اند
 خنه و خشت پیرون درو ساخته بکوبد پرت چه ماند
 که خستی و فراهم آورده و مشتی خاک بر او باشد ها
 درویش ازین بشیند و گفت خاموش که تا پدرت زبان
 سنک کران بر خود کند بخنده باشد پدرم ببهشت رسد
 باشد خبرست موت الفقراء راحة چیزی ندارند که
 بچسرت بگذارند **بیت** خرد که گزینند بروی یار بر او
 ترکند رفتار **قطعه** مرد بدر مرک همانا که سبکیاراید
 و آنکه در نعمت و در راحت و اسایش رست مرد شریف

در ویش بارستم فاقه کشید

همه شک نیست که دشوار اید بجهه حال اسری
 در بندگی برهد البته شریان زامیری که گرفتار اید
حکایت بزرگی را پرسیدم از معنی این حدیث که اعدی
 عندوك نفسك التي بین جنبیک که هر آن دشمن که باوی
 احسان کنی دوست گردد مگر نفس که چند آنکه مدارا پیش
 نمی مخالفت بیشتر کند **قطعه** فرشته خوی شود ادعی کم
 خوردن و کز خوری خوبها تر بیفتی چو جواد مراد هر که
 براری مطیع امر تو شد خلاق نفس که کردن کشد
 جو یافت مراد جود **بیت** بامتی در بیان توانگری
 و در ویش **بیت** در ویش در ویش در ویش در ویش
بیت در ویش در ویش در ویش در ویش در ویش در ویش
 و در ویش در ویش در ویش در ویش در ویش در ویش
 رسانند که میگفت در ویش در ویش در ویش در ویش
 است و توانگر از پای ارادت شکسته **بیت** کربانرا
 بدست اند درم نیست خداوندان نعمت کرم نیست
 مرا که پروده نعمت بزرگان این سخن ناپسند آمد
 گفتم ای یار توانگر آن دخل مسکینانند و زخیره گوشه
 نشینان و مقصود زایران و کھف مسافران و محمل
 بارکران از بهر راحه دیگران دست تطاول بطعام
 آنکه برند که متعلقان و زبردستان و فضله مکارم
 ایشان و بار امل و پیران و اقارب و جیران رسید
بیت توانگران و قفست و ندر و مهمانی زکوة
 و فطم و اعتاق و هدی و قربان تو کی بدولت ایشان
 دسی که نتوانی جز این در رکعت و ان بصدر پریشانی
 اگر قلون جود است و کفوت سجودت توانگران به

الاشان عبید الاحسان

میسر شود که مال مذک در اند و جامه پاک و عرص
 مصون و دل بلغ و قوت طاعت در لقمه لطیفست
 وصحت عبادت در کسوف نظیف است که از معدن حلا
 چه قوت اید و از دست نفی چه مروت و از پای شکسته
 چه سیر و از دست گزسته چه **خیر قطعه** شب پراکن
 خسید آنکه پدید نبود وجه بامدادش هر کرد
 آورد بیابستان تا فراغت بود زمستانش فراغت
 با فاقه پیوندند و جمعیت در تنگ دستی صورت بند
 یکی تحریم عشا بسته و دیگری منتظر عشا نشسته
 هرگز این بدان کی ماند **بیت** خداوند روزی نمی مشغول
 پراکنده روزی پراکنده دل پس عبادت اینان
 بجل قبول نزدیکترست که جمعند و حافظه پریشان
 و پراکنده که اسباب معیشت ساخته و یاورد
 و عبادت پرداخته عرب گوید اعوذ بالله من الفقر
 المکب و مجاوره من لا احب و در خبر است الفقر فخری
 الوجه نشیند که گفت علیه السلام الفقر فخری
 گفتم خاموش که اشاره خواجه عالم صلی الله تعالی علیه
 وسلم بفقر طائفه ایست که مردان میدان رضا اند
 و تسلیم تیر و صنانه اینان که حرقه ابرار پوشند و لقمه
 ادرار فروشند **رباعی** ای طبل بلند بانگ که در باطن
 هیچ بی گوشه چه ندید کنی وقت بسیج روی طمع از
 خلق پیچ از مردی تسبیح هزار دانه در دست
 پیچ درویش به معرفت نیار اند تا فقرش بکفر نیامد
 که کاد الفقر ان یكون کفرا و نشاید جز وجود نعمت مال
 برهنه را پوشید با دراستحلاص گرفتاری کوشیدن

انباء جنس ما را به مرتبه ایشان که رساند و بد علیا بید
 سفلی چه ماند نه بینی که حق جل و علا در محکم ترتیل
 از نعمت اهل بهشت خیر می دهد که اولیک لهما رزق
 معلوم تا بدانی که مشغول کفاف از دولت عفاف و
 تصمت محروست و ملک فراغت زیر نیکین رزق معلوم
 بیت تشنگان را نماید در خواب همه عالم بچشم
 چشمه آب هر کجا سختی کشیده و تلخی چشیده را بینی
 خود را شرم در کارهای مخوف اندازد و از توابع آن
 نهر هیزد و از عقوبت نهو اسد و حلال از حرام نشناسد
قطعه اسکو را اگر کالوخی بر سر آید ز شادی پر جهد کین
 استخوانست و کر نغشی و کس بردوش گیرند لثیم
 الطبع پندارد که خوانست اما صاحب نیابین عنایت
 ملحوظست و بحلال از حرام محفوظ من هانا که تقیر
 آن سخن نکردم و برهان و بیان نیاوردم انصاف از تو
 توقع دارم که هرگز دیدی که دست دغابی بر کف بسته
 بای نوایی در زندان نشسته یا پرده معصومی درین
 یا کفی از معصوم برین الا بعلت درویشی سر مردانرا
 بحکم ضرورت در بنقلها گرفته اند و کعبها سفته
 و محتاجست که درویشی را مطالبت کند چون قوت احتیاج
 نباشد بعضیان مبتلا گردد که بطرف و فرج تو امانند
 در فرزند یک شکنند این یکی بر جاست و آن دگر بر پاست
 شنیدم که درویشی را در خبیثی بگرفتند با آنکه شر
 مساری بپرسنکساری بود گفت ای مسلمان در زندان
 و قوت ندارم که صبر کنم چه کنم لارها نینه فی الاسلام
 و از جمله مواجب سکون و جمعیت درون که خداوندان

راست یکی است که و هر روز جوانی از سر که صبح تا بان
و ادست از صاحب او بردست و سروغرامان را پای
جمالت ازودر کل بیت بخون عزیزان فرو برده جنك
سرانگشتدهای کرده عذاب محالست که با
حسن طلعت او کرده مناهی کرده یا قصد تبااهی کنند
بیت دلی که خود بهشتی بود و بغا کرد کی التفان
کند بریتان بغابی بیت من کان بین بدی ما اشتی
رطب یعنی ذلک عن رجم العناقد اغلب نفی
دستان دامن عصمت بمعصیت الایند بیت چون سک
درنده گوشت یافت نپرسد کین شتر صالحست
یا خرد جای چه مایه مستوران بعلت درویشی
در عین فساد افتاده اند و عرض کرامی بباد زشت نامی
بر داده بارسنکی قوت پرهیز نماید افلاس غنان
از کف تقوی بیستاند خالی من این سخن بگفتم دیرم ضا
طاعت درویش از دست تحمل برفت و تیغ زبان برکشید
و اسب فصاحت در میدان و فاحت جها پند و برمن درید
و گفت چندان مبالغه در وصف ایشان کردی و سخنهای
پریشان گفتی که وهم تصور کنند که این طائفه زهر فاقه
دارند یا قند یا کلید خزینه اوراق مشتی متکبر و مغرور و
معجب ز نفور و مستغفل مال و نعمت و مفتن جاه و ثروت
در سخن نگویند الا بسفاحت و نظر نگویند الا بکراهیت
علماء را بکدامی مسرور کردند و فقر را به سرو پای معیوب
گردانند بغرور مانی که دارند و عزت جاهی که پندارند
بر تر از همه نشینند و خود را بهتر از همه بلند بینند و
ان در سر دارند و بکسی سر برارند به خبر از قول حکما که

گفته اند هر که بطاعت از دیگران گشت و نیعت پیش
بضرورت توانگر است بیت کوی هنر کند به مال کبر بر
حکیم کو خزش شمارا اگر کا و عنبر است گفتم مذمت
ایشان روا مدار خداوندان کردند گفت خطا گفتی که
بند درم مند چه فائده که ابر از رند بر کسی نمی یارند و چشمه
افتابند بر کس نمی تابند و بر مرکب است طاعت سوارند نمی
روند قدمی بهر خدا نهند و در می به من وادی نهند و ملی
بمشقت فراهم دارند و بخت نکند دارند و بخت شرت
بگذارند و حکما گفته اند در سیم بخیل وقتی از خاک بدر
ایدوی بخاک رود برنج و سبزی کسی نفی بخاک دارد
و کس ایدوی برنج و سبزی بردارد بشیر مال البخل بحداد
و وارث و فوف نیافته الا بعلت کدایی و رنه هر که طمع
بکسو نه کسیریم و بخیلش یکسان نایند محک دانند که
زر چیست و کدایانند که ممسک کیست گفتا تجربه آن
میگویم که متعلقان بردارند و غلیظان شدیدا بر کارند
تا بار عزیزان نهند و دست بر سینه صاحب تیران
نهند و گویند که کس در سرای نیست و بحقیقت راست
گفته باشند ترا که عقل و همت و تدبیر و رای نیست
خوش گفت پرده داد که کس در سرای نیست گفتم بعلت آنکه
از دست متوفعان بچان آمدند اندوا از رقع کدایان
بقفان محال عقلست که اگر دیک بیایان در شود چشم
کدایان پر بیت دیده اهل طمع بنعت دنیا پر نشود همچا
که چاه بشینم خاطر طایف که بیایان نشین بود
کرد شهر پودی از خوش کدایان بیجان گشتی بر من
منکر نادیکران چشم ندارند کردست کدایان نتوان

کرد ثوابی گفتا من بر حال ایشان رحمت می برم گفته
 که بر مال ایشان حسرت میخوردی مادرین گفتار و هر دو
 به هم گرفتار هر پیدی که بر اندی بدفع آن بکوشیدند
 و هر شاهی که فرزند بخواندی بغزین پوشیدنی یافتند
 کیسه هت در همه باخت و تبرجعه حجت همه بنیادخت
 بیت هان تاسر نیفکنی از جمله فصیح کواخزان
 مبالغه مستعار نیست دین و زور معرفت که سخن دان
 سیج کوی بر در سیلاح دارد و کس در حصار نیست
 عاقبة الامر لیلش نماند دست تعدی را ز کرد و بیهوش
 گفتن آغاز و عیت که سنت جاهلانست چون بدلیل از خصم
 فروماند سلسله خصومت بجنبانند از ریت تراش که بخت
 با پسر بر نیامد بچند برخواست قال الله تعالی لنزلم
 تنه دشنام داد سقطش گفته گریبانم درید
 ز نخلانش گرفته **قال** او در من و من در وقتاد خلق
 از پی مادران و خندان انگشت تعجب جهانی از گفت
 و شنید ما بندگان القصه مراقبه این سخن پیش قاضی
 بردیم و بحکومت عدل راضی شدیم تا حاکم مسلمانان
 مصطفی بخوید و در میان توانگران و درویشا فرقه بگوید
 و منطق ما شنید سر بحیب تفکر فرو برد و بعد از تأمل
 بسیار سر بر آورد و گفت آنکه توانگران را ثنا گفتی و بر
 درویشان جفا روا داشتی بدانکه هر جا که کلمت خوار
 و با خمر خمار است و بر سر کبخی مار است و اینجا که در شاهوار
 نهنگ مردم خوار است لذت عیش دنیا را لدغه اجل در ده
 بست و نعیم بهشت را دیوار مکاره در پیش خفه الجنة
 بالمکاره بیت جور دشمن کند که نکشد طالب دوست

و مار و کل و خار و عم و شادی بهمند نظر نکنی در پوست
 بید مشکست و چوب و خشک همنان در زمره اغنیا
 شاکرند و کفور و در خلقه درویشا صابرند و ضجور
 بیت اگر زاله هر قطره در شدی جوخه مهم بازار ازو پر
 شدی مقربان حضرت حق جل و علا توانکرانند و درویش
 سیرت و درویشا نند توانکرهت مهین توانکران است که غم
 درویشان بخورد و بهین درویشان آنکه توانکران نگیرد
 کافا لا الله تعالی ومن يتوكل على الله فهو حسبه
 پسر وی عتاب از من بدرویش و گفت ای که گفتی توانکران
 مستغل تباهی اندوست و ملاهی نعم طائفه چنین که گفتی
 هستند قاصرت و کافرت که بپرند و بنهند و نخورند
 و ندهند که بمنزل باجهان طوفان بر آرد با اعتماد مکنش خویش
 از محنت درویش نپرسند از خدای تعالی نترسند بیت
 گران نیستی دیگری شده لاک مرا هست بطر اطقا
 چه بالك و را کبات نیا فانی هوا دجها لم یلتفتن
 الی من غاض فی الکتاب بیت دونان چو کلیم خویش بیرون
 بردند کوتند چه غم کره عالم مردند قومی که بدین
 صفت که بیان کردم و طائفه دیگر خوان نعم نهاده اند که
 و صلا ی کرم کرده و ابرو بتواضع کشاده طالب نامند
 و مغفرت و صاحب دنیا و آخرت چون بنده کان حضرت
 پادشاه عالم عادل مؤید منصور و مظفر مالک از نه الامام
 حائقی نفور الا سلام و ارث ملک سلیمان عادل ملوک
 الزمان مظفر الدین ابوبکر سعد ادام الله ایامه و نظر
 علامه بیت بدر بجای پسر این کرم هرگز نکند دست
 جود تو با خاندان ادم کرد حدای خواست که بر عالمی

بخشاید بلطف خویش ترا پادشاه عالم کرد فانی
 چون سخن این پایه رسانند و از حد قیاس ما بمقتضای
 حکم قضا و رضا داد و در و از ما مضی در گذشتیم طریق مدارا
 گرفتیم و سرندارک بر قدم یکدیگر نهادیم و بوسه بر سر و
 روی همه کردیم و ختم سخن بدین دو بیت بود
 قوله مکن ز کردش کیتی شکایت ای درویش کتیر
 بختی اگر هر بدین شوق مردی توانگر چه دل و دست کا
 مراشت هست بخورد بخش که دنیا و آخرت بر دی باب
 هشتم در ادب صحبت حکایت مال از بهر اسایش نیست
 نه عمر از بهر کردن مال عاقلی را برسدند که نیکیست و بد
 بخت چیست گفت نیکیست آنکه خورد و کشت دنیا مرده
 الاخرة و بد بخت آنکه مرد و هشت بیت مکن غار بران هیچ
 کس که هیچ نکرد که عمر در سر تحصیل مال کرد بخورد حکمت
 موسی علیه السلام قارون را نصیحت کرد احسنها
 احسن الله اليك نشیند و عاقبتش شنیدی قطعه
 آنکس که بدینا رود درم خیر بیند و خست سر عاقبت اند
 سر دنیا رود درم کرد خواهی که متمتع شوی از نعمت دنیا
 با خلق که هر کن چو خدا با تو که هر کرد فان الفائدة اليك
 غانده بخش و منت منه که فائده ان بنو باز کرد قطعه
 درخت که هر که بچاپ کرد گذشت از فلك شاخ بالا ای
 که امید واری کدف بر خوری منت ارم بر پای
 او قوله تعالى ولا تبطلوا صدقاتكم بالبن والادی
 قطعه شکر خدای کن که موفق شدی بخیر زانعام فضل
 او نه معطل گذاشت منت منه که خدمت سلطان
 کنی منت شناس از او که بخدایت بداشت دو کس رخ

بیهوده بردند و سعی بی فائده کردند یکی آنکه مال اندوخت
 و بخورد و دیگر آنکه علم آموخت و عمل نکرد شوی
 علم چند آنکه بیشتر خوانی چون عمل در تو نیست نا
 دانی محقق بود نه دانستند چار پای برو کتابی
 چند قوله تعالى مثل الذين حملوا التوراة ثم لم
 يحملوها کما حمل اسفارا از نهی مغررا چه علم
 وجه خبر که برو هنر مست حکمت علم از بهر بن پرور
 دست نه از بهر دنیا خوردن حکمت هر که بر هنر و علم
 وزهد فروخت حرمی کرد که دواک بسوخت
 حکمت عالم بر هنر کار فاسق عالم کور نیست مسئله
 دار که بهدی به ولا بهندی بیت بی فائده هر که علم
 در باخت چیزی نخرید و زر بینداخت حکمت ملک ازو
 خرد مندان بحال گیرد و بدین بهر هنر کاران کال یابد یاد
 شاهان بنصب بخت خرد مندان محتاج ترند که خرد مندان
 بقرب پادشاهان بنده بنده اندم اگر بیشتر شوی ای پادشاه
 در همه دفتر به ازین پند نیست بخیر خرد مندان
 مصر ما عمل گرچه عمل کار خرد مندان نیست حکمت سه
 چیزی بی سه چیز پایدار نماند مال بی تجارت و علم بی بخت
 و ملک بی سیاست رحمت آوردن بر بدان ستمست بر
 نیکان و عفو کردن ظالمان جورست بر درویشان بیت
 ترجمه بر پلنگ تیز دندان سخنگاری بود بر کوسفندان
 بیت چیست را چو تعهد کنی و بنوازی بدولت تو کند میکند
 بانیازی هان سری که وانی بادوست در میان منه چه
 دانی که وقتی دشمن کرد و هرگز ندی که توانی بدشمن رسان
 باشد که وقتی دوست کرد و رازی که خواهی نهان ماند

با کسی در میان منه اگر چه معتمد باشد که در آن نبرد
 ستان صادق باشد و هیچکس بر سر توار تو مشفق
 تر نباشد **قطعه** خامشی به که ضمیر دل خویش با کسی گفتن
 و گفتن که مگوی ای سلیم اب ز سر چشمه بیند که چو بر شد
 نتوان بستن جوی **بیت** سختی در نهان نباید گفت
 که بهر اینچنین شاید گفت **مکت** دشمنی ضعیف که در طلعت
 اید مقصود وی جز آن نیست که دشمنی قوی گردد
 و گفته اند که برد دوستی دوستان اعتماد نیست
 تا بملق دشمنان چه رسد **حکمت** هر که دشمن کوچک را
 حقیر شمارد بدان ماند که انشاند که را مهمل گذارد
قطعه امروز یکس جوی توان گشت کانش چو بلند شد
 جهان سوخت مگذار که زه کند کا ذرا دشمن
 که تیری توان دوخت **حکمت** بردوستی پادشاهات
 اعتماد نشاید کرد و بر او از خویش کرد کان غم نباید
 بودن که آن بخیاالی میل شود و این بخوابی متغیر گردد
بیت معشوق هر دو دست را دل ندهد و رسیدگی
 آن دل بجدایی نبهی **بند** سخن در میان دو دشمن چنان
 که اگر دوست شود شرم زده نباشی **مثنوی** میان دو کس
 چنگ چون انشاست سخن چنین بد بخت هیزم گشت
 کنند این و آن خوش دگر باره دل وی از میان گورد
 بخت و جمل میان دو تن انش افروختن نه عقلست
 خود در میان سوختن **قطعه** در سخن بادوستان هسته
 باش تا ندارد دشمن خواخواره گوش پیش دیوار
 آنچه کوبی هوش دار تا نباشد در پس دیوار گوش
 هر که بادشمنان دوستان خود صلح کند سر ازار

دوستان دارد بیت بشنوی ای خردمند از آن دوست دست
 که یادشمنت بود همنشینت چون در امضای
 کارش مژد دباشی آن طرف اختیار کن که به از تر باشی
 بیت بامرد در سهل گوی دشوای مگوی با آنکه صلح
 زند چنگ بجوی **حکمت** تا کار برزمی براید جان در خطر
 افکندن نشاید عرب کوید اخراج السیف بیت چو دست
 از همه حیلتی در کسست حلاست بردن بشمشیر
 دست کرا و پای چنگ آورد در گاب نخواهد بخش از
 تو دار حساب **بند** بر عجز دشمن زحمت مکن اگر قادر بود
 بر نورحمت نکند **بیت** چو بینی تا توان لاف از برون خود فرست
 مغریت در سخنان مردست در پیرهن **قطعه** هر که بدی
 را بکشد خلق را ز بلای او بر هاند **قطعه** پسندیده است
 بخشایش امامنه بر ریش خلق از ارمهم نداشت آنکه
 رحمت کرد که آن ظلمست بر فرزند ادم **مثنوی** بر نصیحت از
 دشمن پذیرفتن خطاست ولیکن شنیدی رواست
 تا بخلاف آن کار کنی که آن عین صوابست **مثنوی** خذر کن
 را آنچه دشمن کوید آن کن که بر زانوی دست لغابن کرت
 راهی نماید است چون تیر از او بر کرد راهست چپ گیر
 دست راست **حکمت** چشم پیش از حد و حشمت ارد و لطف
 بی وقت هیبت یزد نه چندان درشتی کن که از تو سپر
 کردند و نه چندان نرمی کن که بر تو دلیر شوند **مثنوی** درشتی
 و نرمی بهم در بهشت در چونکه فاصل که خراج و مرهم
 نهست درشتی نکیر و خردمند پیش سستی که
 ناقص کند قدر خویش نه مرخویشتن را فروزی نهد
 نه تن یکبار در ملت دهد **مثنوی** شبانی با پدر گفت

ای خردمند مرا تعلیم ده پیرایه يك پند بگفتانك
مردی كن نه چندان كرده چیركك تیز دندان
دوكس دشمن ملك و دین اند پادشاه بی حلم و زاهد
علم بر سر ملك مبادان ملك فرمان ده خدا را بنود
بند فرمان بردار كجاست پادشاه بایدك تا بچدی برنگان
چشم تراند كدوستان را اعتماد نماند انش چشم اول
در خراوند چشم افتد زبانه بخصم رسد یا نرسد
مشوی نشاید بخاوه خاك زاد كدر سر كنكبر و تنه باد
ترا با چنین كرمی و كركشی ننداره از خاکی بازاشی
مشوی در خاك بیلقان رسیدم بعابدی كتم مرتبت
از جهل باك كن كفتار و چو خاك نخل كن ای فقیه یا
هر چه خواند همه در زیر خاك كن **مكت** بدخون در دست
دشمنی گرفتارست از چنك عقوبت ان خلاص نباید
بیت اگر دست بلا بر فلک دود بدخوی ز دست بد
خوی خویش در بلا باشد پند چوینی که در سپاه دشمن تفرقه
توجع باش و کرجع بشوند از پریشانی اندیشه كن **قطعه**
برو بادوستان اسوده نشین چو بنی در میان دشمنان
چنك و كریبی که با هم يك زبانند کاتراره کی و بریان
سنگ **مكت** دشمن چو از همه حیلتی در ماند سلسله
دوستی بچیناند بدوستی کارها کند که هیچ دشمن نتواند
کرد **مكت** سرمار بدست دشمن بکوب از احد الحسین
حالی نباشد که اگر این غالب اید مار كشتی و اگر از دشمن
دستی **بیت** بروز معرکه ایمن مشو ز خصم ضعیف که
مغیر شیران اردچودل ز جان برداشت پند خبری که دانی
دلی بیازارد تو خاموش باش تا دیگری بیارد **بیت** بلبلا مرقه

تا هر کجا که رود

بهار بیان خیر بد بوم باز گزار پند پادشاه را بر
خیانت کسی واقف مگردان مگر آنکه که بر قبول کلی واثق
باشی و کز نه بر هلاک خود سعی میکنی **بیت** بسیج
سخن گفتن نگاه کن که دانی که در کار کبر سخن **بیت**
هر که نصیحت خود را می کند او خود بنصیحت دیگری
محتاجست **مكت** قریب دشمن محذور و غرور مداح
که دام زرق نهاده است وان کادر طمع کشاده اجوق را
سیایش خوشا بد چون لاشه کعبش می فزیه نماید
قطعه الا نشوی مدح سخن کوی که اندك مایه نفی
از تو دارد اگر روزی مرادش بر نیاری دو صد
چندان عیوبت بر شمار **مكت** منکمر را تا کسی عیب نکند
سخنش صلاح نیز برد **بیت** مشوغ بر حسن
نفتار خویش بخسین نادان و بندار خویش **بیت**
دوکس را عقل خود بحال نماید و فرزند خویش بحال
قطعه یکی جهود و مسلمان نزاع میکرد چنانکه
خنك گرفت از نزاع ایشان بطیر گفت مسلمان که
این قبالتحق درست نیست خدا یا جهود میرانم
جهود گفت بتوریه بخور و سو کند اگر خلاف کنم
هجو تر مسلمانم که اگر بسیط زمین عقل منور
کرد بخورگان نبرد هیچکس که نادانم **مكت** ده ادبی
بر سفر بخورند و دوستك بر جیغه سر نبرند
مكت عریص با جهانی کرسنه است و قانع بتا
سیر **بیت** روده تنك بیک نانی تهی پر گردد در نفق
روی زمین بزنند دید تنك مشوی بد چون دور
عمرش منقضی گشت مرا این نصیحت کرد و بگذشت

که شهوت اشر است از وی پرهیز بخود برانش بویخ
مکن تیر دران اشر نداری طاق سوز بصیر
ابی برین اشر زن افروز **حکمت** هر که در حال توانایی
نکویی نکند در وقت بنوایی سختی بپند **بیت**
بداختن از مردم از ان نیست که روز مصیبت کش
یا ز نیست **حکمت** حان در حمایت بکدمست و دنیا
وجودی در میان دو عدم کان الله و لیریکر معه
شیء کل شیء هالک الا وجهه دین
بدنیا فروشان خرد یوسف را بفروشدند
ناچه خرد **بیت** بارم فروش بدنی که بسی سود نکند
انکه یوسف بزرگاسم بفروخته بود قال الله تعالی **زنا**
یا بنی آدم ان لا تعبد الشیطان **بیت** بقول دشمن پیمان
دوست بکشتی بین که از که بریدی و با که پیوستی **حکمت**
شیطان رجیم با بخلصان بر نیاید و سلطان با مفسد
بیت و امشردن انکه به نماز است و ر خود دهانش
ز فاقه باز است دو کوفرض خدا نمی گذارد از فرض
تو نیز غم ندارد **حکمت** هر چه زود براید دور نیاید
قطعه خاک مشرق شنیدم ام که کنند بچه لیل
کاسه چینی صد برودی کنند در بغداد لاجرم
قیمتش هم بینی **بیت** مرغک از بیخته برون آید
دو زی طلبند وادی بچه ندارد خبر از عقل و غیر
ناگاه کسی گشت بچیزی ترسید وین بتمکین فضیلت
بگذشت از همه چیز ایکینه همه جاهست آران
قدش نیست لعل دشوار بدست اید از انست
پند کارها صبر براید و مستعجل بسرد راید **شعر**

بچشم خویش دیدم در بیان کما هسته سبق برداشت با
سمند باد پای از تک فرومایه شتریان همچنان هسته
میراند **حکمت** نادانزایه از خامشی نیست اگر این مصیبت
بدانستی نادان نبودی **قطعه** چون نداری کمال و فضل و ان
به که زبان در دهن نکهداری آدمی را زبان فصیح
گند چو زبی مغر از سبکساری **قطعه** هر بر الهی تعلیم
میگرد بر و صرف کرده عمر دایم حکیمی گفتش ای نادان
چه کسی درین سودا بیز از لوم لائز نیاموزد بهرام
از تو گفتار تو خاموشی نیاموز از بهایم **شعر** هر که نامل
نکند در جواب بیشتر اید سخنش ناسواب با سخن
اری چو مردم بهوش یا بنشین همچو بهای بر خوش
هر که با دانا از خود بحث میکند تا بداند که دانسته
بدانند که نادانست **بیت** چون در اید سخن از توبی
اگر چه به دانی اعتراض مکن و فوکل ذی علم علیم
الطبیعه سارقت کر نشیند فرشته یاد تو وحشت
اموز در خیانت از زبان نکویی نیاموزی نکند **حکمت**
پوستین دوزی پند مردمان را عیب نیهانی که
بشان را و سوای کنی **حکمت** هر که علم خواند و عمل نکند
بدانماند که کا و راند و تخم نیفشاند **حکمت** از تن بد دل
طاغت نیاید و پوست بی مغز بصلحت را نشاید **حکمت**
نه هر که در مجال چست در معامله درست **حکمت** نه هر
که بصورت نیکوست سیرت زیبا درست که کار اندر
دارد نه پوست **قطعه** توان شناخت بیک روز شمائل
مرج تا گشاید رسیدست پایگاه و لی باطنش این
مباش حبث نفس نکرد دیسا لها معلوم **حکمت** اگر

شبها هم قدر بودی پس شب قدر را قدر بنویس **بیت**
 گریستند همه لعل بدخشان بودی پس قیمت لعل و
 سنگ همه یکسا بودی **بیت** پس قامت خوش که زیر
 چادر باشد چون باز کنی مادر مادر باشد **قطعه** هر که
 بایزگان ستیزد خون خود بریزد **قطعه** خوشتر
 دایز که می بینی راست گفتند یک دو بیند لوح
 زور بینی شکسته پیشانی تو که بازی کنی بسریا
 قوج **حکمت** پنجه با سیر افکندن و مشت نا شمشیر زدن
 کار خردندان نیست **بیت** چنگ زور اوری مکن
 یا مست پیش بر پنجه در بغل نه دست **بیت** ضعیف
 که با قوی دلاوری کند یار دشمن در هلاک
 خویش **قطعه** سایه پرورده را چه طاقت آن که رو
 بامبارزان بقتال سست باز و بجهل بچکند
 پنجه با مرد آهنین چنگال **حکمت** هر که نصیحت نشنود
 سر ملامت شنیدن دارد **حکمت** چون نیاید نصیحت
 در گوش اکر سر زنش کم خاموش **حکمت** بی هیزان
 هنرمندان را نتوان دیدن همچو سگان بازاری که
 سنگ سکار بر اینند مشغله برارند نیاند **حکمت**
 سفلد چون بهنر با کسی بر نیاید بخشیش در بگویند
 افتد **قطعه** کند هر بینه عیب حسود کوته دست
 چو در تقابله کنکش بود زبان مقال **حکمت**
 حکیمی با جهال در افتد باید که عرب توقع ندارد
 و جاهلی که بزبان اوری بر حکیمی غالب آید عجب
 نیست که سنگست که جوهری را میسکند
بیت نه عجب که ضرور و در نفسش عنای

غریب هم نفسش **قطعه** که هنرمند را و باش چنان
 بیند تادل خویش نیاز دارد و در هم نشود
 سنگ بد کوهر اگر کاسه زرین بشود قیمت سنگ
 نیفزاید و زر که نشود **حکمت** ندید بر آک در
 زعفران اجلاف سخن بیند شکفت را را و از بریط
 با غلبه دهل بر نیاید و بوی عبیر از دند سیر فروماید
منتهی بلند از نادان کردن افراخت کدانا
 رایه به شری بینداخت نمی داند که اهنگ
 حجازی فرو ماند زبانک طبل غازی **حکمت**
 جوهر اگر در خلایب افتد همچنان نفیس است
 و غبار اگر بر فلک رسد همان حبیب است
 استعداد بی تربیت در ریخت و تربیت نامستعد
 ضایع خاک تر اگر چه شب عالی دارد آتش جوهر
 علویت ولیکن چون بنفش خوزهتری دارد
 با خاک برابرست در قیمت شکسته نای است که آن
 خاصیت وی است پیغمبر زاد کی قدرش نیفزود
 هنر بنمای کرداری ز کوهر گل از خارست و ابراهیم
 از از **بیت** دوستی را که بعمری و اینچک دارند شاید
 که بیکدی نیاز دارند **بیت** سنگی بچند سال شود لعل با
 دینهار تا بیک نفسش نشکنی بسنگ **حکمت** و در
 بر سرای بیند **بیت** جوانمردی بخورد و بدهد به از
 عابدی که روزه دارد و بنهد **بیت** هر که ترک شهوت
 از بهر قبول خلق کرده است شهوت حلال در شهوت
 حرام افتاده است **بیت** عابد که نه از بهر خدا گوشه نشیند
 در آینه تاریک چه بیند **بیت** معصیت از هر

صادر شود ناپسند است و از علما ناپسند ترا که علم
 سلاح جنای شیطانت و خداوند سلاح را چون
 با سیری بر نهند عانی نادان بریشان روزگار
 به از دانشمند ناپرهیزگار کان بنایابی از راه وین
 در چشمش بود در چاه هر که در زندگه چون بهر
 نامش بنزد **سید** یوسف علیه السلام در جنگ سال
 مصر سیر نخوردی تا که سنگان فراموش نکند
 نه خداوند میوه **منق** انکه در راحت و تنعم زیست
 حال در ماندن کی کسی داند **قطعه** ای که مرکب نازند
 سواری هشتدار که خرخار کش مسکین در آب و گلست
 است از خانه همسایه درویش بخواه کاجچه از روز
 او یکدزد در دود لست **حکمت** دو چیز محال عقلست و غدا
 نقل در خوردن پیش از رزق مفسوم و مردن پیش
 از وقت معلوم **قطعه** قصدا کمر نشود که هزار نالدوا
 بشکر با شکایت بر آیداه چه غم خورد که ببرد طبع
 بیوا **حکمت** ای طالب روزی بنشین که بخوری و مطلوب
 اجل مرو که جان نبری **قطعه** جهل ز قار کنی و رنگی
 برساند خدای عزوجل و روی در دهان شیر و پلنگ
 نخورندت مگر برو **حکمت** صیاد بی روزی
 در دجله ماهی نکیرد و ماهی بی اجل در خشکی نمیرد
حکمت مسکین خربص در همه عالم رود او در قفای
 اجل در قفای او **حکمت** توانگر فاسق و درویش صالح
 شاهد خالک الود این دلق موسی است مرقع وان ریش
 فرعونست مرصع شدت نیکان روی در فراخ دارد
 و دولت بدان سر در نشیب **قطعه** هر که چاه دولتی

46
 نیش که ویلست بر غنچه باد

خاطر شکسته در نخواهد یافت خبرش ده که
 هیچ دولت و جاه سرای دیگر نخواهد یافت **حکمت** تلین
 بی رادت و روند بی معرفت مرغ بی پرو عالم بی علم رخت
 بی پرو زاهد بی علم خانه بی در **حکمت** یکی را هفتاد عالم
 بی عمل بچه ماند بر تنوری غسل **حکمت** زینود رشت
 بی مروت را کوی باری چو غسل نمی دهی نیش مرن
حکمت مرغ بی مروت زشت و زاهد با طمع زشت
قطعه ای بناموس کرده جامه سیه بهر پندار
 خلق و نامه سپاه دست کوتاه باید از دنی
 استین بچه دراز و چه کوتاه **حکمت** خلعت سلطان
 اگر چه غریب است جامه خلقان خویش از آن بغیر
 تر و خوان بزرگان اگر چه لذیذ است خرد انبان
 خود از آن بلذت **تربیت** سر کار دست رفخ خویش
 و تر بهتر از نان ده خدا و بر **حکمت** خلاف راه
 صوابست و عهد اولی الالباب دارد بکمان
 خوردن و رانادین بی کاروان رفتن از امام مرشد
 محمد غزالی پرسیدند برین منزلت در علوم چه کوه
 رسیدی گفت بر آنچه که هر چه ندانستوار پرسیدن
 ان نك ندانست **قطعه** امید عاقبت انکه بود موافق
 که بتصور طبیعت شناسی بنمای بپر هر چه ندانی که
 دل پرسیدن دلیل را تو باشد بغیر نایابی **قطعه** از
 لازم صحبت یکی است خانه پیردانی یا با خاندان خدا
 ی در سازی **قطعه** حکایت بر مزاج مستمع کوی
 کردانی که با فردارد میلی هرن عاقل که با مجنون نشیند
 نکونید جز حدیث روی لبلی **حکمت** حلم شتر خباک

معلومست اگرچه طفلی مهارش گیرد و صدقه
 ببرد کردن از متابعت از بیچید اما اگر در ده
 هولناک پیش آید موجب هلاک باشد و طفل بنادانی
 انجا خواهد رفتن زمام از گفتش و رکسلا ندود بکرمط و
 وی کند که هنگام درختی ملا طفت مذمومت و گفته اند
 که دوست نکرد **قطعه** کسی که لطف کند با تو خاک پایش
 باش و کرملاف کند با تو درد و چشمش فکن خاک
 سخن بد لطف کرم با درشت خوی کدنگ خورده نکرد
 بزم سوهان پاک **بند** هر که در میان سخن دیگران افتد
 نامایه فصلش بداند پایه جهلش بشناسد **قطعه** ندهد
 مرد هوشمند جواب مکران که کز سوال کنند کرمه
 برحق بود فراج سخن محل دعویش بر محال کند **حکمت**
 دروغ گفتن بضرورت لازم ماند که جراحت اگرچه در
 شود لیکن نشان بماند چون برادران یوسف علیه
 السلام که بدو روغ کوی موسوم شدند که بر است گفتن
 ایشان تیرا صناد غاند بل سولت کم انفسکم اما
 و ضمیر جلیل **قطعه** کسی را که عادت بود راستی خطا
 کند که گذارد و کرم امور شد بنا راستی و کرم راست
 باورند از و **قطعه** دروغی نگیرد صاحب کان
 بران کسی که پیوسته گفته است و کرم مشغول شد بنا
 راستی اگر راست گوید تو کوی خطاست **حکمت** در
 انجیل آمده است که ای فرزندانم اگر توانگری دهت
 از من مشغول شوی و اگر درویشی کمت تنک دل
 نشینی پس حلاوت ذکر من کجایابی و بعبادت
 من کی شتایی **قطعه** که اندر نعمت مغرور غافل که

بنا
 گزارند از و

اند تنک دستی خسته وریش چو در سر و ضر
 حالت ایست کی بحق پردازی از خویش **حکمت**
 هر که بتادیب و بناراه صواب نگیرد تبعذ عقیبا
 گرفتاراید قال الله تعالی و لنذیقنهم من العذاب
 الاذنی و ذل العذاب بالاکبر **بیت** بندست خطاب
 مهتران اند بند چون بند دهد نشنوی بند
 نهند نیک بختان بحکایات و امثال پیشنان
 بند گیرند پیش از آنکه پیشنان بواقع ایشان مثل
 زنند **قطعه** نرود مرغ سوی و دانه مزار چون در
 مرغ بیند اندر بند بند گیر از مصایب دگران
 تا نگیرد بیکران ز تو بند **حکمت** انرا که گوش ارادت
 گران آفرید اند چون کند که بشنود و انرا که بکند
 سعادت کشیاه اند چون کند که نرود **قطعه** سب
 نازیک دوستان خدای می نباید چو روز خشنه
 و بن سعادت بزور بازو نیست تا بخشند
 خدای بخشند **قطعه** از تو نیک ناله که دیگر او نیست
 و زدست تو هیچ دست بالا تر نیست بد الله
 فوق اید هم انرا که تور هیری کنی که نشود و انرا که تو
 گر کنی کسبش رهبر نیست **حکمت** کدای نیک انجام
 ار باد شاه بدختر جام **بیت** غمی کر پس شادمانی بری
 به از شادی کر پسش غم جوری **حکمت** زمین را آسمان
 نثار است آسمان را زمین غبار کل نا و بترشح بماید
بیت کرت خوی من آمد ناسزاوار تو خوی خویش
 از دست مگذار **حکمت** حق تعالی بپند و می پوشد
 و همسایه نمی بیند و می خورش **بیت** نغوذ بالله اگر

من یهد الله فلا یضل له و من
 یضل فلا هادی له

المال خیر من الماکول

مشوی

بخیل توانگر بدینا رو سیو
طلسمت بالای کج مقیم

از آن سالهای نماید زرش
کمر زد طلسمی حسن بر سرش
بستک بمل ناکس بشکند
باسوده کی کج قسیت کند

بیت
کج زر کرد کج قلعت یافت
انکه داد پشاهان بکدایان این داد

خلق غیب دان بودی کس بحال خود از دست کس
نیاستودی **حکمت** رزا ز معدن نکان کند بداید
و از دست بخیل بجان کند **قطعه** دونان بخورند و کوش
دارند گویند امید به که خورده روزی بینی بکار
دشمن زبانه و خاکسار مرده **پند** هر که بزرگستان
نخستاید محو زبردستان گرفتاراید **مشوی** نه هر که
در روی قوتی نیست بمردی عاجزان را بشکند دست
ضعیفانرا ممکن بر دل کونزی که درمانی بود روزمندی
حکمت عاقل چون خلاف بیند بجهت و چون صلح بیند
لنکر نبهد که انجا سلامت در کنار است و انجا حلاوت
در میان **حکمت** درویشی در متاجات گفت یارب بر
بدان رحمت کن که نیکان را خود رحمت کرده که ایشان
را نیک افرید کسی که علم بر جامه و انگشتری در دست
نهاده چشمشید بود گفتندش همه زینت چرا بچرخادی
و فضیلت راست راست گفت چشمشید راست را زینت
راستی تمامست **قطعه** فریدون گفت نقاشان چنین را
که پیرامون خراگاهش بدوزند بدانرا نیک دارای مرد
هشیار که نیکان را خود بزرگ و نیک روزند
حکمت بزرگ را گفتند با چندین فضیلت است راست
دارد خاقرچا در دست چپ می کند گفت ندانیکه همیشه
اهل فضل محرم باشد **پند** انکه حظا فرید و روزی
و محب با فضیلت همی دهد با بخت **حکمت** نصیحت
پادشاهان کردن مسلم کسی راست بنیوسر ندارد **مشوی**
و حد چه در پای ریزی درش چه شمشیر هندی
نهی بدست امید و هراسش نباشد کس بر نیست

نیاید

نیاید تو حید بس **حکمت** پادشاه از بهر دفع ستمکار است
و شکنجه برای خوان خواری و قاضی مصلحت جوی طرار
ان وقاضی هرگز و خصم راضی پیش قاضی نرود
قطعه چو حق معاينه دانی که می بیاید داد بلفظ
به که بچنک اوری و دلننگی خراج اگر بگذارد کسی بطیب
نفس بقهر از و بستاند مرد سرهنکی **حکمت** هر کس
را ندان بدترش کرد مگر قاضیان را که بشر بنی **بیت**
قاضی که بر شوت بخورد پنج خیار نانب کند از بهر نوده
خرینه زار **حکمت** قحبه پیر از نابکاری چه کند که توبه نکند
و شکنجه مغرول از مردم ازاری **بیت** جوان کوشه نشین
شیر مرد راه خداست پیر خود نتواند ز کوشه برخا
بیت جوانی سخت می باید که از شهوت پرهیزد که پیر
سست رغبتست را خودالت بر نمی خیزد **حکمت** حکمی را
پرسیدند که چندین درخت نامور که خدای عزوجل
افرید است بلند و برومند هیچ یکی را ازاد نخوانند
مگر سروی که نمخ ندارد در بن چه حکمتست هر یکی را
دخلی معینست و وقتی معلوم گاهی بوجودان تان اند
و گاهی بعدم ان پرموده و سرور ازین هیچ چیزی نیست
و در همه وقت تازه است و این صفت ازادگاست
قطعه برا نجه میگرد دل منته که دحله بسی
پس از خلیفه خواهد گذشت در بغداد کرب در
براید چو نخل باش کرم ورت ز دست نیاید چو
سرو باش ازاد **حکمت** دو کس مردند و تحسین بردند
انکه داشت و محوود و دیگرانکه داشت و نکرد
کس نیبند بخیل فاضل را که نه در عیب گفتن شود

ورکری و وصل کنه دارد کرمش عیبها فرو پوشد
خانه کتاب تمام شد کتاب گلستان والله المستعان
 بتوفیق یاری درین جمله چنانکه رسم مولفانست
 از شعر متقدمان بطریق استعاره تلفیقی ترقی
بیت کهن خرقه خویش پیراستن به از جامه
 عاریت خواستن غالب گفتار سعدی طرب
 انکیزست و طیب امیز و کوه نظر ترا بدین علت
 زبان طعن دراز گردد که مغز دماغ بیهوده برد
 و در چراغ بی فائده خوردن کار خردمندان نیست
بیت حافظ تو ختم کن که هنر خود عیان شود
 یا مدعی نزاع و محاکامه حاجتست و دیگر بردی
 روسن صاحب دلان که روی سخن در ایشانست
 پوشیدن نماد که در وعظهای شانی در سلك عیانست
 کسبید و داروی تلخ نصیحت بشهد ظرافت بر اینجمله تا
 طبع ملول نشود الحق مروان دولت قبول نماید **صلوة** ما
 نصیحت بجای خود کرده روزگاری درین بسیر بردی
 گدنیاید یکوش و غیت بردسولان پیام باشدین
عری یا ناظر فیه سل بالله رحمة علی المصنف و المنقر
 لکافیه و اطلب لنفسک من خیر تربیها من بعد

ذلك غفرنا لك انية
 تمت الكتاب بعون الله
 الملك الوهاب كنية
 الفقير عبد الرحمن
 رشدي
 ١٩٤٤
 ٢٤٤٤
 ٢٤٤٤

۱۹۴۴

